

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Disputatio I. De libertate humanarum actionum, & impedimentis illius,
scilicet vi, metu, & ignorantia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

TRACTATUS SECVNDVS DE PECCATIS, ET REQUISITIS AD ILLA.

PROOEMIUM.

HUNC tractatum triplici disputatione absoluemus.

In prima agemus de voluntario, & libero, & impedimento illius, scilicet, vi, metu, & ignorantia. Peccatum enim esse non potest, quin voluntarium, & liberum sit, vt optimè tractat D. Augustinus, *disput. 2. contra Manichæos, & lib. de vera religione cap. 14.*

In secunda disp. agemus de peccati natura, & essentia.

In tertia, de grauitate, & multiplicitate ipsius, & eius inter se distinctione; de quibus D. Thomas 1. 2. *quæst. 71. vsque ad 88.*

DISPUTATIO I.

De libertate humanarum actionum, & impedimentis illius, scilicet, vi, metu, & ignorantia.

PUNCTVM I.

Quid sit voluntarium, quid liberum, & quotuplex.

1. Definitur voluntarium, & liberum.
2. Quotuplex voluntarium.

VOLUNTARIUM (vt dicit Philosoph. 1. *Ethic. cap. 1.* & ex illo ferè omnes Theologi cum D. Thom. 1. 2. *quæst. 6. art. 1.* & ibi eius expostor) est à principio intrinseco cognoscere singula, in quibus est actio. Cognoscunt enim bruta animantia, conuenientiam, & disconuenientiam cibi, & ratione illius cognitionis fugiunt nocua, & appetunt conuenientia: fuga enim, & persecutio illius voluntaria illis est, quia fit ab ipsis media cognitione conuenientia, vel disconuenientia, secus verò nutritio, & respiratio, quia esto fit ab ipsis, non fit media cognitione: neque enim ad nutriendum aliqua cognitio requiritur. At ad amorem, odium, fugam, & persecucionem, tristitiam, & gaudium alicuius obiecti necessariò cognitio est requisita. Et licet ipsa cognitio non sit in voluntate, vel appetitu, quo potentia hæc ab anima distinguuntur, non obest, quominus actus elicetus ab appetitu, & voluntate, sit voluntarius: quia est à principio cognoscente. Principium enim illarum operationum, non solum sunt potentia illa distincta, sed etiam ipsa anima, & cum anima immediatè ad omnes potentiarum actiones concurrat, efficitur procedere illam actionem voluntatis, & appetitus, à principio intrinseco cognoscente.

Liberum autem superaddit voluntario expeditionem potentia ad agendum, & non agendum: quare, vt voluntas libera sit, requirit necessariò saltem ferri in obiectum cognitum, vt possit non ferri. Ex quo fit omne liberum voluntarium esse; quia est à principio intrinseco cognoscente: & insuper potente ab actione cessare, non tamen omne voluntarium liberum esse, quia non omnes voluntatis, & appetitus actiones nobis subduntur, sic Azor, *lib. 1. instit. moralium cap. 3. n. 4.*

In communi tamen modo loquendi, cum de actionibus humanis sermo est, pro eodem viaruntur, vt constat ex D. Ber-

nard. in *libello de lib. arbit. & D. Thom. quæst. 77. art. 6. & August. 3. de lib. arbit. cap. 18.*

2. Voluntarium, & liberum stat dupliciter, aliud directè voluntarium, aliud indirectè, aliud in se, aliud in causa. Directè voluntarium dicitur, obiectum immediatè à voluntate amatum, vel odio habitum. Indirectè, quod medio hoc obiecto appetit voluntas, v. g. vis inebriari? & hac ebrietate cognoscit pollutionem, vel homicidium sequendum: ebrietas est tibi directè, & in se voluntaria, pollutio, vel homicidium, solum indirectè, & in causa. Debes tamen cognoscere effectum sequendum esse ex primò obiecto volito, nisi, etsi sequeretur, tibi voluntarium non esset: qua ratione cum pisces capiuntur hamo, captio illis voluntaria non est, quia non est cognita, etiam si necessariò sequatur ex appositione cibi.

Est tamen maxime aduertendum, vt aliquid dicatur voluntarium indirectè, necessariò requiri, vt directè voluntarium causa sit physica, vel moralis illius indirectè, vt in exemplo alato contingit: ibi enim ebrietatis, causa fuit physica, & moralis pollutionis, & homicidij. At quando aliquis effectus sequitur ex commissione aliqua directè volita, talis effectus non est voluntarius omittenti, nisi aliqua lege teneatur non omittente, v. g. Scis submergendam nauim, ni auxiliaberis, omittis auxilium, submergitur nauis, nauis submersio tibi voluntaria non est, nisi aliqua lege tenearis non omittente auxilium: quia vt esset tibi voluntaria submersio, debebas, vel esse causa physica, vel moralis illius: physica esse non potes, cum nihil physicum producas, quo nauis submergatur: neque etiam esse potes causa moralis, cum nullum sit præceptum, neque lex, vt suppono, quæ tibi submercionem prohibeat. Ergo non potes esse causa.

Deinde si tibi dicenda esset submersio nauis voluntaria, eo quòd posses impedire, & non impedisti, etiam Deo nostra peccata, vt peccata sunt, dicentur voluntaria, siquidem potens impedire, illa non impedit. Requiritur ergo, vt euentus ortus ex omissione aliqua, dicatur voluntarius omittenti, & quòd præuideatur sequendus ex omissione, & omittens possit, & teneatur impedire: & ita tradit S. Thomas 1. 2. *q. 6. art. 3. in corp. Vasc. ibid. disp. 24. cap. 3. à n. 5. Valent. disp. 5. n. 1. Salas tract. 1. disp. 1. sect. 4. Caietanus, Lotca, Medin. Zumel. in eod. art. Ioan. Sanchez disp. 21. sect. n. 5.*

Insuper est aliud voluntarium, quòd vocatur expressum, & aliud interpretatum, seu iuris fictione, & interpretatione, quia scilicet ius ipsam interpretatur te expressè consentire, etsi non contentias, quòd contingit, cum in præsentia alicuius efficitur actus ad ipsum pertinens, ipsèque tacet, consentire censetur: ex *reg. iur. in 6. Qui tacet, &c. & ex l. qui tacet, ff. de regul. iur. de quo multa Glossa ibi, Baldus Abbas, & Felin. in cap. nonne bene, de presump. Barr. in l. que doris, ff. solut. matr. & multis exornat Azor. toto cap. 4. lib. 1. instit. moral.*

PUNCTUM II.

Qua ratione voluntas, cum non sit, permanere dicitur.

- ¶ Quid est permanere voluntas in virtute.
2. An permaneat voluntas ex eo, quod retractata non sit.

Dupliciter permanere voluntas potest, cum non sit. Primo, si permaneat in virtute, id est, in aliquo effectu ab ipsa voluntate priori producto, ex quo tanquam ex effectu ad aliud agendum excitatur. Exemplis explicio. Vis celebrare, sacrificium petis. Ornamenta induis, factum incipis: adueniente tempore consecrationis omnino es distractus, consecrasti. Quia prior illa voluntas consecrandi virtute, & potestate perseveravit, quia perseveravit in aliquo effectu ad te producto. Idem est cum officium diuinum vis perfoluere, & ex hac intentione librum accipis, etiam si postea cum recitas, animo diuageris, officio fastidias. Hac ratione voluntarius quis Romam pergit, etiam si dum comedit, & dormit, & iter facit Romae non recorderetur, quia à principio voluntatem eundi Romam habuit, & ex illa voluntate iter incipit, ex qua inceptioe reliqua fuerunt subsequuta: & in hoc ferè omnes conueniunt, Gabr. 2. d. 41. quest. 1. art. 3. dub. 2. Altiiodor. in sum. lib. 2. tract. 29. cap. 3. quest. 3. Bonavent. 2. sentent. d. 4. art. 1. quest. 3. ad ultimum argumentum.

2. Secundo dici potest permanere voluntas, ex eo practisè, quod non fuerit retractata, si voluntas absoluta sit. Vt si absolute velis omnia opera in Deum referre, talis voluntas censetur permanere, quovisque per contrarium actum eam retractes. Verum si absoluta non sit voluntas, sed pro aliquo determinato tempore, aut determinatis personis, censetur voluntas permanere, quovisque tempus finiat, & executioni res mandetur, ut si ex affectu charitatis in Deum promiseris omnibus pauperibus tibi occurrentibus in aliqua peregrinatione elemosynam largiri, & oblitus talis voluntatis pauperi indigno ex affectu subleuandi eius miseriam tribus elemosynam: talis actus non solum in specie peccatis, sed etiam charitatis ceteri debet constitutus, ita Altiiodor. in sum. lib. 2. tract. 29. cap. 3. quest. 3.

Hic secundus modus permanentiæ mihi non probatur absolute: alias si idololatra omnia sua opera in idolum referret, cecidisset esset semper peccare, etiam cum opera aliis bona, & honesta, vel indifferentia efficeret. Quapropter distinctione opus est in hac materia: sunt enim aliqua opera, quæ solum in recipiente requirunt interpretativum consensum, & respecta horum voluntas permanere dicitur, etiam si actu non sit, neque in aliquo effectu producto: qua ratione qui voluntatem habuit baptizari, confirmari, vngi, & repente priuatus est sensu, potest baptizari, absolui, & vngi, iuxta c. agrotantes, & c. parvuli, de consecrat. distinct. 4. & cap. maiores, §. vlt. de baptismo. At alia opera, quæ non tam in receptione, quam in actione consistunt, non sufficit habuisse voluntatem, & non retractasse, vt censetur semper perseverare, sed necessariò debet esse aliquis effectus mediæ, vel immediatè ex tali voluntate dimanans, ratione cuius censetur voluntas durare, & opera subsequenda denominare, ita Azor. lib. 1. instit. cap. 3. quest. 2. §. tertio diuiditur, & cap. 6. circa finem, & cap. 7. post medium, & cap. 8. per totum.

PUNCTUM III.

An effectus, vel omisso orta ex aliqua actione voluntaria imputetur ad culpam, quando actu vitari non potest.

1. Proponitur status questionis.
2. Pœnus iuris contrahit, qui causam voluntariam dedit homicidio. Vbi apponuntur limitationes.
3. Euentus contingens, quando vitari non potest, non addit malitiam causæ prius oppositæ.
4. Retractata voluntate, non censetur voluntarius.
5. Euentus ortus ex causa voluntaria, qui impediri non potest, non esse peccatum, qui dicantur.
6. Probabilis est esse peccatum.
7. Hos effectus, vel omissiones confrendas esse.
8. Respondetur argum. n. 5. adductis.

Percessisti Petrum. Moritur, cum iam mori impedire non potes, mortis Petri tibi culpæ imputanda est? Noluisti scire, cum posses, obligationem tui officij: adueniente tempore obligationis aliò diuageris, immemor protus obligationis, omissione illa est tibi imputanda? Item inebriaris sciens in ebrietate pollui, blasphemare, maledicere, occidere. Suntne omnes illæ actiones verè tibi culpabiles.

2. In hac questione, vt certa ab incertis separemus, conueniunt omnes Doctores talem effectum, quoad pœnas iuris tibi imputari, & quoad obligationem reparandi damna inde prouenientia. Vnde si homicidio, pollutioni, aut alteri crimini sit pœna excommunicationis, suspensionis, aut irregularitatis annexa, & in effectu sequuta ex actione voluntaria suspensionem, excommunicationem, aut irregularitatem contrahis. Quia illa pœna non tam propter effectum voluntatis, quam propter effectum ex praua voluntate ortum imponitur, sic Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 7. vers. quod si obijcias. Valq. disp. 94. cap. 4. in fine. Thom. Sanch. lib. 1. in Decal. cap. 16. fine. Villalobos tom. 1. summ. tractat. 3. difficult. 6. n. 5. Salas 1. 2. tract. 7. disp. 6. sect. 8. & alij.

Ab hac regula generali excipiunt aliqui pœnam excommunicationis (& idem est de suspensione, & interdicto quatenus censuræ sunt) casu quo dolcas, & pœnitens causæ datus, quia tunc contramam non es, neque inobediens Ecclesiæ mandatis. Non igitur debes excommunicari, excommunicationem enim solum ob contumaciam, & inobedientiam imponitur.

Et confirmo. Existens in excommunicatione, si pœnitens, statim deberes absolui: quia excommunicatio solum imponitur ad reprimendam contumaciam, qua cessante, tollenda est: si ergo antequam contrahatur, iam non es contumax, vt quid ergo medicinalis pœna tibi est applicanda, cum medicina non indigeas? Et hæc limitatio saltem pro foro interiori mihi satis probabilis apparet, quàmque tenet Ioan. Andr. & alij, quos referet, & sequitur glossa in c. cum quis, de sententia excommunicationis, in 6. Innocent. in cap. mulieres, de sententia excommunicationis. Tabiena excommunicat. 5. casu 1.

Secundò limitanda est doctrina ad aliqua peccata, quæ necessario actualem libertatem requirunt: quales sunt hæresis, contumeliaz, iuramenta, & similia: hæc enim facta in ebrietate, neque hæresis, neque contumelia, neque iuramenta formaliter sunt, ac proinde licet proferentes ligari non possint pœnis illis annexis & ita docet Ioan. Sanch. disp. 20. num. 5. Valquez 1. 2. disp. 127. cap. 3. n. 11. Thom. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 16. fine. Suarez tom. 2. de religione lib. 3. de iuram. cap. 8. num. 6. Verum est hæresis, aut iuramenti falli, vel blasphemiaz propriè rationem non habeant: habent tamen cuiusdam moralis irrisionis, & irreuerentiæ Deo factæ, ratione cuius voluntas illas cauandæ, est mala, & peccaminosa: vt idemmet Ioan. Sanch. notat num. 2. & Thom. Sanch. in Decal. cap. 16. num. 44. cum Toletò in sum. post 7. lib. tract. de sept. peccat. mort. cap. 61. n. 5. Solum excipi possunt contumeliaz homini dictæ in ebrietate, quæ si nullum secretum peccatum, aut defectum detegant, potius vt faciat, quàm vt contumeliaz reputantur, etiam ab his, aduersus quos dicuntur, vt bene Thom. Sanch. in Decal. supra num. 44. aduertit.

3. Secundò conueniunt Doctores (paucis exceptis) euentum contingentem ex tempore, quo vitari non potest, nullam addere grauitatem, vel malitiam causæ prius oppositæ. Nam cum nullam addat denudè libertatem, quo fundamentum bonitatis, & malitiæ est, nullam potest addere malitiam, ita D. Thom. 4. disp. 27. quest. 2. art. 2. questio. 4. ad 2. Zúnel quest. 71. art. 5. disp. 6. Salas alius relatis 1. 2. tract. 13. disp. 2. sect. 9. n. 114. Suarez 2. tom. de relig. lib. 3. de iuram. cap. 7. num. 7. Valquez 1. 2. disp. 94. cap. 3. num. 9. Thom. Sanchez lib. 9. de matr. disp. 45. loquens de pollutione in somnis num. 28. & lib. 1. in Decal. cap. 16. n. 45. idemque fatetur tenentur, qui dicunt hos euentus non esse peccata, etiam determinatiuè à causa, sed esse effectus peccati, quos statim referemus.

4. Tertio certum esse debet retractata per penitentiam priori voluntate, effectum sequitur naturaliter ex causa prius libere apposita, non esse imputandum culpæ, sic Thom. Sanch. pluribus relatis lib. 9. disp. 45. supra num. 29. Azor lib. 1. instit. cap. 7. quest. vnica, §. in hac re Salas supra num. 116. Villalobos tract. 3. diff. 6. num. 4. conclus. 3. Ratio est, quia tunc causa apposita voluntaria non est, cum iam sit reuocata. Ergo licet effectus oriatur ex causa apposita, non oriatur ex illa tanquam ex causa voluntaria, ac proinde voluntarius non est. Exemplo rem declaro. Dediti mandatum alicui, vt nomine tuo matrimonio contraheret, pœnitet mandati, illudque reuocat, ac intimare non potes mandatario reuocationem: sed potius ille virtute prioris mandati contractum celebrat, ille contractus est à causa voluntaria ortum habuerit, tibi voluntarius non est. Ergo optime potest causa in ratione voluntarij reuocari etiam si effectus eodem modo naturaliter sequatur, ac si reuocata non esset.

5. Difficilis ergo est, an euentus ortus ex causa voluntaria, quando reuocata non est, neque impediri potest, censendus sit peccatum, eo modo, quo cœletur actus exterior cum interiori idem peccatum constitutere?

Negat Valquez 1. 2. disp. 94. c. 3. alijs relatis. & disp. 73. c. 9. num. 46. & 47. Conart. Clem. si furiosus. 3. p. initio, num. 4. Sayrus lib. 2. c. 6. n. 15. Azor lib. 1. c. 7. q. vnica post medium, & lib. 4. cap. 3. quest. 4.

Fundamentum huius sententiæ est, quia non potest dici aliquis

quis peccare actu, quin actu possit impedire peccatum; alias ex...

Quod si aduersus hanc sententiam obicitur inferri ex illa nulla...

Ratio est, quia ut peccare quis dicitur denominatione aliqua...

Ex qua doctrina infero obligationem esse confitendi huius...

Ex his facit respondetur argumentis pro sententia Vasquez...

Ad confirmationem dico actum exteriorum peccatum esse...

Ad secundam confirmationem dico euentum contingentem...

PUNCTUM IV.

An voluntas in se & potentis sibi subiectis pati possit aliquam vim.

- 1 Quoad naturam in inclinationem non potest pati vim.
2 Quoad appetitum elicatum vim pati potest.
3 A nullo agente creato voluntas necessitari potest.
4 Ut & violentia non profertur.

Clarum est resolutio voluntatem quoad naturam inclinationem...

Verum si voluntas consideretur secundum suum appetitum...

Vnum autem est certum, & rebus moralibus necessarium...

Aduersus tamen nunquam violentiam praesumi, nisi probetur...

PUNCTUM V.

An ira, concupiscentia, aliaue passio causas inuoluntarium.

- 1 Non causas inuoluntarium.
2 Anni liberum, auge voluntarium.
3 Contractus facti spe acquirendi premium validi sunt.
4 Extorta blanditiis, obnoxia non sunt r. si iurini.

Sanctus Thomas 1.2. quaest. 6 art. 7. respondet iram concupiscentiam...

Dubitant tamen Doctores, an postea quod inuoluntarium non causet...

concupiscentia enim alicuius obiecti non sinit intellectum difficultates considerare, quae possent ab eius prosecutione remouere, & consequenter non reddere voluntatem ita expeditam ad operandum. Ideoque dixit Philo sophus, *Trahit sua vnumquemque voluptas*. Quia ratione leuiores iudicantur peccata, quae ex aliqua passione fiunt, quam quae solum ex malitia, & iuramenta, vel vota facta passione aliqua predominantem facilius relaxantur, quia non censentur ita libere facta. Infertur ergo iram, & concupiscentiam, & quamlibet aliam passionem voluntarium liberum minuere. & ita docet D. Thom. *supra*. Valent. Valquez, & Medina *ibi*. Azor. *lib. 1. c. 17. quest. 1. Salas tract. 3. disp. 3. sect. 1. numer. 47. §. dico 3. Villalobos tract. 3. diff. 7. num. 5.*

Verum si voluntarium non sumatur pro libero, sed pro eo, quod oritur à principio intrinseco cum cognitione, concupiscentia, ira, & quolibet alia passio voluntarium auget potius, quam minuit: quia experimento constat ea, quae ex passionibus appetimus, efficacius appetere. & ita docuit Nauarr. *sum. pralud. 6. numer. 7. Villalobos, Valentia supra. Salas numer. 49. c. mel. 4.*

3 Ex hac doctrina infero contractus factos spe acquirendi aliquod premium validos esse, & firmos: quia talis spes non minuit voluntarium, sed potius auget, & liberum non tollit quia ratione si proficere religionem spe consequendi praetiam, valida est professio, ut docet Nauarr. *com. 2. d. regul. rib. numer. 67. vers. Adlo decimotertio*. Item si institutus haeres, si Mariam duxeris, valet matrimonium, ut latè probat Sanchez *lib. 1. de matrim. disputat. 33. numer. 7.* quia non obligat ad matrimonium pena amittendi lucti, ad quod habeas ius, sed potius spe, & concupiscentia praemij tibi non debetur.

4 Secundo infero, exorta blanditiis, & amatorijs verbis obnoxia restitutioni non esse, ac proinde si meretrices vitra stipendium sibi debitum, blandis, & amatorijs verbis extorqueant, restituere non debent, quia non inferant inuoluntarium, secus vero si dolo, & fraudibus ut si dicent se à nemine esse cognitum, vel non nisi à Principe sic teneat Sotus *lib. 4. de iustitia. q. 7. art. 1. in solut. ad 2. Mol. rom. de iust. tract. 2. disp. 94. §. si fornicariis. Guriert. qq. cans. lib. 1. cap. 37. num. 19. Bao. 2. 2. q. 62. a. 5. d. b. §. concl. 2. Salon. ibi conuenerit 4. post. 3. concl. Th. Sanchez alios referens. lib. 4. de matr. disp. 1. n. 2.* Ex qua doctrina inferet etiam ipse Sanchez, cum Gregor. Lop. Auiles, Montalto, Menoch. & alijs, non vitari testamentum, quod vir ductus blanditijs vxoris in ipsius fauorem conficit, quia non efficiunt inuoluntarium.

PUNCTUM VI.

Quid sit metus, & an causet inuoluntarium, vel saltem illud diminuat.

- 1 Expenditur de finitio metus.
- 2 Quomplex sit metus.
- 3 An electio maioris mali, ut minus vitetur, sit aliena à viro conuoluntate.
- 4 Quae ratione metus causet inuoluntarium.
- 5 Explicatur in quo consistat inuoluntarium.

1 **M**etus est instantis periculi, vel futuri causa mentis trepidatio. ita Vlp. *in l. 2. ff. de eo quod metus causa*. debet enim esse malum instans, seu mox futurum, bonorum enim (etsi graue sit) mentem non turbat, quia non apprehendimus efficaciter euentum, & tradit optimè glossa in cap. ad audientiam, de his que vi metusue causa fiunt, verbo causa. Si tamen daremus malum probabiliter euenturum fore etiam post longum tempus, neque facile occurrere posse, satis esset ut vit constans timere illud possit. Et ratio est, quia tunc non tam malum, quam suspicio probabilis illius metum inducit. iuxta l. nouissimo. ff. quod falso timore. ibi quid enim si metu compulsus, aut metuens ne compelleretur. & tradit Sanchez. innumeros referens *lib. 4. disp. 1. num. 17. Basil. de Leon. lib. 4. disp. 1. num. 17.* Neque obstat l. metum praesentem ff. de eo quod metus causa, ubi negatur suspitionem metus sufficere, sed intelligi debet de suspitione vana, & non bene fundata, ut Basil. & Sanchez *supra* explicant.

2 Duplex est metus, alius grauis, alius leuis, alius iustus, alius iniustus, alius probabilis, alius improbabilis, alius cadens in vitum constantem, alius in inconstantem. Metus grauis, iustus, probabilis, cadens in vitum constantem idem est diuersis modis appellatus. Dicitur grauis quia est de graui maloiustus, & probabilis, quia iustus, & probabiliter leges sic operantur exstant. Cadens in vitum constantem, seu constantissimum, (quod idem est) ut dixit Iuriconsultus in l. metum la. 2. ff. de eo quod metus causa, qui fortitudinis, & constantiae non obit, non enim sic operans amittere debet constantiae, & fortitudinis laudem, cum timore maioris mali minus malum subeat, si enim quis patiarur iacturam bonorum, ne vitam amittat, &

vitam ne peccatum perpetret, fortis & constans debet reputari. Econtra metus leuis, & vanus dicitur, qui de leui malo, & non timendo habetur iniustus, & improbabilis quem nec iura approbant, sed potius improbant, ut iniustum, & motum ex illo ut inconstantem censent.

3 Hinc oritur difficultas, an si eligas maius malum, ut vit minus, v.g. peccatum ut vitas infamiam, vel amissionem bonorum, vel mortem, censetur moueri metu vitii constantis? Communis sententia negat, saltem si admittas peccatum mortale, quia contra virtutem constantiae facis, cum maius malum minori praeponas, & iacturam animae praeter iacturam corporis, ita docent innumeri relati à Sanchez *lib. 4. de marim. disput. 2. num. 1. Valent. 2. part. disp. 10. quest. 3. p. 1. Comitol. lib. 2. resp. mor. qu. 2. §. quatuor quatuor. Verum mihi dicendum videtur grauem metum secundum leges, & iura, & in ordine ad contractus non esse considerandum comparatione electionis, sed comparatione obiecti: atque ad hoc si obiectum graue sit, & de se sufficiens mouere quemlibet vitum constantem, etiam minus malum sit, quam quod de facto eligis si sine dubio erit metus cadens in vitum constantem, saltem legaliter, quia leges ciuiles, & Ecclesiasticae reincidentes contractum ex metu, non attendunt, an constantem, vel inconstantem secundum mores patiens metum procedat, sed an grauius iacturam eius voluntas: cum autem haec grauis iactio contingat, siue eligas peccatum, siue non, dicendum est esse metum sufficientem vitii constantis, & ita docet Th. Sanch. *lib. 4. disp. 2. m. 3. Basil. de Leon. lib. 4. c. 3. m. 2.**

4 An vero metus causet inuoluntarium?

Repondo cum D. Thom. & communi Theologorum sententia *1. 2. q. 6. art. 6.* facta ex metu voluntaria esse simpliciter, & absolute, & secundum quid inuoluntaria. Quia ea, quae fiunt ex metu, absolute ex voluntate fiunt, cum possent non fieri. Eligunt enim, v.g. ad vitandam mortem iacturam bonorum, quae potest non eligi: eligunt voluntarie, & libere simpliciter. Et quia cum tristitia, & displicentia eligunt, eo quod incommoda, & molesta reputant, idè talis electio mixta est inuoluntaria. Quae de causa in *leum praepos. C. de hered. instit. dicitur: potius enim quamuis iubente domino non adiret, in l. si mulier 2. §. si metu coactus el. 2. ff. de eo quod metus causa dicitur, quia quamuis si liberum esset voluisset, tamen coactus voluit. Ergo voluntas coacta, voluntas est, ut dicitur in cap. merito 15. quest. 1.*

5 Sed adhuc non videtur satis explicatum, in quo sita sit ratio huius inuoluntarij: non enim consistere potest in electione minoris mali, ex effectu vitandi maius: nam vitare maius malum, bonum quid est, & à voluntate appendendum. Ergo etiam est appendendum medium necessarium ad consecutionem huius finis: cum autem electio minoris mali sit medium necessarium: efficitur sane hanc electionem appetendam esse, ac proinde non posse esse vilo modo inuoluntariam, sed summè voluntariam.

Dices, veram esse electionem minoris mali non posse esse voluntariam, ex affectu vitandi maius malum, seu quatenus est medium ad vitandum illud. Et esse inuoluntariam secundum se, eo quod non eligeretur, si malum illud vitari alia via posset: non enim proliceres merces in mare, si mortem sperares vitandam absque illa iactura: neque potionem fumeres, si ab infirmis acque liberaretis.

Sed contra. Nam vel habes hunc actum, non facere bonorum iacturam, nisi ad vitandam mortem, vel non habes. Si non habes, iam electio minoris mali non est vilo modo inuoluntaria formaliter, cum non sit repugnans voluntati, etiam secundum actum elicentem, sed ad innumum est inuoluntaria, virtualiter, & interpretatur: quatenus censetur voluntas sibi relicta, secluso illo timore maioris mali non factura talem electionem: si vero habes illum actum conditionatum, praeterquam quod non videtur necessarium, ut voluntas inuoluntaria aliquo modo sit, est repugnans honestati debita, & rectae rationi, ut si quis ex timore aeternae poenae obtemperat diuinae praepcepta, alius non obtemperaturus, peccaret quidem mortaliter, & in illam poenam incidere medio illo actu conditionato, quam obtemperando praepcepta intendebat vitare. Quapropter exitimo ad rationem inuoluntarij secundum quid sufficere, si quis prosequatur obiectum, in quo per simplicem displicentiam displicet. Neque enim non potest sustinere, electionem mortis sibi imminuentem, ut in libidinem consentiet, electionem mortis sibi imminuentem, ut in illa displicere: sed quia huiusmodi displicentiam praepcepto Domini, & timore mortis aeternae vitat: idè talis electio inuoluntaria, & meritoria fuit neque ex inuoluntario, hanc electionem merito fuit illi minus, sic explicant voluntarium Valq. *1. 2. disp. 27. c. 2. Salas 1. 3. disp. 3. sect. 1. m. 4. 2.*

*

*

PUNCTUM VII.

Quae conditiones requirantur ad metum iustum.

- 1 Apponuntur conditiones ad metum.
- 2 Quae inducant grauem metum ex communi sententia.
- 3 Examinatur an timor infamiae, iuris, vel facti cadat in virum constantem.
- 4 Quia dicendum de metu excommunicationis.
- 5 An timor reuerentialis cadat in virum constantem. Proponuntur variae sententiae.
- 6 Resolutio quaestionis.
- 7 An preces importunae indicant metum grauem.
- 8 Vnde praesumitur excutitur malum, qui minatur? Proponitur communis sententia.
- 9 Resolutio dubii.
- 10 Grauitas metus, an secundum se, an per ordinem ad personam desumatur.
- 11 Resolutio quaestio-
- 12 Malum, quod timetur, sufficit, si in persona filiorum, ne potum esse, timetur.
- 13 Arbitrio prudentis grauitas metus desumitur.

TR-^os conditiones sunt necessario requisite, Prima, vt malum, quod timetur, graue sit. Secunda, vt incertus pater sit, & praesumatur probabiliter excutatur. Tertia, vt patientem metum resistere facile non possit.

1. Circa primam conditionem ferē omnes Doctores conueniunt, timorem mortis, multationis, verberationis, grauis seruitutis, caecitatis, carcerationis, diuitiarum, (dupli. seu violentis coitus, propter periculum consentiendi, amissionis nobilitatis, vel instrumentorum, quibus nobilitas defendi possit, amissionis status honorum omnium, vel maioris partis illorum, esse timorem cadentem in virum constantem. Haec enim omnia & quodlibet illorum grauisimum damnum est, meritoque timeri potest à viro constante. Quae omnia constant ex *l. nec timorem ff. de eo quod metus causa, l. si quis quidem lego puero, eodem tit. c. 7. tit. 33. part. 7. c. ex cap. cum dilectus de his qua vis & tradit innumeros referens, & late probans Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 5. Malcardus de Probationib. ver. metus concl. 105. Basilus de Leon. lib. 3. cap. 4. num. 3. Menoch de arbit. lib. 1. cent. 1. casu 13. circa finem syluēt verbo metus. q. 31. c. 4.*

Auertendum tamen est amissionem honorum quae tibi sunt propria, vt aliquo modo d. bonum: alias amissionem fatium honorum non potest habere rationem: nec re. rescindens contactum. Non enim habet rationem poeae, sed praemij, si tibi relinquatur legitima conditione, vt matrimonium celebret vel religionem proficiat alias pendendum: vel si noluit tuus esse amicus spectatis vel tibi in negotiis fauorem praestare nisi contractum celebret: quia in his omnibus non proponitur tibi perdendum aliquid ad quod habes ius ac proinde non habet amissionem illius rationem poeae, sed potius iniuriam illius consecutione: & ita tradit Basilus de Leon lib. 2. de matrim. c. 4. n. 10. ex. Titio. 5. c. l. si ita, legatus sit ver. ff. de off. de cond. c. dem. Habet enim rationem poeae, si cogentis ex tuis bonis iacturam facere, nisi contrahas. Vnde si vi impediatur, ne alicui beneficiu vel ea heditate opponaris quousque contractum celebret, cum ius habeas te opponendi, contractus celebratus est metu cadente in constantem virum: hac enim ratione renunciatum quorundam iurium facta à quodam Archidiacono timore ne possit sine Archidiaconatus impediretur, rescinditur & renouatur, cap. cum v. n. ff. de institutionib. quia ius habebat possi vendi Archidiaconatum. Similiter etiam cuidam athletae mandatur restituere pecuniam quam ultra debitum conuulsi fuerat, ne a certaminibus impediatur, ff. de iur. iur. ff. de eo quod metus causa quia talia athleta ius habebat certaminibus vacare: ac proinde contra ius impediatur. & ita notauit Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 5. num. 28. Basilus supra cap. 4. num. 4.

Item timor infamiae grauis & quae non facile vitari potest, siue sit infamia facti siue iuris, cadit in virum constantem: si enim deprehensio in graui delicto mineris te accusaturum vel alio modo publicaturum non est dubium, quin malum graue sit, quia melius est bonum nomen quam diuitiae malae & reprobam viam ipsa praesertim legem ex tali manifestatione etiam non leuis à tui diuitiarum & huius vitae timeri potest: cadit ergo in virum constantem & ita tenet glossa in l. ne mortem ff. de eo quod metus causa, syluēt supra, Sanchez num. 14. c. Bonacin. de matrim. quaest. 3. v. n. ff. 8. num. 6. Basilus de Leon lib. 4. cap. 4. Vnde cum in l. nec timorem ff. de eo quod metus causa, dicitur: nec timore infamiae hoc edicto conueniri Pedius dicit: intelligi debet de timore infamiae leuis & cui facile occurrere potest ita cum Accurs. Gothofr. d. & aliis explicat Basilus supra: & affirmat hoc modo intelligi quod si iures Theologos, speculatiue Comites lib. 3. resp. mor. quaest. 2. §. pertinet, Affirmantem

metum infamiae non esse grauem; infamiae namque facile occurrere potest.

4. De metu excommunicationis variant Doctores an cadat in virum constantem; Aliquibus placet non cadere; nam vel est iusta & tunc sibi imputat excommunicatus, quod ligetur; vel est iniusta, & tunc non ligat. Ergo non est malum, quod debet timeri; & ita tenet glossa in c. cum dilectus verbo violent. de his qua vi. Socinus senior c. sacris num. 501. de sententia excommunicat. Barbatius c. ab excommunicato, de rescript. Sotus in 4. d. sp. 29. quaest. 1. art. 2. in fin. Villalobos sum. tract. 3. d. ff. 8. num. 5. Aliis vero probatur esse metum grauem, qui semper est grauis poena: sic Baholon de Ledem. de matrim. duob. 13. fundamento 3. Scraphin de privileg. iuram. privileg. 29. num. 4.

Decidendum tamen est metum excommunicationis iustae non cadere in virum constantem, ob rationem dictam; sed verò excommunicationis iniustae qui facili occurrere non potest, quia esto non liget quoad Deum, ligat tamen quoad Ecclesiam: in foto enim externo, vt verè excommunicatus te gerere debet, ex cap. nobis, de sentent. excommunicat. quod graue malum est: & ita docet Couarr. 4. decret. 2. §. 4. cap. 3. num. 1. 1. vers. 8. Maicard. verbo metum, concl. 105. num. 50. Nam n. lib. 3. de rescript. 1. n. 139. Bonac. supra n. 6. Sanchez. disp. 5. n. 16. Balila. b. 4. de matrim. 4. n. 7.

5. Timor reuerentialis contractum rescindens non est recundia, & pudor, qui filiis respectu parentis, & vxori respectu mariti, & subditis respectu Praelati inest, vt constat ex c. unico §.orro, de rescript. impub. in 6. Alias quidquid filius exposulatus à patre, vel vxor à marito faceret, occidat pudore, diceretur metu facere, quod non est concedendum. Neque etiam sufficit vt quis non audeat praesudore & reuerentia contradicere praecipienti, tametsi veli obediatur repugnantem voluntate. De hoc ergo metu dubitatur, aut sit viri constantis, Plures Doctores tenent inducere metu grauem, Ceterum probabilius existimo solum metum reuerentialis non sufficere, inducere metum grauem, nisi aliquid malum timeatur: v.g. Vultus asperitatis, rigida tractatio & exprobatio continua, aut horum timor probabilis. Quare metus reuerentialis in eo debet consistere in timore tenet alicuius mali imminenti, eo quod non ferues reuerentiam ei cui debet: nam cum metus sit mentis trepidatio, quilibet metu trepidationem alicuius mali debet habere.

Ex his venit decidenda quaestio an metus reuerentialis cadat in virum constantem; Thom. Sanchez. disp. 6. num. 7. plures referens. Molina de primogenit. lib. 2. cap. 3. n. 9. Duaren. in comment. ad iur. de eo quod metus causa. Donell. lib. 1. comment. c. 39. §. in primis volum. inferendi. Fachio lib. 2. controuers. iuris. Lessius alii infra existimant talem metum, si abstinere minae, vel verbera, vel alterius grauis mali timor non cadere in virum constantem. Ratio est, quia sola reuerentia parentibus, marito, & consanguineis debita non videtur tanti momenti, vt merito à constante viro timeri possit. Ideoque in cap. ex litteris de sponsa. impub. vbi redduntur ob metum parentum sponsalia irrita, aduertitur puellam minis parentum impulsam concessisse tacite inuencus de scientibus minis sponsalia valitura, sicut valet renuntiatio facta à filio in fauorem patris quando vi & dolo praescripta non sunt, c. de patris in 6. Alias si solus metus reuerentialis caderet in virum constantem fere nullus constitutus, filiis vxoris clerici subditi esset firmus cum eum probare facili possent parentum maritum Episcopum & dominum, contractum iualisse, & contrahentes consentire contractibus vt non aui fuerit praesudore, & reuerentia contradicere. Affirmandum ergo est timorem reuerentiae non esse sufficientem, nisi alterius mali grauis adiungatur, quod non est sola praecipio, tametsi maledictioe maledictio non enim ex maledictione malum necessario oritur esse tamen si timeret infernum superiorem habere continuo, & obiectum passim illam, inobedientiam quia hoc ita graue malum est, vt vix reputatur potens fuisse nec.

Alii affirmant metum reuerentialem semper cadere in virum constantem tenet hanc sententiam Menoch. de arb. lib. 2. casu 139. cent. 2. Nauar. in editione Lugdunensi, lib. 3. tit. de his qua vi, conf. 10. n. 4. alii plures relati à Sanchez de matr. lib. 4. dist. 6. n. 4. praecipuum fundamentum sumitur ex variis testibus, in quibus metus reuerentiae alii dicitur tollere consensum & libertatem ad contractum requisitam. Primo ex reg. velle 4. de reg. iur. ibi non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini: ergo imperium patris, vel domini tollit voluntatem saltem omnino libetam. Secundo ex l. §. qua obseruanda, ff. quarum rerum actio non detur conceditur actio liberto filiquido apparet: metu solo vel nimia patroni reuerentia se subiecit, vt vel poenali stipulationi se subiecerit Ergo non solum in ius, sed nimia reuerentia defendit contractum. Quod si dicas nimiam reuerentiam intelligi metum reuerentialem minis adiunctum alias non diceret nimiam reuerentiam; sed reuerentiam, facili eladi potest, quia sententi debet tunc nimia reuerentia cum metu mortis aut alias grauis damni, ac proinde non vt quid distinctam à metu proponatur patroni reuerentia, Tertio si patronus praesente liberto furum

DE RE CAUSIS PALATII

furum committat, non obinde censetur libertus consistere, sed actione facti agere potest: quia, ut dicit *l. penult. ff. de furtis* magna verecundia ei, quem in presentia pudor ad resistendum impedit, furum facere solet; id est, non obstat, cum factum fiat. Tandem si ad metum reuerentialem minæ essent requisitæ nulla esset differentia inter metum eius, cui deberetur reuerentia, & alium extraneum cum minæ semper metum grauem inducant.

Tertia sententia docet metum reuerentialem solum censeri grauem, quando patiens metum celebrat contractum cum inquitante, secus si cum alio tertio metus ignato.

Quarta docet solum reuerentiam debitam patri inducere metum grauem, quia est persona cui maxima debetur reuerentia, Doctores huius, 3 & 4, sententia referit Sanchez. *disp. 6. num. 5. & 6.*

9 Ego vero in hac questione distinguendum censeo. Vel motus reuerentialis sumitur pro pudore, & verecundia, quam subditi pati timerent, si neget petunt a superiore, vel sumitur pro vultus asperitate, rigida tractatione, exprobratione continua quæ subditi pati timerent, si superiori contradicant. Si metus reuerentialis primo modo sumatur, non videtur metus sufficiens ut cadat in constantem virum. Non enim pudor & verecundia ita subditum occupare debet, ut eius liberam dispositionem impediat, neque pati illum pudorem & verecundiam, quæ statim transeat, est malum tantæ considerationis ut iobinde contractus rescindendus sit. Verum si non solum timet hanc verecundiam pati, cum negat, sed continuo, quia continuo sibi obicit, timet, timetque ut offensum austerum, & implacidum superiorem habiturum, talis timor sine dubio cadit in virum constantem. Et ab hoc modo dicendi nullo modo discepat Thom. Sanchez nam cum *disp. 6. num. 7.* dicat metum reuerentialem non cadere in virum constantem, intelligit de metu reuerentialis pudoris, & verecundia, quem patitur subditus superiori contradicens, ut notat ex his quæ dicit *disp. 9. num. 12.* quando vero intelligit ob offendat obedientiam passurum subditum, regidam superioris tractationem, implacidum vultum & similia, &c. tunc affirmat esse metum cadentem in virum constantem. sic dicit *disp. 6. num. 14.* Quare immerito Basilius de Leon *lib. 4. cap. 5. n. 7.* Thom Sanchez spendissimum lumen Theologiae mortalis & nostræ religionis decus, insequentiæ vel imperitiæ arguit cum potius ipse reprehensione dignus fuerit eo quod non attendit metum reuerentialem iuste posse & propriè pro timore pudoris & verecundia, non pro sola indignatione superioris, Nostræ sententiæ etiam adscribit Lessius *lib. 2. de virtut. cap. 17. dub. 6. num. 35.* affirmans si leuiter offendatur superior ex repugnantiæ suæ voluntatis eo quod eius indignatio citò transeat, non cadere in virum constantem: secus vero, si indignatio diuturna sit.

Neque argumenta primæ & secundæ sententiæ nobis obstant: primæ enim sententiæ argumenta de metu pudoris, & verecundia cito transeunt intelligi debent. Secundæ sententiæ argumenta de metu indignationis diuturnæ.

7 Item preces importunæ & sæpius repetitæ ab his, quibus reuerentia debetur, ut probabilis defendo cum Thom. Sanchez *disp. 7. num. 7.* Lessio *lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 15.* cadere in virum constantem, quia molestissimum est has preces sustinere, & vix est, qui possit diu resistere; graue enim est, & intolerabile subdito habitare cum superiore cuius voluntatem continuo despicit; ex tali enim despectu necessario superior implacidum, & offensum, iusto ostendit. quod certe de se graue malum est. Non tamen probo quod dicit Basilius de Leon *lib. 4. de matrim. & alii ab eodem relati cap. 5. num. 17. & cap. 12. n. 15.* has preces à quacunque persona oriantur, inducere grauem metum alius nihil principis voluntati efficerent, cum omnia rogati faciant & sæpe velint esse rogati, & puella precibus amantissimè rogata coacta diceretur, & pater si petitione importuna filii donationem concederet: quæ omnia, meo iudicio, aliena sunt à veritate eo quod censuram huiusmodi precum molestiam faciliè vitari posse, quoties non oriuntur à superiore persona, & cuius habes dependentiam. Adde, esto, indignatio diu: una patris & superioris sufficit constituere metum grauem reuerentialem. Non tamen hunc metum constituit, si ut aliorum hominum, qui ad nos non attinent, ut dicit ipse Basilius *supra cap. 5. num. 7.* Ergo similiter, esto preces importunæ superioris, & quorum habemus dependentiam, metum grauem constituunt, non tamen si sint aliorum qui ad nos non attinent, vel potius nobis subditi. Neque rationem, aut textum pro se efficacem adducit: posset tamen adducere, quæ congerit doctissimus Sanchez *disp. 7. num. 4.* Non esto preces hæ molestiam, & violentiam inferre dicantur extraneis, execrabiles, de præbendis, non debet censeri tanta, quæ in virum constantem cadat, neque enim Samsou *Judic. 16.* constanter egit, dum victus amote, & importunatione Dalila secerem fortitudinis propalauit, esto molesta ei esset, & per multos dies iugiter adhereret, spatium ad quietem non tribuens, sibi enim impurare debebat, quod non tribueret spatium ad quietem, cum facile illam repellere posset.

8 Circa secundam conditionem dubitari potest, quæ requiritur, ut incutiens metum præsumi probabiliter possit excurrere malum? Dicendum igitur est ex circumstantiis hoc esse pensandum: si enim potens sit qui minatur, & dure fert suæ voluntati repugnari, merito timeri potest excurrere, eaque de causa dixit Iuriconsultus in *l. famosi ff. ad leg. Jul. maiest.* personam spectandam, & an potuerit facere, & an ante quid fecerit quasi totus metus ex conditione personæ minantis desumendus sit.

Hinc inferunt communiter Doctores requiri necessario, ut metum incutiens solitus sit minas exequi, imo oportere solum esse exequi in eodem genere mali, ex doctr. Baldi in *l. fin. ad fin. ff. de hered. instit.* dicentis, ex dissimilibus non sumi coniecturam: ita relato Cyno, & Alexand. *l. metum, n. 2. C. de his qua vi.* docet Sanchez. *lib. 4. disp. 1. num. 21.* addens hoc verum esse nisi solitus sit minas exequi in alio genere mali ita atroci, ac est illud quod minatur. Explicatque deinde Sanchez, quid requiratur, ut possit dici, solum esse exequi minas, merito quæ timeri possit exequio & affirmat non sufficere motus male tractatæ via vice, nisi pluries tractatæ sit, quia vnicus actus consuetudinem non facit; viro vero te iam tractatæ male, sufficienter te posse timere, ut iterum faciat.

9 Ceterum exititio ad incutiendum metum non esse necessarium solum esse minantem minas exequi, sed sufficere minari. Probo. Verba sunt signa conceptus, & intentionis. *c. humanæ aures, 22. quaest. 1. & l. Lab. ff. de supplect. legat.* cum ergo verba minantis promittant malum inferendum; merito illud timere poteris. Secundum, si homo armatus vnde quaque tibi aliquid præcipiat, timere iuste potes mortem, vel aliquid simile, si non obtæperas. ex *l. 3. in princ. vers. qui armati ff. de vi.* & *l. 1. de pharmacia* ubi, sufficit enim terror armorum ut videantur armis decessisse, & ex *l. 1. tit. 2. part. 4. ibi, cum si visisse armas,* & tradit ibi Gregor. Lopez, Ioannes Garcia de nobilitate, *glossa 17. n. 26.* Nam licet te verba non inferatur vis, tamen satis est ad cinerem instigum, timere ne inferatur, ex textu in *l. non nisi, ff. quod falso iurores, ubi aut metus ne compelleretur, & ex l. si donationis, C. quod metus causa, & in *l. interpositas, C. de transactionibus, & aliis multis allegatis à Malcard, de probat. verb. metus, conclus. 1055, n. 49.* Imo etiam si ferens arma, illa deponat, caulabit grauem metum: cum enim possit illis armis vi, nihil obest depositio, ex *l. quoties, §. qui in potest. & l. in delictis, in princ. ff. de noxalib.* & tradit Thomas Sanchez *lib. 4. consensu coacti, disp. 5. n. 5. cum glossa super dicit, l. 3. verbo, sed deiecerunt;* ubi Angel, Greg. Lopez super verbo, *summissum, Anton. Gabriel. 2. tom. comment. opin. verbo metus, fol. 66. col. 1.* Anton. Cucus *lib. 5. instit. maiorat. tit. 11. n. 159.* Gutierrez *consil. 16. num. 20.* Ergo etiam si minans nunquam alicui malum intulerit, potest metum cadentem in constantem virum cauere, ex eo præcipue quod armatus præcipiat. Tertio etiam verum sit delictum factum non debere præsumi, nisi probetur ex *l. merito ff. pro socio.* At efficiendum bene potest præsumi, si ipsemet reus efficiendum proponat: si enim ex eo quod reus dixerit se delictum commisisse, inferatur ad minimum semiplena probatio delicti commisi, & iudicium sufficiens ad, ortum, ut tradit Decius in *cap. ut si clerici, de iud.* Imola in *cap. post inquisitionem, de elect. & alii, quos refert, & sequitur Malcard, de probat. verb. delictum, concl. 198. num. 10.* Ergo etiam inferretur semiplena probatio & præsumptio non leuis delicti committendi, ex eo quod minatur se commissurum.*

Quare cum Doctores dicant ad incutiendum metum grauem requiri necessario incutiendum solum esse minas exequi intelligi debent quando solitus est minari, tunc enim minis superiarietatis & executioni mandatis, inferret morale iudicium idem ipsam effectuatum si verò non fuit executioni mandati minæ, colligetur illas non proferte ex animo exequendi se ad terrorem iuxta *l. metum C. de his, qua vi.* At si non constat alia vice minaturum fuisse, nulla esse potest ratio quare ex ministerio, iactatis à potente illas exequi non incipiatur grauis timor. Et in casu dubio an aliquis atrox sit, & minas executioni mandatus, dicit Thomas Sanchez *lib. 4. disp. 6. n. 22.* cum Verolio *cap. 1. de officio delegati, num. 19.* incutere iustum metum. Idem tenet Bonacina *quaest. 3. de matrim. punct. 8. num. 7. sine Ochaguaia tractat. 3. de matrim. quaest. 24. ubi quod si sit persona incognita timeri debet minas incutere in periculum quis incidat, & adducit Abb. c. 1. n. 3. de off. deleg. Felin. ibi n. 2. Decius n. 11. Henriquez *lib. 11. de matrim. disp. 6. n. 22.* idem docet Basilius de Leon *lib. 4. de consensu coacti, cap. 2. n. 8.**

10 Tertia conditio requisita ad metum grauem, ut scilicet patiens metum non faciliè resistere possit, est manifesta. Nam si faciliè malum vitare potest iuste non timet; sibi enim imputate debet, si malum eueniat cum facili negotio potuerit vitare & ita tradunt Syluest. *verb. metus q. 1. Anton. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 155.* Thom. Sanchez *lib. 4. de matrim. disp. 1. n. 23.* Conioch, de *matrim. disp. 28. dub. 2. n. 23.* Bonacina cum aliis *supra* Basili. de Leon *lib. 4. de matrim. c. 1. num. 6.*

Circa supradictas condiciones duo sunt aduertenda. Primum est grauiorem metum, non secundum se tantum sumendum

PUNCTUM VIII.

Utrum metu gratis iniuste incussus ad extorquendum contractum reddat contractum iure naturae nullum.

- 1 Distinguitur multiplex metus.
- 2 Proponitur prima sententia affirmans metum iniuste incussum iure naturae contractus irritare.
- 3 Secunda sententia distinguit inter contractus lucratiuos, & onerosos.
- 4 Omnis contractus tam onerosus quam lucratiuus, est validus iure naturae, venit tamen rescindendus.
- 5 Suis rationibus prima, & secunda sententia.

Proponendum est metum grauem prouenire posse à causa naturali, vel à libera & ab hac dupliciter iuste, vel iniuste. Si à causa naturali proueniat, certum est nullum contractus vel promissionem annullare, aliàs promissiones, vota & iuramenta facta timore mortis imminenti in tempestate, vel infirmitate essent irrita: quod non est dicendum. Si vero à causa libera proueniat metus cum possit iuste vel iniuste prouenire videndum est an vtroque modo annullat contractus ex tali metu celebratos. In praesenti agemus de metu iniuste incussus in sequentibus de metu iuste illato.

1 Prima sententia docet metum grauem iniuste incussum ad extorquendum contractum, contractum annullare ipso iure naturae, tenetur hanc sententiam Molin. som. 2. de iust. disp. 267. & disp. 329. in sol. ad 2. Ioan. Salas plures refert 1. 2. q. 6. a. 6. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 8. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 6. Matienzo lib. 9. recap. tit. 1. rubr. gloss. 1. num. 189. & alij apud Thom. Sanch. lib. 4. de matrim. disput. 14. numer. 1. & dispus. 8. num. 2. Probatur primò si extorquas consensum ab alio per metum grauem, iniuriam, & iniustitiam illi facis. Ergo non est iustum, vt commodum ex tali iniustitia reportes reportares autem maximum si iniuriatum tibi obligares, & contractus celebratus firmus esset. Secundo acquisita per metum obligaris restituere, vt est communis omnium sententia, & habetur in l. 28. tit. 11. p. 3. ergo non habes illorum dominium, dominium enim est ius & potestas vtendi re pro libito. Si ergo teneris illam reddere donanti signum est tibi non esse translatum dominium. Et ita tenet Fortun. rr. de vlt. fillat. 2. 1. n. 449. P. Molin. tom. 2. de iust. tr. 2. disp. 3. 1. 6. in sol. ad 2. Tertio, si promittas Petro ex metu aliquam rem, non potest Petrus illam recipere. Ergo neque tu es obligatus illi donare. Quarto, qui nullum est ius, in quo contractus metu facti irritantur, sed potius supponuntur irriti, vel irriti declarantur. Ergo signum est iure naturae esse irritos. Quinto communis est omnium sententia vota simplicia metu extorta irrita esse, & tamen non sunt irrita aliquo iure positiuo cum nullam appareat, in quo talia vota irritantur. Ergo sunt irrita iure naturae. Ergo idem erit dicendum de aliis promissionibus.

3 Secunda sententia distinguit inter contractus lucratiuos, & onerosos, & affirmat onerosos esse ipso iure naturae valido quia est titulus sufficiens ad illorum valorem, scilicet dari, & accepti, qua ratione dicit emptioem, venditionem, iuractionem metu factam validam esse neque obligationem esse restituenti rem, neque fructus, quouique patiens metum petat rescissionem contractus, quia est translatum dominium. At contractus lucratiuos, in quibus nihil rependitur, vt promissio, donatio, testamentum, legatum commodatum precarium nullos esse, quia ibi nullus alius est titulus ad transferendum dominium praeter voluntatem, quae cum non sit liberalis, & gratuita, sed metu coacta non videtur sufficere ad transferendum dominium; sicuti solutio vsurarum nulla est ipso iure naturae, quia deficit voluntas liberalis, & titulus sufficiens ad eius valorem. Cofitmo efficaciter ex l. donationis. ff. de donat. ibi, donat aliquis ea mente, vt statim velis accipientis fieri, & in nullo casu ad se reuertit. Et tantum, vt libertatis, & munificenciam exerceat hac verè donatio est. Sed qui donat ex metu, non vult in nullo casu ad se reuertit, sed potius cum donat vult, vt sibi reuertatur. Ergo talis donatio, donatio non est, ita tenet Valq. 1. 2. disp. 27. in fine. Azor lib. 1. c. 11. §. 7. §. nono. Basilius de Leon, lib. 4. cap. 9. n. 4. & cap. 7. n. 4. vbi affirmat acquisita per metum in contractu oneroso non esse restituenda, quouique patiens metum peccat rescissionem contractus secus vero acquisita contractu lucratiuo: haec enim cum fructibus restituenda debent. Ex qua doctrina inferret cap. 11. n. 9. concessioem vectigalium, aut noui tributì Regi factam metu reuertentiae aut quouis alio graui valere in conscientia: neque Principem ob noxium esse restitutioni, quia illa concessio non est liberalis donatio, quae exigat plenum voluntarium, sed est contractus onerosus, cum detur ad tuitionem regni, & ad regni hostes debellandos, aliisque publicis necessitatibus subueniendum.

4 Tertia sententia, cui tanquam probabiliori adhæreo docet contractus per huiusmodi metum celebratos valido esse.

sumendam esse, sed per ordinem ad personas patientes metum. nam, vt bene dixit Menoch. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 2. non omnes vniuersi conditionis sumus, aliqui enim constantissimi sunt, quos nullum periculi, nullum tormenti genus terret, aliqui vero nullifera ipsa timidiore Ausuri leues flatus verentur. Negati enim non potest mulieres timidiore esse viris, & pucros hominibus matre aetatis, facillime terretur, ac proinde malum, quod adolescentibus minaturum, sufficiens non esset incutiende metum grauem, fore puero, vel mulieri sufficiens, quod late probat Tituq. de legib. cõntr. l. 9. gloss. 1. n. 160. Menoc. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 4. & 5. Nauar. c. 22. n. 51. Molin. lib. 2. de primog. r. 3. n. 10. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. n. 2. Flamin. lib. 13. de relig. q. 1. n. 58. & alij plures, quos refert, & sequitur, Th. Sanch. disp. 2. n. 1.

Hinc oritur non leuis difficultas: si enim malum, quod timendi debet per ordinem ad personam patientem metum sumendum sit, contingere potest, esse aliquem ita timidum, quem malum leue, & facile vitatu grauitur moueat, vel itaque potius contractum celebrare quam metui subiacere, quod quidem est cogita decisionem text. in l. metum, la. 2. ff. de eo quod met. caus. vbi dicit Consultus, Metum non vniuersi hominis, sed qui merito, & in hominè constantissimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus. Et l. nec timorem 7. vbi, proinde, el. 1. ff. de eo quod met. caus. dicitur, quod quis metusolos rem frustra mueret, per hoc edictum non restituitur. Inferret ergo non esse sumendam grauitatem metus ex imaginatione patientis, sed ex ipsa rei grauitate, & ita tenet Sanch. lib. 4. de matr. disp. 1. n. 14. cum Pelac. 4. disp. 2. n. 1. fol. 160. col. 2. vbi, ad haec.

11 Caerum distinguendum censo; vel, loqui possumus de metu, quatenus annullat contractum, vel quatenus inuoluntarium reddit. Si enim loquamur de metu quatenus inuoluntarium reddit facit malum leue, & insufficientem constantem vitium mouere, si tibi graui malo apprehendatur causare inuoluntarium, sicuti potest causare graue aliquod malum; quia in tantum graue malum mouet ad sui fugam, in quantum vt tale apprehenditur. Si ergo leue malum, vt graue apprehendatur, eodem modo mouebit, & inuoluntarium causabit. Verum ne litibus occasio detur, solus motus de re graui, & quod grauitate constantem mouere potest, voluit ius canonicum & civile, vt contractus rescindat, & alius metus leuis pro nihilo habeatur & ita notauit expressè Lessius lib. 2. c. 17. sub. 6. n. 45. in 2. edit.

12 Secundo aduerto non esse necessarium timere malum in propria persona, sufficit si in filijs, & alijs sanguine iunctis & affinis ortis ex matrimonio timeatur, quia horum malum vt proprium reputandum est, & quia iuste potest quis timere, sibi inferendum malum, si ob eam causam sibi sanguine iunctis inferret & ita tradit alijs relatis Mascard. de probat. concl. 1015. n. 24. Flamin. de relig. lib. 13. q. 1. n. 178. Matien. lib. 9. recap. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 189. Th. Sanch. plures refert lib. 4. disp. 4. n. 8. **11** Hi consanguinei vel affines debent esse intra quartum gradum, vt metus illis incussus censetur proprius, quia extra illud non reputantur consanguinei, ex text. in c. non debet, de consang. & affin. & tradit Thom. Sanch. sup. n. 12. Ochagauia tract. 3. de matr. q. 2. n. 2. Idem est, si metus esset incussus tibi amicissimo quia bona amici, propria censentur Sanch. n. 9. & Ochagauia n. 2. Lessius lib. 2. c. 17. sub. 6. in princ. n. 35. ac denique idem est dicendum de metu incussu domesticis alicuius, iuxta c. quicumque, de sent. excom. in 6. iura gloss. verbo, suorum, & ex Clem. 1. de excess. p. vbi, verb. seruientis, & tradit Sanch. n. 10. & Ochagauia supra conlepit in omnibus Basil. de Leon. lib. 4. de matr. c. 3. n. 4.

13 Tertio aduerto arbitrio iudicis, & prudentis metiendum esse metum grauem, ita probat l. metus autem causa, ff. ex quib. caus. maior. ibi, non sufficit quolibet terrore adductum iurisse huius rei adquisitio iudicis est. Non enim certa regula definiiri potest nam licet malum minaturum graue sit, potest tamen facile repellit, vel quia incutiens metum non valet exequi, vel quia patiens illum validior est, quocirca, horum cognitio ex arbitrio prudentis dependet, similiter etiam de pendet ex prudentis arbitrio iudicare plura mala an attingant terminum requisitum ad grauem metum incutiendum, v. g. amissio diuitiarum, incarcerationis precum molestia cum metu reuertentium, & alia huiusmodi iuxta glossa in l. interpositas, verb. Cruciatum, C. de transact. ibi Bald. & glossa in c. penul. de his qua. vi metus causa sunt. Silyest. verb. metus, q. 2. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 3. Th. Sanch. lib. 4. disp. 5. n. 1. & seqq. Basil. de Leon. lib. 4. c. 4. n. 2. Aduerto tamen cum Basilio, & Sanch. sup. hoc iudicis arbitrium non solum desiderari iure Caelarico, & canonico sed etiam iure regni Castellae quidquid dicat Villalob. in antinomia iuris civilis, & regis, verbo, metus, n. 14. tñ ob rationes factas quia sepe grauitas mali, & potestas vitandi, non est ita competita, quin iudicis arbitrium desideretur, tum etiam, quia l. 7. tit. 3. part. 7. post enumerata aliqua mala grauem metum inducentia additur, de tal. mieda como esse, o ero semianze. Vt ergo decernatur, an simile, vel aequale malum sit illi, quod in iure est expressum, iudicis arbitrium requiritur, & in foro conscientiae prudentis Confessoris.

Terà, de Castro sum. Mor. Paris. I.

venitque rescindendus à patiente metu actione quod metus causa, si res integra non sit potest enim agere aduersus iniustum detentorem, vt sibi res translati reddatur: si autem res integra sit, exceptione metus potest leuati ita tenent Sorus 4. disp. 29. q. 1. art. 3. vers. ad 2. & vers. ad 3. Hentiq. lib. 11. de matr. c. 9. n. 4. Carbon. de res. q. 45. concl. 4. Pet. de Ledema de matr. q. 47. art. 3. dñb 1 in solut. ad 3. & 4. fol. 2. 4. col. 2. Lessius lib. 2. cap. 17. dñb. 6. n. 42. Azor lib. 1. c. 17. q. 6. & 13. Thó. Sanchez lib. 4. de & matrim. disp. 8. n. 4. & disp. 14. n. 2. & alij inuicem ab eisdem relati. Præcipuum fundamentum est quia non obstante iniuria per metum illata dicitur quidquid ad rationem contractus necessarii requiritur. Ad valorem enim contractus solum requiritur iustus titulus, & voluntarius consensus sed metus non tollit voluntarium absolute, vt supra diximus, neque excludit titulum dati, & accepti, donati promissi, & similia. Ergo talis contractus iure naturæ validus est, & secundò probò à simili. Contractus, cui dolus causam dedit non est irritus iure naturæ, vt patet in matrimonio contracto ex errore, quo putabas nobilem, & diuitem, esse vxorem; cum tamen ignobilis, & pauper sit. Et generaliter de omnibus contractibus stricti iuris, dolo, vel metu contractis deficiunt, esse validos, debetque actionem exceptione doli mali, vel metus elidi. In iur. de except. in princ. & l. dolo, C. de inu. stip. qua de causa deceptor non potest resiliere à contractu, si deceptor velit stare contractui, vt colligitur ex cap. de eo qui duxit, in matr. & ex l. 13. ff. de act. emp. in princ. sed metus, & dolus æquiparantur in iure, et in dolo C. de inu. stip. ibi. dolo, vel metu adhibito actio quidem nascitur si subdita stipulatio sit per doli mali tamen, vel metus exceptionem submoueri petito debet. Idem constat ex l. si dolo, ff. de inu. stip. & cum conuincat, de iureiur. & c. 1. de pactis, in 6. in fine. Ergo si dolus non reddit iure naturæ irritum contractum, cui causam dedit neque metus. Tertio metus leuis non reddit irritos contractus iure naturæ vt est communior sententia. Alias in foro externo debent irriti declarari, quod nullo modo sit, neque admittitur, actio neque exceptio de huiusmodi metu vt constat ex leg. vni timoris. ff. de iureiurand. & leg. metum, ff. de eo quod metus causa. sed per metum leuissimum etiam fit iniuria contrahenti cum eius voluntas iniuste cogatur. Ergo si hac iniuria leuis non reddit irritum contractum, neque etiam gravis debet irritare, cum in vtroque reperiat iniustitia. Quarto sacramenta recepta metu graui valida sunt, matrimonio excepto, habetur de sacramento Baptismi cap. maiores, §. item quaritur, de Baptismo. & de reliquis sacramentis est communis sententia quia est eadem ratio. Ergo metus non tollit libertatem requiritam ad valorem actus iuræ naturæ.

Neque obstant argumenta contraria. Ad primum primæ sententiæ respondeo parum utilitatis accrescere iniuriam ex contractu metuloso, cum teneatur rescindere, si solubilis est, & res in pristinum statum restituere.

Ad secundum fateor te acquirere dominium tam in contractu oneroso, quam lucratiuo, vt tradit glossa in c. vñ de his qua vi, in 6. not. & cap. super hac, de renun. ver. resignat. Nauarr. c. accepta de res. spol. c. p. 5. n. 21. Th. Sanch. plures referens lib. 4. disp. 8. n. 5. & 11. Less. lib. 2. c. 1. 7. dñb. 6. n. 44. Sed ius acquiritum est nimis infirmum, cum tenearis amittere: & rem ad pristinum statum reddere, Neque hæc obligatio obstat dominionem enim dominium est potestas vtendi re in quemcumque vsum, alias possidens maioratum, non diceretur illius habere dominium cum non possit alienare, neque obligare. Est igitur dominium tenentis rei iusto titulo, id est titulo à iure non annullato §. per traditionem. Inst. de ver. diuis. & l. traditio, C. de pact. Ac cum huiusmodi contractus ceti per iniustitiam sint extorti, non reperiantur è iure annullari, efficitur sanè validos esse. Cui valori non obstat te obligatum esse reddere rem primo possidenti, sicuti non obstat dominio, quod habes in tuis bonis, vt tenearis aliqua ex eis Petro donare, si promissisti, quod enim promissio acceptata efficit id ipsum præstare iniuria illata. Imò addendum existimo, si rem sic per metum acceptam in tertium possessorem transferas, posse patientem metum, non solum à te, sed etiam ab illo tertio possessore rem vindicare l. si cum exceptione §. in hac actione ff. de eo quod metus causa quia vitiosè translata est, quod colligitur aperte ex l. metum autem presentem, §. volenti, ff. de eo quod metus causa, vbi dicitur volenti licet per metum & datur & in rem actio in personam, & licet dicitur etiam actionem in rem danda existimamus, quia res in bonis eius est, qui vim passus est, non quia proprie res sit patientis metum, sed quia qui habet actionem ad rem, ipsam habere videtur, reg. qui actionem 1. a. ff. de reg. iur. habet ergo patiens metum actionem, non solum aduersus metum inferentem, sed etiam aduersus quemcumque possessorem pro vindicanda re? & ratio, est, quia patiens metum ob iniuriam sibi illatam ius habet rescindendi contractum factum quia habet ius, vt sibi satisfactio detur, & iniuria facta reparetur, quæ non potest alia via reparari, quam si contractus factus rescindatur, & res in suum pristinum statum reddatur, hæc tamen actio non obstat dominio per contractum acquisito, vt ex supradictis constat.

Ad tertium respondeo etiam Petrus extorquens à te legatum non possit illud recipere ratione iniuriæ, potest tamen illud recipere ratione contractus, ita tu obligatus es ratione contractus illi tradere, esto ratione iniuriæ excusatus, ac proinde exceptione iniuriæ repellere potes illum à legato, stat enim optime te obligatum esse ex vno capite ad aliquid faciendum, & deobligatum esse ex alio v.g. ex contractu potes alicui debere centam ad si tibi iniuria inulit, potes debitum retinere, quousque satisfactioem exhibeat, & si petat, poteris exceptione iniuriæ repellere.

Ad quartum dico etiam nullus textus sit in quo plures contractus metu iniuriæ declarantur, quia tamen sunt plures textus in quibus validi declarantur, efficit manifestè iniuriam ex metu factam insufficientem esse ad annullandos contractus iure naturæ.

Ad quintum vota simplicia per metum esse irrita non iure, positum scripto, sed traditione, & consuetudine Ecclesiæ vim legis obtinent, sicuti matrimonium metu contractum, vel fidelis cum infideli ritum est hoc modo secundum probabilem sententiam.

Ad rationem autem secundæ sententiæ respondeo quamlibet donationem metu factam validam esse, nam etiam non sit omnino liberalis, & gratuita, sed coacta, quia tamen non est simpliciter inuoluntaria sed potius simpliciter voluntaria, & libera, ideo simpliciter, & absolute valet, & ideo in l. vlt. C. de his qua vi, præcipiuntur eodem modo donationes, ac venditiones, & transactiones, Per potentiam extortæ infirmari. Non igitur sunt omnino irriti, & ita tenet Lessius lib. 2. c. 17. dñb. 6. n. 37. §. sed verius est. Neque est simile de vltimis inibi deficit titulus, datur enim in pretium mutui, quod dignum pretio non est. Ad confirmationem, quam ita extollit Basilius de Leon, vt minus modicè cæcutientes & cæcos appellet esse, qui illa non conuincuntur, faciliè respondetur primo legem illam loqui de donate pure, & perfectissima de qua etiam locutus fuit Aristot. 4. topic. cap. 5. dicens donum esse datum incredibile id est animo, & affectu, ne vquam tibi reddatur. At non loquitur de quacumque donatione. hæc enim solum ad eius valorem requirit liberum consensum, cui non obstat metus, aliàs neque donatum Deo, aut promissum ex metu esset validum, cum simplici affectu velis non fieri & tibi reddi.

Secundo respondeo ex vi donationis, qui donat etiam coactè, vult simpliciter, & absolute fieri accipientes, neque sibi vquam reddat simplici affectu vult non dare, & sibi reddi, sicuti contingit in proiciente metes in mare, simpliciter enim, & absolute vult metes à se abdicare & a mari possideri & nunquam sibi reddi ad simplici affectu nec vult proiciete, neque à se abdicare imò potius reddi.

PUNCTVM IX.

An metus gravis irritet contractus, iure positum, vel veniant irritandi.

- 1 Proponuntur communis sententia non esse irritos sed venire irritandos.
- 2 Aliqua excipiuntur ab hac regula secundum omnium sententiam.
- 3 Quid dicendum de contractu sponsalium.
- 4 Quid de promissione dotis.
- 5 Quid de constitutione procuratoris.
- 6 Quid de iurisdictione data, vel prorogata.
- 7 Quid de sententia per metum lata.
- 8 Quid de renunciatione beneficii.
- 9 Quid de metu incusso ad contrahendum matrimonium cum aliqua indeterminatè.

Communis est sententia non esse irritos, sed venire irritandos, ita Nauarr. in cap. accepta, de res. spol. op. pos. §. 2. 7. & summ. cap. 22. n. 10. Lessius lib. 2. c. 17. dñb. 6. n. 36. Thom. Sanch. lib. 4. disp. 8. n. 4. Gutier. de inu. 1. p. cap. 57. n. 11. Flam. de resignat. lib. 3. q. 2. n. 9. Gregor. Lop. l. 36. verb. de fesho. sit. §. p. 5. Hentiq. lib. 11. de matr. c. 9. n. 4. Bonac. de matr. q. 31. §. 8. n. 8. §. dicitur iure Ecclesiæ & alij plures, quos ipsi referunt, & specialiter Thom. Sanchez innumeros congerit. Præcipuum fundamentum sumitur ex aliquibus text. vbi facta per metum veniunt rescindenda, specialiter in c. Abbas, de his qua vi, dicitur renunciationem factam per metum debere in irritum reuocari. Ergo si quom est, validum esse, quod enim irritum est, non indiget in irritum reuocetur, & in cap. audientiam, de his qua vi, dicitur que vi, metulve causa sunt, carere debent robore firmitatis siquidem possunt, & debent rescindi. Item Inst. de accept. in princip. dicitur, si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapsus stipulatur: Titio promissisti, quod non debueras promittere, palà est iure ciuili te obligatū esse. & actio qua in iudicium daret te oportere, efficitur est, vbi glossa obligatum esse, licet inspecto iuris rigore, & efficitur est, licet in (ui substantia. Item mil. vlt. C. de his qua vi, dicitur, venditiones, donationes, transactiones, qua per potentiam extortæ

extorta sunt, precipimus infirmari. Ergo etiam aliquo modo va-
 lida, & iuris remedio in si mandata sunt. Idem traditur in l. 9. §.
 lide, & iuris remedio in si mandata sunt. Idem traditur in l. 9. §.
 volenti, & §. sed & quod prator, & l. si mulier, §. si mulier, ff. de eo
 quod iuratus causa, & l. inserpositas, C. de transact. dolo §. 1. C. de
 iur. stipulat. & l. 56. §. 7. in l. 1. §. 5. Neque obstat l. 28. tit. 11. p. 5.
 dicitur, por miedo, o por fuerca, o por engano que fuesse pro-
 vido, dicitur, en hombre a otro do dar o de facer alguna cosa, ma-
 gner se obligue societa a pena, jurado de cumplir lo que promete,
 decimos que no es tenudo de cumplir lo prometido, ni de pechar
 la pena. Ergo per metum extorta promissio nullam inducit
 obligationem iure noli regni. Non, inquam, obstat: nam, vt
 bene Greg. Lop. ibi verb. tenudo, intelligi debet cum eff. etu,
 hoc est, non esse obligatum promissionem implere, non ratione
 promissionis, sed ratione iniuriae tibi factae, & quoties quis ha-
 beret exceptionem aduersus peccat. in habet etiam ius retinendi,
 quod non obstat valori contractus, vt in puncto antecedenti dixi-
 mus. Aduertendum tamen est, ad rescissionem contractus iusti-
 ficat. si ab aliquo tertio tibi sit metus illatus, etiam is quo cum
 contractis, confici non sit iniurius; quia ex eo, quod tertius
 causa fuerit iniuriola illius contractus, contractus absolute
 coactus est, ac proinde infirmus, & rescindendus, quod constat
 ex cap. ad aures, cap. Abbas, de his qua vi, cap. veniens, cl. 2. de
 iur. iur. in quibus text. a tertio erat metus illatus, & cui datur
 Ecclesia restituta forte ignorat etiam iur. commissi. Clarissime
 dicitur in l. item si cum exceptione, §. in hac actione, ff. quod
 metus causa, ibi, in hac actione non queritur, curium si qui con-
 uentur, an alius metum fecit, sufficit enim hoc dicere metum
 tibi illatum, vel vim, tradit alius relatis Sanch. lib. 4. de matrim.
 disp. 3. §. 2. p. 12. n. 19. Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 3. 9.
 2. Ad hac regula generali aliqua excipit glossa in cap. Abbas
 de his qua vi §. 1. u. verb. m. n. 9. & Rebell. 2. p. de oblig. infir. lib. 1.
 §. 5. n. 12. Azor. lib. 1. cap. 11. §. 5. 6. §. 7. Salas l. 1. r. 3. disp. 3.
 sed l. n. 17. Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 30. Bail. de Leon. lib. 4.
 cap. 3. n. 7. quae sunt iura iure B. C. C. alicui. Primo in quo omnes
 conueniunt, est matrimonium cap. significat, de eo qui duxit
 in matr. c. requisit. cap. gemma, de sponsal. Secundo votum
 solemne in religione, cap. per lacum de his qua vi, & ex hoc ad
 quodlibet votum extenditur. Tertio rebus adhibitis in testa-
 mentis coacti iuri qui testam. §. viri, de testam. & tradit glos-
 sa ibi §. in c. factis, verb. p. coactionem, de his qua vi. Quarto
 omnis promissio, vel obligatio facta in gratiam eius, qui a quem
 metus graui in carcerem coniecit, vel detinet, l. qui in carcerem,
 ff. de eo quod metus causa, ibi, qui in carcerem aliquem intravit,
 et aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc causam factum est,
 nullius momenti est, hoc est nullius vigoris, hunc enim esse eius
 particulae testam, constat ex c. ordinarij, in fine, de off. ord. in 6.
 ibi, aliter inquit, facta coactio nullius sit momenti, sic explicat
 alios referens Fatima, l. p. praed. crim. §. 3. n. 4. requiritur tamen,
 vt ad huiusmodi finem in carcerem coniecit. Nam si aliunde
 ob aliquod delictum in carcerem iuste coniectus sit, & tibi of-
 feratur libertas si renuncies; probabilius est, renunciationem vale-
 re, vt optime docet Flamin. de resign. lib. 13. §. 1. n. 61. & 165.
 Th. Sanch. lib. 4. disp. 12. n. 6. Gutier. de iuram. l. p. c. 57. n. 4. & §.
 alique ab eisdem relati. Si tamen cum alio ab eo, qui te in car-
 cere detinet, contractam in eas non, inquam, ad instantiam in-
 carceratis, nullo modo dicendus est contractus metus celebra-
 tis quia tunc carceratio est per accidens, tradit alios referens
 Flam. lib. 13. §. 1. n. 120. Fatim. sup. n. 3. Bail. de Leon. lib. 4. de
 matr. c. 10. n. 9. Quinto nulla est absolutio ab excommunicatione,
 ne suspensio, vel interdictio, vel eorum reuocatio, cap. vnie,
 de his qua vi, in 6. ibi, absolutio beneficium ab excommuni-
 cationis sententia, vel quancumque reuocationem ipsius, aut
 suspensionis, seu etiam interdicti, per vim, vel metum extorta
 praesentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus.
 Sexto promissio, vel traditio rerum Ecclesiae ex metu, c. peruenit,
 de iur. iur. §. cap. 1. n. 11. §. 6. Septimo assignatio tutoris, vel cura-
 toris metu facta, ex l. §. vtr. ff. de auct. iur. Alia sunt, in quibus
 est contractio inter Doctores, an sint iure irrita, vel
 veniant, huc reliqui contractus, rescindendo. Primo dubitatur de
 sponsalibus, de quibus tenent plures DD. inualida esse ex c. ex
 lute, de despons. impub. vbi puella contracti per metum cum
 impubere, datur facultas accipiendi alium virum, si soluerit ex-
 p. etate, vt per l. 14. artingat. Signum ergo est sponsalia valida
 non fuisse, alia ratione imp. dimenti publicae honestatis, non
 datur libera facultas contrahendi cum alio quolibet. & ita
 tenent Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 1. Th. Sanch. d. fendit plu-
 ribus relatis, vt probabilibus, lib. 4. disp. 19. n. 3. Azor lib. 1. cap. 11.
 §. 7. in 1. c. Salas tract. 3. disp. 3. §. 1. n. 17. Gutier. de matr.
 §. 7. in 4. Regim. lib. 3. n. 38. Bonacina q. 3. n. 8. n. 31. Verum hic
 textus non satis probat sponsalia fuisse irrita, nam est valida
 fuerit, poterat Pontifex ob iniuriam factam infirmare, & li-
 centiam puellae contrahendi cum alio quolibet concedere, cum
 quo impedita non esset, impedimento publicae honestatis. Item
 hoc impedimentum publicae honestatis non videtur nasci ex
 sponsalibus ita infirmis, quae possunt pro voluntate partis irri-
 tari: haec enim iure reputantur quasi irrita, vt tenet Lessius lib. 2.
 c. 17. dub. 6. n. 17. Deinde quia illa puella non solum coactum
 contentum, sed nec contentum videtur habuisse, aut enim text.

nolens, & iniuria minus parentum impulsu; denotat ergo minus
 parentum non solum effecisse illum nec consentisse, verum
 nec consentisse, aliis illi duo, tertium non satis explicat, dolo
 ibi gloss. verb. desponsati, & Innocent. lib. in princ. Adde aliquis
 poterat, ex Alex. de Neuo in suprad. cap. ex litteris n. 5. & 6.
 metum incullum non esse in contractu sponsalium, sed in tra-
 ductione ad domum, & consequenter in matrimonio. At enim
 text. Puella quaedam ann. 12. iurata fuit, & desponsata cuidam
 puero nouem, vel decem annorum, & tempore procedente, de vo-
 luntate parentum, potius quam de sua, sicut asserit, ad domum
 patris pueri adducta, vbi nolens, & iniuria minus parentum im-
 pulsa, meram fecit per annum. Metus ergo fuit in trad. ctione
 ad domum, & detentione; non autem in sponsalibus prioribus.
 Verum, vt recte ait Th. Sanch. lib. 4. disp. 19. n. 3. si coactio
 nulla praecessisset in sponsalibus, sed solum ad matrimonium;
 nulla esset occasio sponsalia irritandi, praecipue cum puer causa
 non fuerit coactionis, ac proinde non debebat iure acquisito
 priuari, Praesumendum ergo est metum non solum in tradu-
 ctione sed etiam in sponsalibus contigisse, sed non ob id sunt
 irrita, sed irritanda, & ita tenet Lessius §. p. Ochagau. tr. de
 matr. q. 3. n. 2. Henric. lib. 11. de matr. c. 9. n. 6. Petr. de Le-
 delm. de matr. c. 4. r. 3. circa 3. arg. dub. 3.
 4. Secundo dubitatur de dote, an eius promissio, & solutio
 metu extorta sit iure positio irrita? Negat Barbol. rubr. ff. sol.
 matr. 4. p. n. 31. & 32. casu quo dos absolute absque determina-
 tione quantitatis promitteretur. Bart. in l. si mulier, §. si dos, ff. de
 eo quod metus causa, & Alex. de Neuo c. cum locum, n. 18. de
 sponsal. nisi promissioni dotis stipulatio adiungatur. Mouentur,
 quia est dos accessoria sit matrimonio, eo quod sine matrimo-
 nio esse non possit. l. 3. ff. de iur. del. l. fin. verb. sicut, C. de donat.
 ante nupt. At non semper accessorium sequi debet oblig. infir. lib. 1.
 principalis, aliis assistentia matrimonio parochi, & testium coa-
 ctia non valeret, quia matrimonium per metum non valet, solum
 enim accessorium debet sequi naturam principalis, quando ead-
 em ratio militat in accessorio, ac in principali Less. u. C. de
 prad. m. At in dote non militat eadem ratio, ratio enim quare
 matrimonium per metum ab Ecclesia irritum redditur, est, quia
 si semel validum esset, irritari non posset; ac dotis promissio, &
 solutio irritari, & annullari posset, quantumcumque valida prius
 esset. Ergo.
 Communis sententia tenet irritam esse (& idem est de ar-
 thaturum promissione, & solutione), ita gloss. cap. 2. verb. coactus,
 de his qua vi. Abbas n. 9. Anchar. n. 3. Hostiens. ad fin. Greg.
 Lop. tit. 11. p. 3. l. fin. verb. o promittesse, l. adilla l. in corpore, n. 9.
 C. de transact. Thom. Sanch. lib. 4. de matrim. disp. 11. n. 13. Azor.
 lib. 1. cap. 11. §. 7. §. secundus casus. Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 37.
 Salas tract. 3. disp. 3. §. 1. n. 17. Probatur ex l. si mulier 21. §. si
 dos, ff. de eo quod metus causa, ibi, si dos metu promissa sit, non
 puto nasci obligationem, nec talem promissionem dotis ullam
 esse. Idem habetur l. fin. tit. 11. part. 3. Ratio quare motus fuit
 Consulatus ad irritandam dotis promissionem, est, quia est ac-
 cessoria matrimonio, quod per metum est irritum, & licet non
 militet eadem ratio in dote, ac in matrimonio, vt bene probat
 supradicta ratio contraria. Hoc solum probat non fore irritam
 promissionem dotis, eo quod matrimonium irritatum sit: at
 non probat sufficientem causam non adesse, vt Consulatus motus
 fuerit irritate promissionem dotis, sic enim fauet irritationi
 matrimonij facta ab Ecclesia.
 5. Tertio dubitatur de constitutione procuratoris ad nego-
 tia, an sit irrita, vel irritanda, si fiat ex metu? Affirmat irritam
 esse Flam. de resign. lib. 9. §. 7. n. 42. vbi restatur esse communem,
 & lib. 13. §. 1. n. 47. Bail. de Leon. lib. 4. c. 8. n. 15. & cap. 14. n. 16.
 Sarmiento de reddit. lib. 1. c. 4. n. 8. & alij quos ipsi referunt.
 Mouentur ex cap. accedens, per procur. vbi mandatur cuidam
 detinenti in sua potestate nobilem mulierem, pena libertati
 restituere, vt sic existens libera procuratorem libere ordinare
 valeat. Verum, vt recte ait Th. Sanch. lib. 4. de matrim. disp. 11.
 n. 22. cum Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 9. ad fin. Padilla l. inter-
 positas, n. 7. C. de trans. Ludou. Rom. sing. 124. supradictum text.
 non probare irritam esse constitutionem procuratoris, cum nul-
 lum sit verbum annullans, solum enim cauetur libere efficien-
 dam esse, quod verum est: cum autem nullus textus in iure sit, in
 quo constitutio procuratoris per metum irrita censetur, affir-
 mandum est validam fore, & venire, rescindendam, & ita tenent
 supradicti Doctores, Azor lib. 1. c. 11. §. 10. Excipitur tamen so-
 lum constitutio procuratoris ad matrimonium, haec enim si coa-
 ctia fiat, nulla est, quia nihil matrimonio defectu potest. Assignans
 enim procuratorem, non alia ratione matrimonio celebra-
 to per procuratorem censetur, nisi quatenus procuratorem
 assignat & vices suas tribuit. Si igitur consensus in matrimonio
 metu praestitus est nullus, & assignatio procuratoris ad illud
 etiam nulla erit, & ita tenet Couar. & Padilla, & Th. Sanch. supra,
 Hostiens. c. cum locum, paulo post princ. de sponsalib. vbi Ioan.
 Andr. n. 1. Imola c. 2. de his qua vi n. 5. fine. Bassilius de Leon. lib.
 4. c. 4. n. 16. quauis contractum teneat Azor. illa q. 10.
 Aduertit tamen Flamin. lib. 13. quall. 1. n. 48. ad reuocationem
 procuratoris ad resignationem, metu graui assignati, non
 requirit intimationem fieri ipsi procuratori, vel resignatorio.

DE CASTRO
 ITALY
 LIBRARY
 EN

sed sufficere, si clam fiat, quia ille diminutus consensus, quo assignatus fuit, quilibet reuocatione potest tolli, idem tradit Rumanus consil. 171. num. 21. limitans hoc modo Clement. 1. de reuocatis, ut quando procurator fuit constitutus metu, possit etiam clam reuocari.

6. Quotid dubitatur de iurisdictione data, vel prorogata per metum, de qua docent glossa cap. 2. de his qua vi, verbo conatus non valere, ubi Abbas n. 12. & 17. fin. Anton. n. 10. Anchar. n. 3. Imola n. 4. Batt. tract. de tyrann. n. 14. Bald. l. decernimus, n. 5. C. de sacrosanct. Eccles. Azor lib. 1. cap. 11. quest. 7. S. tertius, Salas 1. 2. tit. 3. disp. 3. sect. 1. n. 27. Basilus de Leon lib. 4. cap. 8. n. 14. Mouentur primo ex l. 2. ff. de indic. ubi resistentis quidam ex litigantibus tribuit iurisdictionem cuidam iudici, & compulsi concessit, dicitur nullam esse iurisdictionem. Secundo electio prelati metu facta nulla est, ex cap. ubi primum, §. ceterum, in princ. de elect. in 6. ibi, cessat electio, dum liberus admittitur eligendi. Nam, ut ait glossa, electio procedit ex consensu; liber ergo debet esse iuxta cap. cum locum, de sponsal. Ergo iurisdictione per metum non datur, neque prorogatur.

Verum probabilius censeo iurisdictionem metu concessam, vel prorogatam valere, quia nullus est textus, ubi expresse irrita declaratur, ac proinde debet, fortiori iure, quod fortius gesta per metum, quae valida sunt. Ita tenet Cardinal. c. 2. de his qua vi, n. unico, vers. quibus casus, & c. licet 31. de elect. Thomas Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 39. num. 13. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 37. Neque obstant contraria.

Ad primum dico, ibi esse casum specialem, cogebantur enim litigantes consentire in iudicem non suum, idcirco talem consensum nullam esse decernitur, ac proinde quocumque ad partibus litigantibus datur, vel prorogatur iurisdictione alicui, cui alia partes non sunt subiectae, talis iurisdictione, collatio, & prorogatio per metum facta nulla est, & gesta ex illa nullius sunt roboris; secus de aliis actibus.

Ad secundum dico, si in eadem admittatur libertas, cessat electio: ac cum per metum, non integre, sed secundum quid admittatur, non enim metum tollit omnino libertatem, sed illam diminuit, ideo nec tollit electionem, sed tollendam, & cassandam inducit. Alias & concupiscentia, & prauis animi affectibus cassatur electionem, cum ab utroque dicatur debere eligentem liberum esse.

Ex quo inferitur electionem factam per metum validam esse, cum in nullo textu inueniatur irrita ipso iure. Eto contra tenet Nauarr. cap. accepta, de restitu. spoliat. opposit. 5. num. 8. & 13. Flamin. de resignat. lib. 13. q. 2. num. 14. cum glossa in cap. bona, de elect. Innocent. in cap. quod sicut eod. tit. Azor lib. 1. cap. 11. q. 11. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. num. 8.

7. Quinto dubitatur de sententia per metum lata, an sit iure irrita.

Affirmat Hostiens. summ. tit. de his qua vi, Salas 1. 2. tract. 3. disp. 3. sect. 1. num. 27. Verius tamen est valere, vt tenet Azor lib. 1. cap. 11. quest. 8. cum glossa, Archidiacono, & Panormitano, quia nullibi inuenitur irrita.

8. Sexto dubitatur de renunciatione beneficii. Esse nullam, sit fiat ex metu graui, docet Bonifac. in Clement. multorum, n. 27. de pennis, Anton. de Butrio, in cap. super hoc, de reuocatis, Stapheleus de literis gratia, de variis mod. vacat. n. 24. & seq. Probus in addit. ad Ioann. Monach. in rubr. de reuocatis, Anton. in c. ad aures, de his qua vi, quest. 6. num. 2. inclinans Hostiens. in sum. tit. de reuocatis, §. qualiter. Innocent. in cap. ad aures, & in cap. super hoc de reuocatis, & longo tempore docuit Nauarr. vt ipse testatur, in cap. accepta, de restitu. spoliat. opposit. 5. n. 1. & seq. Basilus de Leon lib. 4. cap. 8. num. 16. Mouentur primo qui renuntiat Ecclesiam ex metu, restituitur ad illam sine noua collatione, quod constat ex cap. ad aures, de his qua vi. Ergo signum est beneficii titulum non amisisse. Secundo in cap. ad audientiam, dicitur renunciationem beneficii metu factam, obire firmitatis cetero debere. Tertio in Clement. multorum 2. de pennis, decernitur renunciationem modo supra dicto extortas (id est per captiorem, & detentionem iudicis secularis, licet à resignantem ipsorum prelati receptas, aut rate habitate fuerint nullius omnino decernimus esse firmatas. Ergo non valent ipso iure. Verbum enim decernimus, vt optime probat Nauarr. supra n. 8. & Flamin. n. 3. & 4. decretum novum inducit.

Verum probabilius existimo renunciationem beneficii metu graui factam valere, sicut & alia metu gesta valent, quovisque rescindantur, tenet plures referens Flamin. lib. 13. de resignat. benef. quest. 2. num. 8. Nauarr. in c. accepta, de restitu. spoliat. opposit. 5. num. 7. Azor lib. 1. cap. 11. quest. 9. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 37. §. nouus.

Primo primo, est iuramentum metu extortum valeat, cap. rerum de iureiurand. ac si apponatur actui, qui nullus est, & à iure reprobatus, non valet, c. cum contingat, de iureiurand. cap. quamvis pactum, de passis in 6. cap. licet, eod. lib. auhent. sacramenta puerum, C. si aduersus venditionem; ac iuramentum de renunciatione beneficii metu facta valet; itémque iuramentum de beneficio renunciato non repetendo, cap. si verò, de iureiurand. & tradunt ibi glossa, & Doctores. Ergo illa renuncatio valida est.

Secundo, quia in nullo textu inuenitur talis resignatio irrita, quod videtur potest, si expendamus textus in contrarium adductos, & primo supra dicto cap. ad aures, non dicitur renunciationem illam non tenere, sed solum dicitur, non impediri quominus ea qui renunciat Ecclesiam, ad cuius regimen prius fuerat electus, proficiatur eidem, ubi non indicatur debere profici sine noua collatione. Adde etiã abique noua collatione proficiatur, non inde inferri non amisisse titulum per renunciationem, quia quando restituitur Ecclesiam, simul etiam conferuntur titulus illa enim restituitur est tacita beneficii collatio, quae rescissa renunciatione omnino sufficit, sicuti si abique titulo canonico obtineret beneficium, & dispensationem de impedimento obtineret, posset collationem antequam, sine alia noue facta continuare, vt ex G. min. in cap. fin. 61. dist. tradit Nauarr. supra, num. 18. ita poterit redire ad beneficium prius, rescissa renunciatione prius facta abique noua collatione, illa enim rescissa, & beneficii restituitio est tacita beneficii collatio, sic tenet alius relatus Flamin. supra n. 23. Nauarr. n. 15. & seq. Rebuff. de pacifico possessore, n. 328. & 181. Limitat tamen Flamin. n. 28. Rebuff. n. 18. nisi alteri fuerit beneficium collatum, tunc enim videtur desiderari noua collatio, quae ius extinctum reuiscat, & collationem alteri factam annullat. Item in c. ad audientiam, solum dicitur renunciationem metu factam carere debere robore firmitatis, quae verba optime adaptantur carentiae, & priuationi faciendae per sententiam. Soùm autem Clement. multorum, de pennis, est quae in p. amenti difficultatem ingerit, propter verba illa, nullius omnino decernimus esse firmatas, quae videntur ipso iure annullare renunciationem sic factam, sed quia ille est casus specialis, non debet ad alias renunciationes extendi: quare solum ea renunciationes, quae fiunt per metum, & detentionem, seu incarcerationem iniustam, nulla erunt; secus de aliis, quae solum per metum extorquentur abique captione, sic Glossa in supra dicta Clement. Bonifac. n. 27. Hostiens. in c. ad aures, Ruin. consil. 121. n. 14. vol. 4. & n. 19. vers. sed & praemissis. Nauarr. supra n. 8. Flamin. n. 18.

Ex dictis infero cum Nauarr. supra n. 20. & Flamin. a num. 19. ante restituitur faciendam per iudicem non posse sic renunciantem ministrare in beneficio, & eius fructibus uti, quia non habet titulum, sufficit tamen, si iudex competens parte non citata restituit, iuxta cap. Abbas de his qua vi. Panormit. notab. 2. & cap. si verò, de iureiurand. & ibi Panormit. & Felin. Secundo infero renunciantem metu non posse ordinari ad titulum illius beneficii, ita Nauarr. n. 21. Flamin. n. 31. quia per renunciantem titulum amisit. Tertio non teneri ad horas canonicas, si alia ratione non adstringitur, & in tenetur electus ante confirmationem, praesentationem, & institutionem, quia absolute non habet beneficium. Nauarr. & Flamin. supra. Quarto sic renuncians, est remanens in beneficii possessione triennium, non tamen iuuatur decreto de pacificis possessores, quia possidet abique titulo, sic Rebuff. tract. de pacifico possessore, num. 355. Flamin. num. 35. At si spoliatus beneficio, postea sit in illo restitutus, tempus intermedium, quo caruit beneficio, non obstat, quominus tempus praecedens, quo possedit beneficium, coniungatur cum tempore postea subleuato, v. g. si per annum possedit iuste praecedente titulo, & renuntiat metu, postmodum fuit restitutus ad dictum beneficium sine noua collatione, illudque possidet per biennium, vtique hae tempora coniunguntur, vt inueter decreto de pacifico possessore, ita ex Rebuff. supra n. 328. docet Flamin. n. 63.

9. Septimo dubitatur, an si metu cogatis contrahere matrimonium cum aliqua ex filiabus Petri, tenet matrimonium? Affirmat tenere Azor. lib. 1. cap. 11. quest. 11. Sylua nuptialis lib. 2. n. 119. Colma pragmat. sanctio tit. de electione, §. ad volentium, vers. libere, Ioan. Lupus cap. per vestras de donat. inter virum & uxorem, notab. 3. §. 11. n. 1. Abbas, Felinus, Imola, Iason, & alij, quos refert Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. n. 8.

Probat primo, quia illud matrimonium dici non potest coactum, sed omnino liberum, & voluntarium, cum nulla sit coactio facta circa electionem illius feminae, estio sit facta circa electionem absolute. Secundo si cogatis in renunciationem Ecclesiam, electio valida est, sicuti valet electio, si electores cogentur non certam personam, sed aliquam ex certis eligere in regimine alicuius Ecclesiae, vt tradit Azor, & Couarr. supra, cum Panorm. & communi sententia, Ergo similiter debet valere matrimonium, si non certam personam, sed vnam ex certis cogatis assumere, quia substantia electionis videtur non coacta, sed libera.

Verum probabilius existimo tale matrimonium non valere, ita tenet Couarr. supra, cum Bart. Bald. Decio, & Philippo, Ioan. Salas 1. 2. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 27. Thomas Sanchez plures referens lib. 4. disp. 12. num. 20. Padilla l. interpositas, n. 6. C. de iur. iur. Rebelus 2. p. lib. 2. quest. 11. sect. 1. n. 11. Basilus de Leon, lib. 4. cap. 14. num. 14. Moucor, quia sic coactus verè, & proprie dicitur ex metu, & coactione assumere matrimonium, aliis non assumpturus. Ergo tale matrimonium comprehendit debet sub decreto irritanti matrimonia coacta.

Tum

Tam quia vetè est coactum, tum quia ex illo infelices exitus possunt timeri, sicut ex quolibet alio matrimonio coactò. quæ fuit ratio irritationis. Argumenta adducta pro prima sententia non obstant.

Ad primum patet solutio ex probatione nostræ conclusionis. Ad matrimonium enim liberam non sufficit electio huius, vel illius personæ, sed requiritur, vt electio talis status libera plene sit, & non coacta.

Ad secundum respondeo primò, si electio coacta irrita esset, ex cap. 3. §. ceterum, de elect. lib. 6. sicut irritum est matrimonium metu coactum; ex cap. cum locum, de sponsalib. probabilius iudicarem, et tibi optio daretur eligendi vnam ex determinatis personis, vel Ecclesiis, si tamen per metum iniustum ad electionem cogereris, fore electionem irritam, quia talis electio coacta est absolutè.

Secundò respondeo cum Sanchez esse disparem rationem de electione, & de matrimonio: ad electionem enim faciendam inter duos obligari poteras ex lege, & præcepto iuperioris. At ad matrimonium nulla lege obligari potes, nisi prius ex tua voluntate obligeris. Ergo licet metus incutatur, vt si t electio, si tamen libera optio detur inter personas, non videtur coactio sufficiens irritandi electionem, quia non cogers ad id, ad quod aliis ex præcepto obligari non poteras. Fateor hanc solutionem mihi non satisfacere.

Probat enim ex illa nullam electionem futuram esse irritam, quia de qualibet esse potest lex, & præceptum obligans fieri. Quapropter retinendam existimo priorem solutionem.

PUNCTVM X.

Vtrum metus, cui causam dedisti, obstat obligationi contractus.

- 1 Omnis contractus extra matrimonium, & professionem esse validos.
- 2 Profertur prima & secunda sententia probabilis matrimonium non valere.
- 3 Defenditur vt probabilis ex hoc metu non irritari matrimonium.
- 4 Satisfit argumentis prima & secunda sententia.
- 5 An si minus malum absque animo inferendi, retinere possit, quæ se extorques.

EXtra contractum matrimonij, & professionem ferè nullus Doctor est, qui affirmet obstat obligationi contractus, quia cum tota ratio rescindendi contractus validos, sit iniuria, & hæc ablit, cum tu metui causam dedisti; non est, vnde contractus rescindatur, & tradit ut expellè in l. metum 9. in prin. l. si mulier 21. ff. de eo quod metus causa. vbi mulier contra patrem ingrata, & aliquid ei promittens, ne in seculum redigatur, tenet promissio, quia hunc sibi metum (ait Confultus) ipsa inferi, & ita decet Syluest. verbo metus, o. 6. Flamin. de rescript. lib. 13. quæst. i. n. 122. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 45. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 8. n. 8. & eleganter Donell. lib. 15. comment. cap. 39. §. non est satis.

2 Solum de matrimonio (& idem est de professione) est controversia inter Doctores, an metus iustus, cu causam dedisti, annullat matrimonium? v.g. Repertus es in delicto, minatur tibi inuenit accusationem, vel denunciationem, nisi ius filiam ducas, aculatio enim, vel denunciatio iusta est, tu fustit illius causa, Dubium ergo est, an teneat matrimonium celebratum timore ne accorieris. Hanc questionem optime, ea clarescit, & tractatione, qua solet omnia, explicuit Th. Sanchez lib. 4. de consensu coactò, disp. 13. Triplicem sententiam refert, duas probabiles. Tertia vt probabiliori adhæret.

Prima negat valere matrimonium, quia metus, siue iustè, siue iniuste inferatur, æquè admittit libertatem. Ergo si ob defectum libertatis irritatur, cum metus incutitur iniuste, etiam cum iuste incutitur irritabit. Confirmo quia æquè ex utroque matrimonio infelices exitus sperari possunt, cum contra voluntatem illius patens metum fiat. Secundò, in c. veniens, el. 2. de sponsalib. iudicatur matrimonium irritum cuiusdam adolescentis, qui à parentibus cuiusdam puellæ repertus cum ea in lecto, coactus fuit eam ducere, cum tamen videatur talis metus iuste incussus. Ergo metus iuste incussus matrimonium irritat, sic docet Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. n. 15. Manuel 2. s. sum. c. 93. n. 3. Gutierrez de iuram. l. p. c. p. 57. n. 9.

Secunda tenent a distinguunt. Si metus sit lege incussus ad finem extorquendi matrimonium, matrimonium valet: si autem non sit à lege incussus, sed iudex, vel alius propria auctoritate incutit metum, irritum reddit matrimonium, v.g. violasti puellam, potes enim ex lege obligari ducere, vel solum dotare, si ex lege obligatus es ducere, valet matrimonium, secus si ex lege non obligatus. Priorem partem probat Sanchez quia tunc non ab alio, quam à te metus incutitur, si enim tu commisit delictum, cui annexa est obligatio ducendi puellam, Ferd. de Castro sum. Mor. Pars I.

cum eam ducere obligatis, obligatis ad id, ad quod iam es obligatus, aliàs celebrans sponsalia, cogi non possit perficere, quod falsissimum est: cum quia talis coactio debita est nolenti promissis stare, ac proinde irritare contractum non potest: tum etiam, quia iudex iuridicè procedens, non dicitur metum inferre, l. continet. §. sed vim. ff. de eo quod metus causa, & in hac parte ferè nullus est, qui dissentiat, vt videri potest in Facinatio 1. p. pract. crim. q. 5. n. 17. Basil. de Leon. lib. 4. c. 13. n. 5. Neque obstat textus in cap. fin. de appellationib. vbi patiens metum à iudice excusatur, ne appellationem interponat, quia ibi erat metus iniustus, de iure enim non debet iudex appellationem impedire: si autem metus iustus esset, non excusaret, vt bene ex Decio, Imola, & aliis docet Basilus num. 6. & cap. 19. n. 7. Secundam partem sic probat. Primò, quia nemo ab alio quam à se ipso obligari potest ad matrimonium, vel professionem, sunt enim status summam libertatem requirentes: at ex delicto commissio non est delinquens obligatus ad matrimonium, vel professionem, vt suppono. Ergo si de facto obligatur ex metu graui, iniuste obligatur, non enim iustum est matrimonium extorquere ab eo qui iuste renuere poterat. Secundò si habens ius accusandi de delicto, vt cedas accusationi, extorques à delinquente summam aliquam, quæ excedat pretium iustum accusationis vltra dimidium, vel vt concedas latrocinium latroni fugienti, extorques ab illo contractum nimis damnosum, committis iniustitiam, & contractus rescindi potest, vt ad aequalitatem reduci, vt docet Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 45. quia obligas delinquentem cessionem iuris emere plus iusto. Ergo etiam erit iniustitia, si ob hanc cessionem extorques matrimonium ab eo aliàs non celebratum: quia petis rem non solum vltra dimidium, sed infinitum excedentem cessionem iuris accusandi, & cuiuslibet alteri actioni. Ergo matrimonium ex tali contractu celebratum est nullum. Probo hanc vltimam consequentiam; quia metus, & dolus sufficiens ad rescindendos alios contractus, reddit contractum matrimonij nullum, eo quod semel validum rescindi non potest, & ita supponit pro certo Sanchez. lib. 4. de matr. disp. 6. n. 2. cum Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 6. n. 4. docente ab omnibus esse receptum. Nauar. Ludouic. Lop. & alij. Tertio accusatio delicti ad punitionem delicti ordinatur, non ad matrimonium: ergo iniuste facis, si per accusationis minas matrimonium extorques, ita Sotus 4. d. 2. q. 1. art. 3. vers. hinc primò colligitur, Cord. sum. q. 71. p. 1. Bonacina de matr. q. 3. p. 8. prop. 1. n. 11 & seqq.

3 Vtrum probabilis censo nunquam matrimonium irritari ob metum iuste incussum ad extorquendum matrimonium, quia tu proprie non incutis metum, sed metu aliunde incusso offers matrimonium in remedium illius. Explico hanc rationem, comprehensus es in delicto, ratione delicti iuste timere potes, vt acculeris, qui ergo à te petit matrimonium, ne acculet, tibi offert matrimonium, vt extinguat timorem accusationis iam conceptum. Ergo iniuste non procedit, cum non timorem apponat, sed remedium. Deinde minans tibi accusationem, nisi matrimonium celebres, non te obligat, si teneas matrimonium subire, ad aliud malum, quod aliàs subire non tenereris. Ergo nullam iniustitiam tibi facit extorquendo matrimonium, cum non extorqueat inferendo aliquid malum. Tertio non potest dici tale matrimonium coactum, cum nullus te cogat celebrare, sed à te ipso, & à tuo delicto coactio oritur, siquidem ab illo oritur metus accusationis, ita Thom. Sanchez plures referens lib. 4. disp. 13. n. 3. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 40.

4 Argumenta verò primæ & secundæ sententiæ non obstant.

Ad primum primæ sententiæ nego irritari matrimonium metu iniuste incusso ob defectum libertatis, vtiqueque, sed ob defectum libertatis proueniens ex iniuria, vel, vt melius dicam potius ob iniuriam, quam ob defectum libertatis. Ad confirmationem dico eodem modo matrimonium irritari, non quia infelices exitus ex illo sperantur: sed quia sperantur ex illo tanquam ex causa iniusta.

Secundò respondeo generaliter loquendo ex matrimonio, metu iuste incusso, non sperari infelices exitus, sicut ex matrimonio iniuste perito: quia si iuste ipsero tibi metum, iam tu causa illius es, ac proinde matrimonium non est tibi iniuoluntarium, cum saltem in causa voluntatum, & omnino liberum fuerit.

Ad textum in cap. veniens, 2. de sponsalib. respondetur, tale matrimonium irritari, non quia parentes minari fuerint delinquenti accusationem, sed quia minati fuerint mortem, vel aliud damnus propria auctoritate inferendum: quod malum iniuste minabantur, cum secundum canones inferre non possent. Et licet ex textu, talis comminatio non colligatur, sed absolute dicatur valere matrimonium, nisi coactus fuerit metu cadente in constantem virum, hoc sufficit, vt intelligamus, debere esse metum alicuius grauis mali iniuste inferendi, quia metus mali, quod delinquens sibi inferit, non cadit in virum constantem, neque virtute illius dici potest delinquens coactus, vt constat ex leg. si mulier 23. in princip. ff. de eo quod metus causa.

Secunda sententia quoad primam partem nobilium consentit; quoad secundam, quae nobis non probatur, respondeo neminem obligari posse ad matrimonium, vel professionem ab alio, quam à se ipso absolute: potest tamen sub conditione obligari, scilicet, si velit, ut tu cedas alicui iuri, quod habes adversus illum, ob cuius cessionem expostulas matrimonium, vel professionem, tunc enim non cogis ad matrimonium, sed ipse se cogit, qui vult cessionem impetrare.

Ad secundum respondeo concedendo metum iniuste incussum, qui sufficiens sit ad rescindendos alios contractus, annullare matrimonium, sed quia metus iuste incussum etiam cum enormi laesione, non rescindit ceteros contractus ratione metus, sed ratione laesionis, ea de causa non annullat matrimonium.

Dices, Et si non annullat ratione metus, debet annullare ratione laesionis.

Respondeo, si laesio sit circa substantiam contractus, fateor annullare; si sit circa accidentia, nullo modo annullat. Laesio autem circa substantiam in contractu matrimonij, solum contingit, quando est error in persona, vel conditione feruli, ut si contrahas cum Maria putans esse Catharinam; vel contrahas cum ancilla, putans esse liberam. Existimare autem esse nobilem, diuitem, vel virginem, non ad substantiam contractus sed ad accidentia illius pertinent, ac proinde non annullat talis laesio. At in reliquis contractibus bonae fidei, quilibet laesio in pretio, est laesio in substantia, eaque de causa rescindi contractus potest, vel ad aequalitatem reduci, & ita docuit Sanchez lib. 4. disp. 6. n. 15.

Ad tertium concedo delicti accusationem non ad matrimonium de se ordinari, sed ad punitionem. Nego tamen te committere iniustitiam extorquendo matrimonium, ut ab accusatione cesses, quia non extorques matrimonium absolute, sed sub conditione, quod alius velit te cedere iuri accusandi.

Sed inquires, an si minans alicui malum sine animo inferendi, et si posses iuste inferre, valeas retinere, quod sic extorques?

Molin. tom. 2. de iustit. tractat. 2. disputat. 514. sine, negat retinere posse. Primò, quia alius non donat, nisi in quantum intelligit sibi necessarium esse ad vitandum malum comminatum, alias non donaturus. At ad hunc finem non est necessarium, siquidem et si non donaret, adhuc malum non fieret. Ergo donatio est nulla.

Credo tamen probabilius retineri posse sic donatum, nec posse repeti. Probo, quando petis alicui pretium, ne accuset, carens animo accusandi, alicuique tibi pretium donat, donat pretium, ut cesset accusatio, non utrumque, sed ut cesset certò, securè, & irrevocabiliter. Ad cuius modum cessionis necessitatis requiritur pretium esse donatum. Et confirmo, pretium expectari non solum ne accuset, sed ut ne possis accusare, et si velis, ac proinde, ut cedas iuri accusandi, cui cessionis impertinens est te habere, vel non habere animum accusandi. Neque obstat ratio in contrarium. Fateor delinquentem non daturum pretium, si cognosceret minantem malum non habere animum inferendi, at quia non dat, ut deponat talem animum, sed ut deponat certò, & securè accusationem, & hæc depositio non fiat sine obligatione, ideo donatio tenet. Sic docet Sanchez lib. 4. de matr. disp. 9. n. 9. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 42.

PUNCTUM XI.

Aliqua inferuntur pro clariori intelligentia superioris doctrinae de metu graui.

- 1 Valere matrimonium condemnati ad mortem, cui offertur libertas, si ducat filiam aut consanguineam occisi.
- 2 Quid dicendum de Medico nolente mederi, nisi ducas eius filiam.
- 3 Quid de iudice extorquente iuste matrimonium secundum allegata, & probata, iniuste tamen secundum rem.

1 Primò infero, validum esse matrimonium condemnati ad mortem, cui libertas offertur, si ducat meretricem, vel filiam, aut consanguineam occisi, quia tunc matrimonium non extorquetur per metum sed metu mortis iam per delictum incusso, offertur matrimonium, ut medium purgandi metum, ita Sanchez aliis pluribus relatis disp. 18. n. 9. & 10. quæ ratio non solum probat validum esse matrimonium a capto, condemnatoque iuste ad mortem, sed etiam ab eo qui iniuste capus, condemnatusque sit (modò tamen non capiat, vel condemnatur sine extorquendo matrimonium,) quia semper offertur matrimonium, ut medium purgandi metum aliàs incussum, sic Sanchez supra n. 11. Valent. tom. 4. disp. 10. q. 3. pun. 2. vers. decimus. Bonacina de matr. quest. 3. pun. 8. proposit. 2. num. 20. Coninch. disp. 28. de matr. dub. 1. n. 10. Nauar. lib. 1. conf. 11. de his quæ vi, conf. 8. in fine, 2. edit. Basil. de Leon. lib. 4. cap. 19. n. 2. et n. 13. aliqua ex parte contradicunt.

2 Secundò infero Medico nolentem te mederi, nisi ducas eius filiam, valere matrimonium, quia non timore mortis à Medico incusse matrimonium celebras, sed pretium curationis, quod esto excessivum sit, non annullat contractum, quia non est error & dolus in contractus substantia, sed in accidentibus, & ita tenet Cordub. sum. q. 171. p. 1. Coninch. supra n. 11. Sanch. disp. 12. n. 15. Bonacina n. 23.

Limitarem tamen huiusmodi doctrinam, nisi Medicus obligatus esset vel ex iustitia, vel ex charitate te mederi pretio communiter taxato, tunc enim minans non curare, nisi ob matrimonium, minatur metum iniuste inferendum, ac proinde sub metu, iniuste matrimonium extorquet, ita Basilius de Leon. cap. 13. n. 3. & 9. & cap. 19. n. 15. Egidius disp. 28. dub. 1. conclus. 3. n. 11. & 12.

3 Tertio inferitur, quid dicendum sit ad illam questionem, an sit validum matrimonium, si iudex cogat iuste secundum allegata, & probata, iniuste tamen secundum rem, ut si te cogat matrimonium contrahere cum femina post professionem datam fornicante. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 34. n. 8. Bonacina de matr. quest. 3. pun. 8. num. 14. existimant validum esse matrimonium, quia huiusmodi compulsio, & coactio iuridica est, & iusta formaliter. Ergo non est rescindendum matrimonium ex illa contractum reprobatur à iure: si enim ius coactionem non reprobatur, sed potius approbat, quomodo potest matrimonium ex coactione conlatus reprobatur? Contra verò dicunt supradicti Doctores matrimonium non valere, si iudex cogat iniuste secundum allegata, & probata.

Nihilominus probabilius existimo ad iritationem contractus non esse attendendum, sine coactio iusta, & licita ex parte iudicis, sed potius sine iusta ex parte patientis coactionem. Fateor, inquam, quando iudex procedit secundum allegata, & probata, falsò tamen probata, iustam esse coactionem ex parte sua, at ex parte patientis, iustam non esse, sed iniustam, iniuste enim cogitur, cum ipse non dederit causam tali coactioni. Ergo ius irritans contractum ex coactione iniusta hunc casum non excludit. Secundò si pater alicuius puellæ minaretur adolescenti cum ea reperire, mortem, nisi duceret, nullum esset matrimonium, ut omnes Doctores docent in cap. veniens, et 2. de sponsal. quamvis ex errore existimaret pater sibi licitam esse coactionem, quia in re, & respectu patientis metum iniusta est, at quando iudex cogit ob allegata, & probata, quæ falsa sunt, in re, & respectu patientis metum, iniusta est coactio. Ergo rescindit contractum. Tertio si tibi falsò probetur te dedisse fidem puellæ de matrimonio contrahendo, & cogaris carere, vel excommunicatione contrahere, nequis dici causa talis metus, quia non tu, sed malitia, vel ignorantia testium illius est causa. Ergo rescindendum est talis contractus. Probo consequentiam ex l. si mulier 21. in princ. ff. de eo quod metus causa, ubi mulier contra patrum suum ingrata facta, timens ob ingratitudinem reducendam esse in seruitutem, hoc timore aliquid dedit, donatio non reuocatur: quia huic sibi metum ipsa inulit, Ergo ne rescindatur contractus, requiritur necessitatis patientis metum, sibi metum inulisse: cum autem in presenti non sibi inferat metum, qui cogitur iniuste secundum allegata, efficitur contractum rescindendum fore. Quarto talis coactio iudicis in falsa præsumptione fundatur: sed ea quæ falsè præsumptio innotant, non habent locum in foro animæ, quæ veritati debet stare, cap. tua, cap. si qui suam, de sponsal. ergo talis coactio in foro animæ non potest matrimonium approbare. Neque obstat ratio in contrarium. Dico enim illam coactionem iniustam esse ex parte patientis, licet non sit iniusta ex parte iudicis inferentis, ac proinde ius ipsum non reprobatur inferri, reprobatur autem sustineri, quod mirum non est, cum in falsa præsumptione fundetur, sicque tenet Basil. de Leon. lib. 4. cap. 19. n. 11.

PUNCTUM XXII.

An metus leuis irritet contractus.

- 1 Metus leuis neque iure natura, neque postremo irritat contractus.
- 2 An officio praxoris, vel in foro conscientie rescindendi sit.
- 3 Mulier, vel filius metu reuerentia consentiens non tenetur implere contractum.
- 4 Idem est dicendum de consentiente precibus importunitis.
- 5 Proponuntur adversus dictam aliquam obiectiones, & solvantur.

1 Qui dicunt iure naturæ metum grauem iniuste illatum irritare contractum, consequenter dicere tenentur metum leuem irritare, quia etiam iniustitia in tali metu intercedit. At quia probabilius existimamus metum grauem non annullare contractum iure naturæ, absolute dicimus metum leuem neque contractum rescindere, neque matrimonium, vel professionem annullare. Ratio omnium est, quia metum leuem pro nihilo reputari, quod constat ex leg. nec timorem 7. ff. de eo quod metus causa, & l. metus, eod. tit. ubi, metus vanae hominis

hominis non est spectandus, sed id qui in constantissimum cadit. Et reg. in timore ff. de reg. iur. ubi, ubi timor nulla est excusatio. Et tradit Bonifac. clem. 1. n. 3. de foro comp. Glossa in cap. 1. de his que vi. in 6. verbo subiacere. Et ibi Franc. in fine, Lessius lib. 2. c. 17. lib. 6. c. 46. & Doctores passim.

2. Ex quo inferitur iure Ecclesiastico, neque civilis non venire rescindendam contractum leui metu celebratum, actione quod metus causa, quia hæc actio solum datur ob metum grauem vt conlat ex supradicta l. n. c. timorem, Et ex c. 1. 3. c. 4. de his que vi. esse enim occasio magna litium, si ob metum leuem daretur actio rescindendi contractum.

Aliquibus Doctoribus placet, esto non detur patienti metum leuem actio ad rescindendum, contractum iure politico, dari tamen officio p[re]toris, quia æquum non est iudicem permittere, vt metum inferens commodum ex iniuria reportet, sic docet Th. Sanchez. disp. 9. n. 5. Et 6. Verum ratio metum leuem patienti subuenit officio iudicis (est possit) ne litibus ostium aperiantur, quæ ratio est iudicis, vt iudices iussu hanc leuem iniuriam permittrant. sic Basil. de Leon, relato Paulo Comit. lib. 4. de matr. c. 10. fin.

Verum est hoc ita sit, nihilominus in foro conscientie, omnes contractus tam lucrativos, quam onerosos factos per metum leuem rescindi probabilius existimo, si eos rescindere velit metum passus, quia cogens tali metu contrahere iniustitiam inferit, tenetur ergo iniustitiam illam repellere in quantum possit, ergo tenetur, si potest, res in pristinum statum reducere, reddere sicutem, si coactum constituat in statu, in quo possit liberè probare, vel reprobare contractum. Nam vique hunc statum illi concedat, non manet reparatum eius ius, sed potius læsum, ita Couarr. g. p. c. 2. n. 7. Nauar. sum. 17. n. 30. in fine. Nauar. de res. iur. lib. 3. c. 1. dub. 7. n. 33. Molin. 2. de iust. r. 2. disp. 267. fin. Th. Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 4. Lessius sup. n. 46. Rebell. 1. p. de obligat. lib. 4. q. 5. n. 9. Et 16. & alij plures, quos ipsi referunt.

3. Ex hac doctrina inferitur primò, si mulier, vel filius meto reuerentiali ductus fideiubeat, non teneri in conscientia soluere ex fideiussione, etiam si fideiussio solemnitates habeat à iure requisitas. Item si promittat solum debita patris, vel mariti moriens, non teneri soluere, & generaliter nullus tenetur stare contractui per metum leuem celebrato, sed potest se tueri exceptione iniuriæ factæ, & is qui aliquid ex tali contractu accepit, restituere debet. Ratio est, quia metu reuerentiali contentiens per iniuriam consentit, & potest ergo libertatem suam optatam recuperare, & stando in iure naturali se tueri exceptione iniuriæ factæ, sic Lessius. 48 Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 13. Et 14. Quare si donasti aliquid tali metu ductus, ubique non restituitur, potes occulta compensatione vii; si tamen iustitiam, debes prius iuramentum relaxationem impetrare, quam potest Episcopus concedere.

4. Secundò infert, idem esse dicendum de consentiente precibus importunis, quæ crebro, & vehementer vigent conscientem, quarum molestiam non potest minore incommodo repellere, quia preces importune inuoluntarium mixtum constituent, vt optime probat Sanchez. lib. 4. de matrim. ista disputat. 10. Quare est metus illius non cadat in vitium constantem, quis leuis est; at quia iniurius est, ideo patiens illum non tenetur promissis stare, & inferens metum non potest accepta ex tali contractu retinere, sic Lessius & Sanchez supra.

Dixi consentientem inuoluntariè precibus debere taliter consentire, vt molestiam illarum non possit facillè, seu sine difficultate repellere; si tamen facillè molestiam illarum repellere possit, vt possunt Prælati, & Principes beneficia, & officia concedentes precibus agitati, censeri non debent per iniuriam concedere. ita Lessius num. 48, qui dicit sæpè contingere concedentem aliquid precibus importunis, est in concessione fuerit iniurius, at in retentione non esse, sed concessione facta, nullo modo vult sibi donatum reddi. Et tradit Basil. lib. 4. §. 12. num. 3. Et 10. sæpè enim Principes grauari precibus supplicantium volunt, diffidentque, ne minor sit rogantium turba, vt dicebat Seneca, pluriusque sacrificium existimetur.

5. Sed aduersus supradicta obstat Ioann. Med. Cod. de res. iur. 4. 3. causa 2. vers. hat remissio. asserens metu leui extorta obnoxia restitutioni non esse. Idem docet Basil. de Leon lib. 4. de matrim. c. p. 10. num. 5. solum ea ductus ratione, quod metus leuis facillè repellit potest. Sed probari vrgentius potest. Primò, quia in iure negatur actio patienti metum sic donata recuperandi. Ergo ceteri iure recuperandi, aliàs ius negans actionem cooperaretur iniustitiz illatæ, seu illam continuaret. Confirmit. Iniquum est innocentem punire, nocente manente indemi: at si accepta per metum leuem restituenda sunt in foro conscientie, iniquum est patienti metum denegare actionem ea recuperandi. secundò forum internum consuetudine debet esse externo, quando externum falsè presumptioni non iudicatur, vt sæpè diximus; sed externum cognitio metu leui adhuc negat restitutionem eorum, quæ sic sunt acquisita. Ergò in foro conscientie non debeat restitui. Tertio matrimo-

nium sic contractum validum est. Ergo & alij contractus simili esse debent. Probo consequentiam: nam metus qui alios contractus rescindendos constituit, matrimonium nullum reddit, quia maior libertas in matrimonio est requisita, quam in alijs contractibus. Ergo contra metus, qui matrimonij valori non obstat, non obstat firmitati aliorum contractuum. Quarto si acquisita per metum leuem restitui deberent ratione iniuriæ factæ, non solum inferens metum ea restituere deberet, sed etiam quilibet illorum possessor; siquidem patiens metum semper habet ius, vt sibi detur satisfactio de iniuria illata, quæ satisfactio nequit fieri, nisi recuperando rem sibi ablatam per metum; potest ergo à quolibet possidente recuperare. Hoc autem videtur falsum, quia si possidens non tenetur sic accepta patienti metum reddere, quia non tenetur ratione iniuriæ acceptationis, cum ipse nullam iniustitiam commiserit, ignarus enim fuit, vt suppono, metus illati, neque etiam tenetur ratione rei acceptæ, cum hæc non sit patientis metum, sed possidentis. Ergo ex nullo capite est obligatio sic accepta restituendi, in his ex parte consentit Azor. lib. 1. c. 11. q. 16. dum dicit extorta per metum leuem, qui est causa actus, & sine quo actus non fieret, esse restituenda, secus si solum sit causa impulsiva seu extorcativa, & qua non intercedente actus fieret.

4. Verum his argumentis facillè responderetur. Ad primam admitto patientem metum leuem carere iure forensi recuperandi sic donata, esto non careat iure naturali, neque proinde Ecclesia, & respublica negans hanc forensis actionem cooperatur iniustitiz factæ, sed illam permittit ob bonum commune, scilicet ne respublica litibus perturbetur. Ex quo fit nihil iniquum facere priuando innocentem forensi recuperatione.

Ad secundam, forum internum externo conformatur. Externum autem non negat restitutionem faciendam esse, sed negat faciendam esse compulsionem iudicis. Adde, esto non detur actio quod metus causa, ad rescindendas donationes, & quoslibet contractus metu leui celebratos. At bene potest officium iudicis imporari, & officio iudicis tales contractus rescindi, & æquum est, vt ita fiat, ne inferens metum commodum aliquod reportet ex sua maiuita; vel ne patiens metum damnus iniustè patiatur. sic glossa cap. cum dilectus, de his que vi. & ibi Panor. in n. 9. Anton. n. 16. Ancharan. n. 2. Et tradit Garcia de nobilit. glossa 17. n. 20. Thom. Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 5. Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. in fine, & alij plures à Sanchez, & Garcia relati.

Ad tertium respondeo, metum qui valori matrimonij non obstat, non obstat firmitati forensi aliorum contractuum, obstat autem firmitati naturali, quia ceteri contractus rescindi possunt, et si validi sint; at matrimonium nequit rescindi, si semel validum fiat.

Ad quartum respondeo probabile esse sic possidentem non teneri sic acquisita restituere. ita docet Ioan. Garcia de nobilit. glossa 17. num. 29. Lessius lib. 2. c. p. 17. dub. 6. num. 39. Et a. b. 5. num. 33. Verum probabilius existimo ratione rei acceptæ teneri ex iure naturali. Nam esto dominium rei transferatur sic, est tamen infirmum, & reuocabiliter transferatur ob iniuriam commissam, ac proinde quoties voluerit transferat sibi rem reddi, debet possidens reddere. sic Sanchez. lib. 4. disputat. 9. num. 6.

PUNCTVM XIII.

An metus mortis, vel alterius grauis damni à præceptorum transgressione excuset.

1. Præmittitur differentia actionum prohibitarum.
2. Metus mortis, & cuiusvis damni minuit culpam.
3. Non excusat culpam in his que sunt inuiscerè mala.
4. Quid dicendum de homicidio.
5. Quid de comestione carnis humanæ.
6. Quid de tyranno minante mortem, nisi comedas carnem humanam.
7. An metus mortis excuset ab obseruantia præcepti diuini.
8. Quid dicendum de exercitio potestatis Ecclesiasticæ.
9. An metus grauis damni excuset sæpè, non semper ab obseruatione humani præcepti, & quando hoc contingat.

1. **A**ctiones prohibitz sunt in multiplici differentia. Aliæ autem ita prætz vt nulla ratione etiam per diuinam potentiam honestari queant; quales sunt mendacium, idololatria, odium Dei, pollutio voluntaria, fornicatio, & similia. Aliæ actiones sunt quæ honestatem admittete possunt, vt est acceptio rei alienæ inuito possidente, si enim tibi concedatur à Deo facultas furripendi, nullum in acceptione peccatum committis, sicuti non committis, cum ex graui, vel extrema necessitate aliquem accipis; similiter accessus ad mulierem, si facta sit propria, nullum est peccatum. Aliæ sunt actiones quæ ex se nullam honestatem, vel dishonestiam habent, habent tamen illam

illam ex diuino, vel Ecclesiastico præcepto. Hæc sunt consecratio in duplici specie, mixto aquæ ad consecrationem calicis ritus communis celebrandi sacrificium, integritas confessionis, &c. His positis.

2 Dico primò, Metus mortis, & cuiuscumque grauis damni, metus non excuset à culpa, illam dimittit. Conclusio expressa est in c. sacra. de hu. quis vi. ibi, licet metus extenuet culpam. Et ratio est manifesta, quia metus extenuat libertatem ad culpam requisitam; raro tamen, vel nunquam illam in tantum extenuat, vt ex peccato mortali faciat veniale, sed res intactas relinquit. sic Salas 1.2. q. 6. art. 6. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 28. Syluest. verbo metus. q. 7. Sanchez lib. 4. de matr. disp. 1. n. 6. Villalob. tr. 3. disp. 7. n. 46.

3 Dico secundò, Metus mortis non excusat in his quæ sunt intrinsecè mala, quæque nulla ratione honestari possunt. habetur supra dicto cap. sacra. ibi, cum ob nullum metum peccatum fieri debeat, & ex terminis liquet, si enim actio intrinsecè mala est, metus, cum libertatem non tollat, tollere eius malitiam non potest: hæc enim ratio non licet mentis obtundendam vitam, neque adulterari, neque fornicari, neque pollutionem procurare, neque homicidium facere, quia omnes hæc actiones intrinsecè malæ sunt.

4 De homicidio non deservunt Doctores, qui assererent licere tibi occidere innocentem, si à tyranno minis occidendum, nisi occidas, sic docuit Iason §. si minus, n. 17. Infr. de actionib. & Cynus l. 1. C. unde vi, qu. penult. excusat scilicet occidendum vxorem adulteram, mandato domini minantis mortem. Salicet. l. 1. c. unde vi. Bart. l. si seruus ff. de noxal. actionib. quia in ea l. aperte dicitur scilicet nihil deliquisse, qui domino iubenti obtemperauit. & Ioan. Anan. cap. interfecisti, n. 18. de homicid. excusat illum, qui metu tyranni alium occidit. Cardinal. cap. sacra. de hu. quis vi. Ratio esse potest, quia si te fugiente hostes, adit in itinere innocens, quem pedibus debes conculcare, si trahas; non obligaris detinere, sed pro defendenda tua vita potes eorum prosequi, etsi in cursu innocentem interficias. Ergo pro defendenda tua vita potes innocentem vitam priuare.

Nihilominus Catholica sententia est ob nullum metum licere directè innocentem vitam priuare. habetur Exod. 23. in fontem, & innocentem non occidas, quia auerfor impium. Ratio est, quia nemini datum est dominium vitæ alterius. Ratio nemini licet alterum occidere. Neque obstat ratio contraria. Fateor inquam, te posse fugere, etsi in fuga innocens sit occidendus, quia tunc innocens occisio non intenditur, sed per accidens, tam respectu rei intentionis, quam fuge contingit. sic Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 59. Hæc enim ratio tibi licet in defensionem tui vel alterius aggressentem interficere, quia non interfecionem, sed defensionem per se intendis idèque in l. ut vim ff. de iust. & iure dicitur, qui ad tutelam sui corporis aliqua facit, id iure scilicet videtur. quare sola occisio innocens per se intentia, est quæ prohibetur alteri, vt nulla ratio valeat honestari, non tamen occisio indirecta, vnde etsi respublica singulorum dominium habeat, possitque pro communi bono innocens vitam periculo exponere, vel tyranno occidendum tradere, quia etiam ipse innocens vel ex pietate, vel ex iustitia legali pro communi bono obligationem habet se tradendi. At nullo modo licet respublicæ per se, & directè innocentem occidere, etsi sciat tyrannum occisione illius fore contentum, quia occisio innocens de se mala est, neque est medium per se ordinatum ad respublicæ defensionem, sed ex malitia tyranni, cui non licet cooperari, vt optimè probat Lessius lib. 2. de iust. c. 9. dub. 7. n. 37.

5 Secunda actio, quæ vocatur in dubium, an sit intrinsecè mala, est comestio carnis humanæ, hominum, inquam, qui aliàs sunt interfecti.

Valent. 2.2. d. sp. 9. q. 3. p. 1. col. 3. absolute defendit esse intrinsecè malam neque honestari posse timore mortis. Probabile reputat Victor. rel. de temperamen. n. 6. Azor. 1. lib. 7. inf. mor. c. 33. q. 4. Ratio est, quia natura ipsa hanc comestionem execrat, vt potè babaram, & ferocem, illaque vitæ barbaros, & brutis feriores appellamus: signum ergo est, esse intrinsecè malam.

Nihilominus probabilis existimo, hanc comestionem non esse ita malam, quin ex grauisima necessitate honestari possit, sic Nauarr. cap. 23. num. 122. Et manuel d'auvergne comederet n. 1. in editione Complut. & Roman. Caietan. quæst. 148. art. 2. ad 2. Tolet. post. ib. 7. de pecc. mortal. cap. 60. n. 3. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 2. num. 10. Thom. Sanchez lib. 1. Decalog. cap. 18. n. 12. Bonacia. disp. 2. de pecc. q. 8. p. 2. n. 13. Ratio est, quia horror insuetus in comestione carnis humanæ honestari satis videtur extrema necessitate, & horrore mortis: horror enim mortis alium horrorem vincit, magis enim durum, & horridum apparet te velle morti tradere, & fame perire, cum facile possis vitare, quam horridum sit vesci carnibus, quæ feris, & auiibus comedendæ relinquuntur. Secundò tota malitia huius comestionis sita est in indecentia, & horrore, quem secum trahit comestio carnis eiusdem naturæ cum comedat. Sed hæc indecentia non obstat, quominus in medicinam sumatur caro hu-

mana vigentis condita, vt contingit in medicamento, quod medici mummiam appellant. Ergo neque etiam debet obstat, quominus sumatur in medicinam vigentis necessitatis, siue caro sit condita, siue non: condimentum enim non videtur variare naturam cibi, & ex alia parte necessitas vigens est quasi quædam naturæ infirmitas. Poterit ergo in huius remedium applicari.

6 Ex his patet quid tibi faciendum sit, si tyrannus minetur mortem, ni comedas carnem humanam? si enim tali comestione intendit detestari huius abstinentiam quasi malam, vel inutilem, & superfluum, debes omnino abstinere, & mortem subire; aliàs irrationabilem consuetudinem comedendi carnes approbares, & illius abstinentiam laudabilem reprobares, quod est intrinsecè malum: quia ratione non licet idololatriæ vesci, sic docet Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 2. num. 11. Quocirca quotiescunque in odium religionis, vel legis aliquid faciendum imperatur sub comminatione mortis, aliàs licitum, nullo modo licet tibi illud efficere, quia religionem, & legem sanctam factio ipso reprobares. Quapropter sanctissimus Machabæi, cum compellerentur à Rege Antiocho carnem porcinam manducare, obedire noluerunt, quia in odium sanctæ legis talis comestio imperabatur, 2. Machab. c. 67. Venim si alio sine de se honesto tibi comestio carnis humanæ imperatur, sub comminatione mortis, poteris iuxta supradicta ad vitandam mortem comedere, quia tunc verè adest extrema necessitas, quæ est ratio excusans hanc comestionem, ita Thom. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 18. num. 23. cum Victor. Rel. de temper. n. 6. Laudabilis tamen procederes, si mortem subires, non tamen teneris medio ita de te indecenti, & horribili vitam consecrare, vt multis exemplis probat Lessius supra n. 12. Bonacia. n. 15. Idem quod dictum est de comestione carnis humanæ, dicendum est de cibis idolo immolatis, non enim licet vilo timore vesci illis si in odium & contemptum nostræ religionis impetretur, scilicet verò constante tali sine: ita Valq. 1.2. disp. 162. c. 5. Bonacia. disp. 2. de pecc. q. 8. p. 2. in fine.

Aliæ sunt actiones iure naturæ prohibitæ, vel imperatæ extra eorum necessitatem, illo tamen adueniente honestari dicuntur, quia ratione famuli intercedentes dominis, illosque comitantes in executione iustis amoris, remigantes in triticibus Turcarum, debitores, depositarij in soluendis debitis, vel depositi excusantur, de quibus, & aliis multis exemplis suis locis erit sermo, præcipue tract. de charit. disp. de scandalo.

7 Dico tertio metus mortis excusat etiam ab obseruantia præcepti diuini positiuè respicientis utilitatem propriam, & specialem operantis; scilicet verò respicientis bonum commune. Vtramque partem tradit Salas tract. 3. disp. 1. sect. 1. numer. 35. & 36. Prioris partis exempla sunt integritas confessionis, confessio ipsa præmittenda Eucharistiæ communioni. Non enim lex diuina cum eo rigore videtur obligare. Valquez 1.2. disp. 162. cap. 2. Sanchez lib. 1. cap. 18. num. 4. Suarez de censuris disp. 6. sect. 3. num. 7. plures referens Bonacia disp. 2. de pecc. quæst. 8. p. 2. numer. 3. Suarez lib. 3. de legib. cap. 30. numer. 6. & probati poterat illo 1. Reg. 21. vbi David mandauit patres propositionis, quos non licebat laicis manducare, & tamen in illo facto nullum peccatum commisit, vt constat ex Math. 12. Discipuli die Sabbati spicas colligebant, Machabæi pugnant, quæ omnia ex necessitate vigenti honestabantur, vt tradit D. Thom. 2.2. quæst. 100. a. 8. & 3. p. q. 40. art. 4. ad 3.

Ex quo fit habentem votum simplex castitatis, posse timore mortis, vel alterius grauisissimi damni matrimonium contrahere: quia votum non obligat cum tanto rigore: non tamen poterit sic contractum consummare, quia ratione metus matrimonium non contraxit. Vnde consummans accedet re suo.

Solum de susceptione communionis, vel baptismi existimat Azor. tom. 1. lib. 1. infr. cap. 11. quæst. 2. obligare eum vitæ discrimine, quia teneris certam reddere quoad possis tuam æternam salutem, quod fieri non potest absque horum sacramentorum receptione; vera enim contritio difficilis est, & ignoras an illam consequaris. Verum existimo probabilis te cum vitæ discrimine non teneri illa sacramenta suscipere, quia nec teneris ratione præcepti diuini. Aliàs cum vitæ discrimine deberes confessionem communioni præmittere, integreque confiteri, quod omnes reprobant, neque teneris ratione periculi admittendi vitam æternam, tum quia hoc periculum moraliter non inest, quoties moraliter tibi constat de conditione. Item susceptio sacramenti etiam remanet idem ferè periculum non enim scis an ritè susceperis, an ritè fuerit administratum: non ergo teneris omne periculum amittendi salutem vitæ; sed solum morale, & probabile periculum, aliàs esset obligatio impossibilis. Item si es obligatus securam salutem reddere, quoad posses, susceptio sacramenti confessionis, deberes Eucharistiam suscipere, & susceptio Eucharistiæ, extremam vnctionem, vel aliud sacramentum, vt si forte in vno fuit defectus, alio recompenitur Adde cum non sis in extremis, quando obligat confessio, & Eucharistiæ præceptum

quod dicitur, sed locus concedatur ea alio tempore sumendi, esse omnino periculum propositum amittendi eternam salutem, quia vique periculum fit mortis, non periclitatur aeterna salus, & ita docet Thomas Sanchez lib. 1. cap. 18, n. 10. cum Soto lib. 1. de insti. q. 1. art. 4. ad fin. corp. Cordub. sum. p. 137. d. 4. Arag. 2. 2. q. 62. art. 3. in 1. dub. circa solutionem ad 4.

Exempla posterioris partis conclusionis sunt sigillum confessoris, consecratio in duplari specie, illius cum umptio, rita sacramentorum confectio, scilicet Eucharistia in pane triticeo, absolutio sacramentalis rite disposito, vel cum debita iurisdictione, extrema unctio infirmo, & non sano, & alia huiusmodi, hae enim omnia nullo modo licent fieri, etiam si obinde mortem deberes subire, quia bonum commune religionis, quod his praecipis attenditur, praeponi debet cuilibet particulari damno: sic colligitur ex Sanchez supra n. 8. Suarez t. 5. in 3. p. disp. 6. sect. 3, n. 3. Sed obicitur, nec cadente in constantem ritum poteris contrahere matrimonium abique peccato (dummodo illud non consummes) vt optime probat Thom. Sanchez lib. 4. disp. 16. n. 6. a. ias si peccares in tali contractu, non permittere- ris ab Ecclesia contrahere ob vitandum temporale periculum, sicuti petmittitur eum locum, c. veniens, de sponsal. sed qui contrahit metu, efficit sacramentum nullum, sicut efficit, qui indispositum abouit, vel in materia indebita consecrat. Ergo non omne prohibium ratione boni communis debet praeferi cuilibet particulari damno.

Respondetur esse clarum differentiam inter sacramentum matrimonij, & reliquorum sacramentorum consecrationem, Sacramentum enim matrimonij habet pro materia, & forma esse contractum legitimum. At quando contrahis metu, non afficit contractum, non quidem tua culpa dum metum non intuleris, sed culpa infertoris, illa autem culpa interueniente irritatur ab Ecclesia contractus in tui fauorem, ac proinde sic contrahis non peccas, quia non apponit materiam, neque formam indebitam sacramento, cum ibi non sit contractus legitimus, in quo materia, & forma huius sacramenti consistit. At in reliquis sacramentis, cum determinatae sint eorum materiae, & formae, si de facto ab unctionem indispositum impendas, vel verba consecrationis super aquam profetas, iam formam, quae de se forma est, super indebitam materiam constituis, ideoque grauitur peccas, & in his consentit Thom. Sanchez lib. 1. in Decal. 2. 18. n. 4. Valent. disp. 12. g. nar. q. 1. p. 2. 8. respondendo ad primum argum. Regid. de sac. disp. 28. dub. 3. Basili. de Leon. lib. 4. c. 16. n. 4.

8 Ab hac regula excipit Thom. Sanch. supra n. 8. exercitium potestatis Ecclesiasticae. Affirmat namque excommunicare abique potestate non esse tanti momenti, quin timore mortis honestari possit, praecipue cum nullum damnum ex tali excommunicatione, reprobata, excommunicatio proueniat. Mihi tamen hac exceptio non probatur. Affirmo namque tale exercitium illicitum esse, nec timore mortis posse honestari, quae est fictio, & simulario potestatis, & quasi in opere mendacium, ac proinde est nullum damnum alicui infertis, sicuti non infert ioculum mendacium, habet tamen de se malitiam, quae timore mortis nullo modo tollitur, & ita docuit Suarez supra n. 3.

Ioan. vero Sanchez disp. 3. 5. sect. n. 6. aliam limitationem adducit, quae audaciam, & temeritatem videtur redolere: affirmat namque ob grauem causam in administratione sacramentorum vti posse simulatione, & huius simulationis varia exempla adducit. Prima inquit, si haereticus minatur mortem, si non consecraret omnem panem in foro extranem, poteris vti aquiuocatione, & intentionem non habere consecrandi. Secundo poteris Confessarius verba absolutionis sine intentione profere circa indispositum, si alia via maius comminatum vitare non poteris. Tertio poteris ob solatium scrupulosi anxie petentis absolutionem, cum tamen indispositus sit verba sine intentione profere. Quarto licet Sacerdoti ministrare hostiam non consecratam, pro consecrata mulieri, quam cogit maritus ad communicandum, quae sine iactura opinionis non potest communicatione omittitur, quia in omnibus his dicitur sufficiens causa vtendi aquiuocatione, & simulatione, et idololatria, quae inde sequitur, est solum materialis, & non formalis. Hae tamen mihi nullo modo probantur. Tum quia illa simulatio non obstat, quin verum actum iurisdictionis exerceas circa rem diuinam, & supernaturalem. Tum etiam, quia in foro exterioro sacramentorum factus vltus videtur esse, quasi quaedam exterior idololatria. Adde etiam alij ob ignorantiam ab idololatria excusentur, tu vero excusari non potes, cum materialis illorum idololatria tibi sit voluntaria. Manet ergo certum in his quae pericunt ad communionem, & generale ritum sacramentorum ob nullam ritorem omitti posse, immutari, aut simulari, & ita tradit Suarez 3. tom. n. 30. disp. 67. sect. 4. circa fin. Valq. de Euchar. disp. 209. n. 41. & alij.

9 Dico vltimo, metus mortis, & alterius grauis damni excusat aliquando ab obseruatione legis humanae tam ciuilibus, quam Ecclesiasticis, aliquando non. Examinare autem quando hoc in particulari contingat, & cuius mali metus sufficiat, efficit

omnes materias praesenti tractatu immiscere. Breuiter tamen dico, si lex humana prohibeat, vel imperet actum aliquem respicientem de se ritum communem, obligat ad sui obseruationem periculo mortis, quia tale bonum commune praeferi debet cuilibet vtilitati particulari. hac enim ratione non licet ob cuilibet necessitatem conficere sacramentum Eucharistiae, sine vestibus sacris, neque sine mixtione aquae, & aliis huiusmodi, quia sunt actiones respicientes ritum communem. Video tamen contrarium sentire Bonac. disp. 2. de pecc. q. 2. p. 2. num. 9. cum Anton. 3. p. rra. 1. 3. cap. 6. Salas de legib. disp. 1. 1. sect. 1. n. 8. versus secundo adde. Valquez disp. 161. c. 3. Valen. disp. 7. quast. 5. p. 8. quast. 4. Beccan. tom. 2. tra. 1. 3. cap. 6. quast. 4. n. 8. consentit Suarez ex parte lib. 3. de legib. cap. 30. num. 15. vbi dicit cessante scandalo, & contemptu, posse ob vitandam mortem fieri sacrum absque vestibus sacris, & adducit Ledesim. 2. p. quast. 19. art. 5. 3. quast. 25. art. 3. Medin. 1. 2. quast. 96. art. 4. Nauarr. cap. 25. num. 84. Mouentur, quia leges humanae non obligant cum tanto dispendio. Addunt tamen, nisi ita expositule bonum commune, quod ego semper existimo adesse in his actionib. Verum si actiones non respiciant de se bonum commune, sed potius singularum vtilitatem, nunquam obligant cum discrimine vitae. habetur cap. consil. nm. de obseru. icium. vbi praecipuum icium non obligat cum detrimento salutis, & idem est de solutione decimatum, & audicione Missae. & cap. inter, de seuer. excommuni. cap. quoniam multos, 18. q. 3. excusantur communicantes cum excommunicato ob necessitatem. Et ratio est, quia neque Ecclesia, nec republica censetur proximè intentionem habere obligandi, debet enim in suis legibus Christi legibus conformari, cuius iugum uiae est, & onus leue. Adde Ecclesiae, & republicae concessam non esse potestatem obligandi subditos cum eo discrimine, nisi communi bono necessarium fuerit, non enim cogere potest subditos bellum aggredi, nisi defensionis republicae inleat, vt rectè dixit Salas tr. 3. disp. 3. sect. 1. num. 33. Hinc fit timore mortis, vel alterius grauis damni licere tibi matrimonium contrahere cum impedimento impediante, vel dirimente, quia non est credendum cum eo rigore velle Ecclesiam te esse obligatum, praeterquam quod in tali casu matrimonium non est, & ita docet expresse Suar. lib. 1. de leg. c. 30. n. 13.

So. um obicit potest aduersus hanc doctrinam c. sacris, de his qua vi. vbi Pontifex credit communicantem excommunicatis, si per coactionem adstrictus fuerit communicare, ab excommunicatione liberum esse: at si per metum communicet, excommunicationis lae teneri: & redditur ratio, quia licet metus atteruet culpam, non tamen eam prius excludit. Ergo metus non excludit culpam in prohibitis lege Ecclesiastica, qualis est communicatio cum excommunicato.

Hunc textum variè explicant Adrian. ma. de excommunic. §. quoad materiam. D. Thom. 4. d. 28. quast. 2. art. 4. qu. 3. Syluest. verbo metus. quast. 7. Angel. excommunicat. 8. §. 18. Nauarr. c. 27. num. 33. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 6. sect. on 3. num. 10. & disp. 15. sect. 2. num. 13. & lib. 3. de legib. cap. 30. hinc Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 18. num. 4. Salas tr. 3. d. 3. p. 3. sect. 1. num. 34. Couarr. cap. alma. 3. p. §. 3. num. 9. Mihi tamen ea explicatio magis probatur, quae affirmat loqui text. non de qualibet communicatione cum excommunicatis, sed de communicatione cum excommunicatis in crimine criminis, seu de communicatione quae cederet in contemptum religionis, vel legis Ecclesiae, quae communicatio cum intrinsecè mala sit, ob nullum metum honestari potest.

PUNCTUM XIV.

Qualiter metus probandus sit.

- 1 Metum allegans probare debet.
- 2 Probatus huius quae inducunt grauem metum metus probatur.
- 3 Coniecturis metus probatur.
- 4 Sufficiens coniectura est, si praecessisset tractatus de te cogendo.
- 5 Item si fuisse reclusus.
- 6 Penitentia alicuius facti indicat aliquantulum coactum factum fuisse.
- 7 Probatio metus iudicis arbitrio relinquatur.
- 8 An duos testes deponentes de metu praeserendi sint multis negantibus.
- 9 Quando censetur metus purgatus.

1 Primò certum est, metum alleganti incumbere onus probationis, tum quia nemo praesumitur delictum commisissè, nisi probetur ex vulgari. i. merito. ff. pro socio. & tradit plures leges Flamini. lib. 13. d. resign. q. n. 71. tum quia metus est res facta, & factam non praesumitur, nisi probetur. c. cum Ioan. §. verum. de confessione istam, de fid. instr. l. in bello §. fact. & ff. de capt. & post. in v. uos. & tradit Menoch. cons. 11. n. 301. Male. alios allegans, verb. facta. c. n. 1. 732.

2 Secundò certum est, si quodlibet illorum, quae supra diximus,

DE
CASTRO
DALA
TONI
NIE

mus, metam grauem inducere probetur legitime, metus sufficienter erit probatus, v.g. celebras contractum cum Petro. probat Petrus te illi, vel eius consanguineis, ad amicum nimis coniunctis, minatum fuisse mortem, amissionem bonorum, vel aliud graue damnum, contractu que statim celebratus est, praesumitur ex huiusmodi metu celebratus, ac prouide rescindendus colligitur ex l. si donationis, C. quod metus causa, & tradit Malcard. pluribus relatis, v. r. metus, conc. 1055. num. 44. Ratio est. Tim. te namque iuste poteris damnum minatum tibi esse inferendum, si voluntati minantis non consentire. Adde ibi constat de metu, & constat de contractu celebrato. Vt ergo non iudicetur fuisse appositum ad extorquendum contractum, debet incutiens metum probare, & dam non probat, succumbit.

3. Tertio est certum coniecturis posse metum probari, cum enim metus ratio solet publicè inferri sed communiter secretò, efficitur coniecturis, agendum esse ad illius probationem, vt multis relatis docet Malcard. verb. metus, conc. 1059. n. 3. Flam. lib. 13. q. 1. num. 99. haec tamen coniectura, vt bene Malcard. notat n. 9. Flamin. n. 102. debent esse legitime, exactè ac plenè probata, ex l. non est, ff. quod metus causa, & tradit Alciat. in cons. 504. n. 7. Et ratio est clara, quia cum de delicto non conitat, nisi medijs coniecturis, si coniectura non probatur integre, delictum improbatum manebit. Quocirca ad cuiuslibet delicti probationem, ad minus necessaria est clara cognitio illarum coniecturarum quae valida, & à iure approbata sunt, delictum inferre docuit Follet. in sua praef. crim. in vers. capiat in forma. n. 18 & loquens de metu tradit Burlat. cons. 72. n. 18. vol. 1. Haec clara cognitio non erit, quouique per duos testes omni exceptione maiores fuerit coniectura probata, quia omne iudicium sic debet probari ex sententia Barr. in l. fin. n. 7. v. si quareo qual. et debet, ff. de q. & notauit alijs relatis Malcard. conc. 498. n. 17.

4. Ex hac doctrina inferitur. Si probas praesensse tractatum de te cogendo ad contrahendum, & contractus sequatur, probare satis contractum fuisse metu factum, quia iam probas voluntatem minantis rebellionem. & inuititiam, dum ergo ipse minans non probauerit à tali voluntate recessisse, in illa iudicatur peruersitate. Adde idem esse aliquid coactè facere, vel metu ne cogatur, ex l. nouissimè, ff. quod falso iur. iur. & tradit Bald. ibi. Decius cons. 690. vers. vixit dubitationib. col. 2. n. 10. Paris. cons. 139. n. 17. vol. 4. Sed si contrahas cum eo, qui tractatum damnum tibi inferre, ni contraheres, metum iustum habes, ne cogaris. Ergo coactè contrahas, & ita tenet Scapola. cons. 1. col. 2. v. r. i. coniectura. Crauetta cons. 1. n. 6. Malc. alios referens conc. 1055. n. 44.

5. Secundo inferitur esse sufficientem coniecturam ad probandum metum, si probes in aliqua domo etiam priuata te retentum fuisse clausum, praesumitur enim metu actum quidquid agis, habetur l. si curris, ff. ex quib. caus. maior. l. 1. §. p. in. ff. de vi, & v. n. m. & tradit Paris. cons. 60. n. 15. vol. 4. Corn. cons. 41. vol. 2. Malcard. n. 45. Flamin. lib. 13. q. 1. num. 106. Ratio est, iuste enim timere potes graue damnum si voluntati retinentis resistas. Neque obstat retinente minatum non fuisse incarcerationem diurnam, vel aliud damnum graue. Sufficit, inquam, quod satis probabiliter timere possis inferendum, si resistas: hac enim ratione, cum probatur iteptius, & flagor armorum, est non probetur vim fuisse illatam, probatur sufficienter metus, quia satis probabiliter malum timeret, vt est delictum in l. nouissimè, ff. quod falso iur. iur. & tradit Paris. supra n. 13. Malcard. n. 49. Flamin. n. 127. Haec tamen retentio, vt suppono, debet esse iniusta, si enim iuste ad petitionem alicuius partis, vel officio iudicis clausus retineris, non obinde contractus rescindendus esset, quia non debet praesumi metu factus, tum quia talis incarceration est executio iuris. Executio autem iuris nec metum, neque iniuriam inducit. l. iniuriarum, §. 1. ff. de iniur. l. quemadmodum §. magis, ff. ad legem Aquil. glossa e. cum dilectus, de his qui v. Tum etiam, quia tua culpa incarcerationem pateris, atque adeo non alius, sed tu ipse tibi metum inferis. Denique ex actione iusta non debet praesumi iniustum, ergo ex tali incarceratione iusta non debet praesumi tibi aliquid malum iniuste inferendum. Atqui solus metus de malo iniuste inferendo rescindit contractus, vt constat ex l. 3. sed vim l. si mulier in princ. l. qui in carcere, ff. quod metus causa. Ergo. Ex his reprobat, vt inutilis conuictio quorundam iud. cum Ecclesiasticorum extrahentium à carcere stupratorem, vt stupratam ducat, exillimant enim non liberè, sed coactè contrahere, si carere detentus contahat, quod omnino est alienum à veritate, cum talis detentio iniusta non sit. Adde casu quo necessarium esset stupratorem à carcere exire, vt liberè possit matrimonium celebrare, debet iustitia à carcere exire, vt libeta ei facultas darent eundi, quod si aliter, alias non intelligeretur à carcere exisse formaliter, vt expressè habetur in l. qui neque 48. in i. gloss. verb. seruatus, ff. de verb. sign. ff. & tradit multos referens Sigismund. inter consilia feudalia, cons. 17. n. 10. & seq. Cuiusd. de iuram. l. 1. cap. 51.

n. 10. Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 13. n. 4. Flamin. lib. 13. q. 1. n. 18. Fagnac. lib. 1. praef. crim. q. 33. n. 3. Balil. lib. 4. cap. 19. num. 8.

6. Tertio infero esse coniecturam sufficientem ad praesumptionem metus, esto non ad illius integram probationem, si post actum gestum fugias, ne illum exequaris, fuga enim indicat te inuere, contra voluntatem consentisse. cap. constat, l. q. 1. vbi Innocent. de ordinato ad haereticis dicit, si statim discedis, n. 11. vbi, à pessimo conciliabulo eorum abrenuntiant, & ad Ecclesiam redit, iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. expende, colore aliquem non integram excusationem, Idem probatur argumento à contrario, ex cap. ad id, 21. de sponsal. & ibi glossa, Archid. Cardin. & alij, quos sequitur Malcard. n. 46. Item est coniectura ad praesumptionem, quando in contrahente, vel aliud agente, dignoscitur praeter motum pallor in vultu, aut vox tremula, aut aliud huiusmodi, quia huiusmodi accidentia effectus sunt timoris. sic Malcard. supra n. 48. & colligit ex l. minore, §. tormentis, ff. de quib. Deinde est coniectura ad praesumptionem actus sufficientis, si renunciet quis iuri suo abs te, quia nullus praesumitur rem sibi damnoam suam voluntate facere, & colligitur ex cap. super eo, de renun. Abbas ibi, Alciat. de praesumpt. reg. 3. praesumpt. 7. n. 2. Malcard. alios referens, n. 42.

7. Restant aliquae difficultates examinandae.

Prima est, an probatio metus iudicis arbitrio relinquatur? Affirmo relinqui (esto nullus textus id clarè probet.) Nam lex, metus autem causa 3. ff. ex quib. caus. maior. 2. §. an. rest. quam adducit Decius in l. in omnib. causis, n. 7. ff. de reg. iur. Iolum probat iudicis arbitrio relinqui, qualitatem metus, non autem qualitatis probationem, vt optimè considerat Menoch. lib. 2. de arbit. cont. 2. casu 136. n. 2. Malcard. conc. 1036. n. 11. Mouer tamen ad affirmandum iudicis arbitrio saepe relinqui quia saepe non constat testes deponentes de metu esse omni exceptione maiores, neque etiam constat, an probationes pro metu vincant probationes factas pro spontanea voluntate. In his ergo, & alijs casibus decidenda res est per iudicem, & ita tenent Menoch. & Malcard. supra, glossa, Ianoc. & DD. in cap. cum dilectus, de his qui v. Couar. 4. decr. 2. p. 2. §. 5. n. 10. Ant. Cucus lib. 5. in sum. maior. rii. 12. n. 167. & 168. Th. Sanchez. lib. 4. de matrim. disp. 17. n. 3. Nau. cons. 10. n. 3. & 8. v. de his qui v. lib. 1. in 2. edit.

8. Secunda difficultas, an magis credendum sit dubiis testibus deponentibus metum fuisse illatum, quam mille negantibus?

Affirmat communis sententia. Inn. in cap. super hoc, de renun. in gloss. qua incipit, & hoc vnum, Alciat. de praesumpt. reg. 3. praef. 7. n. 5. & cons. 162. n. 12. Couar. v. r. de sponsal. 2. c. 3. §. 5. n. 10. Burlat. cons. 72. n. 48. & alij plures relati à Flam. lib. 13. q. 1. n. 85. Malc. verb. metus conc. 1057. n. 1. Mouerunt, quia deponentes de spontanea voluntate deponunt de actu mentali, & inuisibili, qui soli Deo notus est: at qui deponent de metu, deponunt de minis, verbis, & tormentis, quae sensu corporis percipiuntur: praefertur ergo ij debent.

Verum vt haec sententia communis vera sit deponentes de metu deponere debent, non in genere, sed in specie, & in individuo, alius non probatur, vt bene Salicet. Barr. & alij in l. interposuimus, C. de transact. & Bald. ibi, inferens non satis esse ad rescindendum contractum conuenerunt contrahentem metus fecerunt, nisi etiam probetur in illo contractum conuenerunt fuisse, & tradit alijs relatis Flam. lib. 13. q. 1. n. 10. Insuper etiam deponentes de spontanea voluntate deponere debent absolute, non restrictas, gentes eius depositionem ad tempus, & locum, in quo contractus affirmatur fuisse factus: ex metu: hoc enim modo clarum est dictis deponentium de spontanea voluntate, non infirmari dictum deponentium de coactione, cum vtique dictum veritatem habere possit.

Aduerter tamen cum Farinae, multos referente libr. 1. praef. quest. 35. à num. 13. clausulam appositam à patiente metum, quod spontè facit actum, nullaque vi compulsus, non probari inde spontè factum esse, eodem enim timore, quo induci potuit ad contrahendum, induci poterat ad affirmandum, quod spontè faciat.

Verum si deponentes de spontanea voluntate, hoc est, de carentia coactionis restringant depositionem ad tempus, & locum, in quo coactum esse alij testes afferunt, tunc probantes coactionem praefertendi nullo modo sunt probantibus non interuenisse, si aliqui testes numero, & qualitate pares sint. Et ratio, meo iudicio, est manifesta, quia verique testes de re exteriori, & quae sensibus obiectus, deponunt, scilicet de coactione, vel de illius carentia. Ergo non est, cur de coactione deponentes praefertantur deponentibus de carentia illius, & ita tenent Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. num. 3. cum Decio cap. fin. de appellat. n. 28. Sigismundo inter consilia feudalia, cons. 48. n. 18. Flamin. lib. 13. q. 1. n. 89. imò caeteris paribus deponentes de spontanea voluntate, hoc est, de carentia coactionis, praefertantur deponentibus de coactione, tum quia deponent de non delicto, cuius carentia semper praesumitur, tum etiam quia deponunt de modo operandi voluntati consentaneo, & ita tenent

det Cepol. conf. crimin. 1. vers. ne videtur ex alio. Et conf. civil. 60. Malcard. concl. 497. n. 15. Flamin. supra à n. 89. Et 90. Item deponentes de coactione in contractu celebrato. et non deponant coactando deponunt, adhuc possunt illis exquirere, quia possunt deponere de talibus circumstantiis, & coniecturis, que omnino præsumptionem metus tollant: stare enim opinè potest metum alicui illatum fuisse ad extor. quendam contractum, postea vero cum contractus celebratur, metum purgatum esse, & ita teneri. Decius supra n. 25. Et reg. in omnibus 39. n. 8. ff. de reg. iur. Sanc. d. sp. 27. n. 2. Alciat. conf. 104. n. 8. Et conf. 5. n. 17. Cepol. conf. civ. 2. num. 14. Et seqq. Malcard. plures referens concl. 1057. n. 8. Et 9.

2 Tertia difficultas est, quando censetur metus purgatus? Communis sententia est, non censeri purgatum, dum non cessat omnino timoris causa, quamvis in actu externo appareat libertas, tradit Menochius lib. 3. præsumpt. 4. num. 22. Malcard. supra n. 36. Anton. Gomez 2. variar. cap. 14. num. 27. Flamin. lib. 13. quest. 1. n. 123. Et præcipuum num. 226. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 18. n. 7. Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. Et alij ab eisdem relati. Durat autem timoris causa, vt tradit Sanchez alios referens, Malcard. optimè concl. 1055. num. 36. quoniam durat subiectio timorem incurienti, vt si iudex metum inferat, dum durat officium, si tyrannus, dum durat tyrannus, si vir, dum durat matrimonium, si pater, dum durat patri subiectio. Hinc infert Flamin. n. 17. Et seqq. primò catectatum, & coactum præstare cautionem de soluendo, licet postea liberatus si acceteribus, & cum intervallo solutionem faciat, solutio dicitur facta ex metu, nam si non soluisset, posset rursus carcerari, & feruenter tractari. Secundo infert, si contractus venditionis fuit celebratus per metum, & traditio rei venditæ fuerit facta ex intervallo, durante causa metus, traditio dicitur metu facta. Tertio, si maritus verberat uxorem, quia non consentiebat cuidam instrumento, si postea vxor assentiat etiam ex intervallo, dicitur consentisse metu mariti. Quarto, si mulier intravit in monasterium per metum, ibique per plures annos perseuerauit, non purgatur metus si viger eadem causa, vel si non cessant impedimenta, vt possit reclamare, & tradit etiam Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 8. Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. cum Nauar. 4. comment. de reg. cap. statumimus, n. 19. quest. 3. n. 71. Quocirca vt metus censetur purgatus, debet adesse aliquis actus spontaneam voluntatem demonstrans, quia causa sentiel posita, tempore durat, præsumitur, dum aliqua ratione non probatur penite, traditque optimè Menoch. lib. 6. præsumpt. 37. Azor. lib. 1. cap. 11. quest. 18. Idè que, quod metu factum est ab initio, est postea facte confirmatum, nullas vires habet, præsumitur enim metu confirmatum, si per impressionem, C. quod metus causa, & multis relatis docet Malcard. concl. 1055. n. 34. Actus autem purgandi metum debet integrè & liquidè spontaneam voluntatem demonstrare, quare si aliam interpretationem recipit, metum non purgat, vt bene docuit Ioan. Garc. de nobilitate, Gloss. 17. n. 46. Nauar. lib. 1. consil. de his que videntur, n. 9. in 2. edit. Azuced. lib. 4. recop. tit. 21. l. 1. n. 195. Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. Ex qua doctrina infert alij allegatis Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 10. Basilius de Leon. & Nauar. solutionem illius quod per metum soluere iuratis, fore rescindendam, est solutio spontanea fit, quia non præsumitur spontanea, sed facta timore perituri incurrendi, iuxta cap. de debito, de iureiurand. vbi iurans soluere viuras potest repetere, quia non censetur sponte soluisse. Qui autem sint actus spontaneam voluntatem demonstrantes, quibus metus purgetur, non est facile dicta, aliquos referunt Doctores, ne que difficultate carent. Primus est presentia iudicis, seu magistratus, hanc enim sententiam purgat metum, eo quod favore iudicis possit agens quemlibet metum repellere, ita Batt. in l. ult. ff. quod metus causa. Iason consil. 71. col. 2. volum. 1. Crauet. consil. 114. n. 11. volum. 1. Et consil. 253. n. 4. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 27. n. 3. Malcard. de probat. concl. 1055. num. 5. Verum huiusmodi presentia solum inducit præsumptionem, quod metus sit purgatus, non tamen inducit probationem claram, stat enim opinè aliquem ita metu esse adstrictum, vt non solum non audeat contractum repellere, verum neque coactionem manifestare, & tunc contractus etiam si factus in presentia iudicis, erit metu celebratus, & tradit ex Batt. & Bald. Flam. lib. 13. quest. 1. n. 194. Secundo quo censetur metus purgatus, est, si fiat actus eorum consanguineis, vel amicis patientis metum, præsumitur enim tunc liberè consentire, ita Batt. in l. transactionem, C. de transactione. Iason ibi, Et in leg. interpositas, n. 5. C. eod. Felin. in cap. causam matrimonij, colum. 3. vers. quarta declaratio, de offic. deleg. Decius cap. xli. col. xlii. vers. vltimum notandum, de appellat. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. n. 2. At hoc intelligendum est, vt rectè Malcardus supra n. 4. cau quo consanguinei, vel amici sufficientes essent resistere violentiæ eius, qui infert metum, seu conscientia Quapropter Batt. supra, dicit ex consanguineorum presentia non cessare metum, vel metus præsumptionem, imò Thomas Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. n. 2. Anton. Gomez tom. 2. variar. cap. 14. n. 27. sine. Oriert. conf. 16. n. 24. & alij docent, neque hanc præsumptionem cessa-

re, sed tantum cogi allegantem metum, vt probet grauiorem illatum fuisse, & clariore probationes asserere. Tertio censetur metus purgatus ex cohabitatione spontanea cum inferente metum, qui enim fugere faciliè coactionem potest, neque fugit, voluntariè iam consentit, sic enim censetur matrimonium, & professio metu facta ratificari, si contrahentes non fugiant, vel reciamet, cum faciliè possint, habetur expresse cap. ad id, de sponsalib. Et ibi Glossa, & tradit Malcard. multis relatis supra n. 35. Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 3. Quod autem tempus requiratur, vt sic habitans censetur coactionem fugere potuisse, prudentis arbitrio metiendum est cap. de causis, de officio delegat. Et l. 1. ff. de iure delib. quia non est à lege tempus præscriptum, Sanchez supra n. 6. Vnde placet mihi, quod dicit Malcard. concl. 1055. num. 39. non præsumi purgatum metum in matrimonio, est mulier in domum viri tradatur, ibique habitat modico tempore, si statim ad domum Patris reuertatur; præsumitur enim non habitasse spontaneè cum fugerit, cum primum potuit, & consentit in his Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 17.

PUNCTVM XV.

De ignorantia quid sit, & quomplex, quæque causet inuoluntarium.

- 1 Distinguitur ignorantia.
- 2 Qua sit ignorantia vincibilis, & inuincibilis.
- 3 An deatur ignorantia vincibilis, qua non sit crassa, & supina.
- 4 Triplex ignorantia culpabilis distinguitur.
- 5 Quando dicatur ignorantia vincibilis.
- 6 Quorum rerum censetur habere ignorantiam inuincibilem.
- 7 Quid dicendum de parochiano ignorante festis, & ieiuniis in hebdomada occurrentia.

1 **V**arias acceptiones ignorantie tradunt Doctores cum D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. Illa tamen nostro instituto deseruit, quæ est illarum rerum, quas quisque scire tenetur. Quapropter ignorantiam definire possumus esse carentiam cognitionis debite. Hæc carentia multiplex esse potest, alia iuris, alia facti, alia vincibilis, alia inuincibilis. Ignorantia iuris est, quia ius ignoras, vt si ignores contractum vitiarium esse illicitum, omnia peccata mortalia etiam dubia nec sciri esse consentanda, diebus festiuis audiendum esse factum, ignorantia facti est, quia ignotas hunc contractum esse vitiarium; hoc peccatum mortale esse necessariò consentiendum; nullas vires habet, audientem esse factum.

2 Hæc ignorantia iuris, vel facti vincibilis esse potest, & inuincibilis. Vincibilis dicitur, quia illam viribus tuis vincere poteris, inuincibilis, quia nullo modo illam superare potuisti. Poteris autem circa vnum, & eundem actum scientiam & ignorantiam inuincibilem habere: cognoscere enim potes accessum ad consanguineam, vel affinem esse peccatum intemperantiae, non tamen esse incestum. Item ignorare potes feminam esse nuptam, vel habere vorum castitatis, cum tamen cognoscas illius accessum tibi esse prohibitum: tunc talis actus, quatenus ex ignorantia procedit, non est peccatum, est peccatum sit, quatenus à scientia, vel ignorantia vincibilis procedit, tradit S. Thom. 1. 2. quest. 76. artic. 3. & ibi omnes eius expositores.

Hinc sit ignorantiam inuincibilem vocari antecedentem, iustam, & probabilem, vocatur antecedens, quia antecedit actum; est enim causa illius, quatenus si ipsa non adesset, actus non fieret: sicuti absentia naturæ, causa est submergionis nauis, quia si natura non abfuisset, nauis non submergeretur. Vocatur iusta, & probabilis, quia eam canones, & leges probant, & operantem ex illa excusant. Vincibilis ignorantia dicitur consequens improbabili, & iniusta. Consequens dicitur, quia aliquem actum voluntatis consequitur, v. g. dubitasti an hæc hebdomada dies aliquis sit ieiunij, omisit inuestigare: ecce ignorantiam consequentem esse ad illam voluntariam omisionem. Talis ergo ignorantia, iniusta est & à iure improbatum, & operantem ex illa non excusat, sed accusat. De ignorantia comitante nihil est, quod dicamus, quia neque accusat, neque excusat actum, hæc enim cum solum consistat in quodam habituali affectu voluntatis, quo quis paratus est actum eodem modo præstare, si ignorantia caret, ac præstitit ignorans, & affectibus nec metemur, neque demeremur, efficiunt sanè ignorantiam comitantem, si in consequentem non transit, non inducet peccatum, quia non potest inducere, quin fuerit aliquo modo voluntaria, vt optimè probat Salas 1. 2. tractat. 13. disp. 8. sect. 5. num. 35. Sanchez disp. 32. n. 26. Item, quia licet ille affectus peccaminosus sit, non tamen est causa actus, & consequenter non potest actus ratione illius puniri. Insuper vincibilis ignorantia adicitur affectata, crassa, & supina. Affectata, quia ignorare affectas, & intendis. Crassa, quia more crassi hominis & pinguis, desles, & piger es in ea deplenda. Crassi enim homines, & pingues desides solent esse. Eodem modo dicitur supina,

DE CASTRO PALAZO

supina, quia more iacentis supine in lecto. quide nulla re curat, sic non cuius ignorantiam expellere, in his omnes conueniunt. Ex hac doctrina infero non sufficere ad ignorantiam vincibilem aduertendam alicuius effectus, re cognoscere illius causam, nisi simul cognoscas saltem sub dubio causam esse illius effectus, docet Valquez illi disp. 107. cap. 3. & Sanchez n. 25. & specialiter n. 38. ubi probat danti operam rei illicitae effectus inde sequutos non imputari, nisi aliqua cognitio de connexionne effectus cum tali causa occurreret.

3 Difficultas est, an detur aliqua ignorantia vincibilis, & culpabilis mortaliter quae tamen non sit crassa & supina? Thomas Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 16. n. 7. & lib. 6. disp. 13. num. 32. & seqq. Salas tract. 13. disp. 8. sect. 10. num. 76. Bonacio disp. 1. de censuris. quaest. 1. punct. 1. aliis relatis, num. 4. affirmant sufficere ad ignorantiam vincibilem mortaliter, si diligentiam mediocrem non appoueris: at ad ignorantiam crassam, & supinam summam negligentiam requiri. Ergo distinguuntur.

Fateor tamen me non posse percipere hanc distinctionem si enim ignorantia vincibilis mortaliter necessario expostulat non esse appositam mediocrem diligentiam in veritate inuestiganda, necessario expostulat nullam, vel modicam diligentiam esse adhibitam: qui enim mediocrem diligentiam non adhibuit: & aliquam adhibuit, modicam sane adhibuit, sed qui modicam diligentiam fecit, obligatus facere mediocrem censeat Thom. Sanchez habere ignorantiam crassam, & supinam. Ergo ignorantia crassa, & supina a mortali culpabilis distingui non potest: & ita sentit Suarez 1. in 3. p. disp. 4. sect. 10. n. 7. Coninch, disp. 13. de censur. dub. 11. n. 9.

4 Quocirca (si placet) triplicem ignorantiam culpabilem agnosco. Primam directè voluntariam Secundam indirectè. in qua nulla diligentia adhibita est ad illam vincendam. Tertiam, in qua aliqua diligentia modica tamen, & insufficientis est adhibita. Ignorantia directè voluntaria est eadem ac affectata de qua Glossa in cap. eos. verbo affectum. de tempor. ordin. in 6. & in cap. vit. §. tu autem. verbo scienter. de offic. dol. par. in 6. Affectata autem ignorantia scientiae aequiparatur, ex cap. quastum. de pen. & remiss. ubi, si istis procuratoribus, aut studiosis negligentibus sitis reperiantur oppressi ab officio altaris, debet perpetuo abstinere & tradit Menochius de arbit. lib. 2. censur. 4. casu 316. Mascardus verbo ignorantia. conclus. 876. num. 31. Ignorantiam indirectè voluntariam, in qua nulla diligentia adhibita est ad illam vincendam appellarem ignorantiam crassam & supinam. Er in hoc sensu verum est dicere ignorantiam crassam, & supinam summam negligentiam ex expostulare ex leg. regula 9. §. sed facti ff. de iur. & facti ignor. ubi sed facti ignorantia in n. demum cuique non nocet si non summa negligentia obicitur. At ignorantiam in qua aliqua diligentia est modica ad illam vincendam adhibita sit, nullo modo crassam, & supinam appellarem: quia qui facit aliquam diligentiam, iam non videtur procedere ex lata culpa neque videtur integre habere animum omittendi: & hac ratione optime intelligitur, quomodo potest esse ignorantia mortaliter culpabilis qui fuerit crassa & supina.

Quae dicta sunt de ignorantia, intelligenda sunt de obliuione, & inaduertentia. Obliuio enim, & inaduertentia quaedam ignorantia est, & eodem modo cum actu comparari debet, ac comparatur ignorantia. Quae obliuio, & inaduertentia inuincibilis operantem excusat, vincibilis vero accusat, sicut de ignorantia dictum est. C. ita tradit Thom. Sanchez lib. 1. cap. 16. n. 8. Suarez 5. tom. in 3. p. disp. 4. sect. 8. n. 5. & Azor. tom. 1. lib. 1. in 3. p. cap. 16. quaest. 3.

5 His positis restat explicandum, quid requiratur: & sufficiens sit, ut ignorantia vincibilis, dicatur, vel inuincibilis, potens humana diligentia superari, vel non potens superari; Aliquibus placet sufficere re esse obligatum aduertere, etiam si neque dubitationem, aut scrupulum de malitia habuisses: sic tenet Zumel 1. 2. quaest. 76. art. 3. disp. 1. dict. 4. Valent. 1. 2. disp. 6. quaest. 6. p. 1. Mouentur, quia praecipuum impleri non potest sine aduertentia, & cognitione illius, Ergo praecipuum obligans ad illius executionem, obligat ad illius aduertentiam. Ergo si hanc omittis, peccas eodem peccato, ac si omittes praecipuum, vti diximus in tract. de conscientia, disp. de conscientia errante Secundo idem est (quoad peccatum) praecipuum scire, ac illud debere scire, ex l. quod te mihi §. ff. de rebuss. credit. ubi, sed etiam si aliqua iusta causa sit propter quam intelligere deberes, quando ergo scis praecipuum & non exequeris, peccas Ergo etiam peccas, quando debes scire, cap. si culpa, de iniuriis. Tertio communiter Doctores tradunt ignorantiam iuris vincibilem esse, secus vero ignorantiam facti quod nulla ratione verum esse potest, nisi quia iura leges tenearis scire, secus vero facti, Ex quo oritur illud commune axioma Ignorantia facti excusat, secus ignorantia iuris.

Mihi tamen magis probatur ad ignorantiam vincibilem, & culpabilem non sufficere re ex statu; vel officio obligatum esse, nisi aliqua cognitio, dubitatio, vel scrupulus sit de tali obligatione, quia vsque talis dubitatio sit voluntaria, esse non potest illius aduertentia omisso: prima ergo cognitio, qua voluntas moueri debet, necessaria est, & non libera.

Dices Ergo omittens praecipuum semper omittit ex scientia illius, & non ex ignorantia: ergo nunquam datur peccatum ex ignorantia.

Respondeo facile omittere ex scientia illius clara, & distincta, nego: ex scientia illius confusa, vel dubia concedo. Ignorantia enim vincibilis huiusmodi cognitioni confusa, & dubia non opponitur, imò potius illam requirit consistit enim malitia ipsius ignorantiae in eo quod nolueris illam dubitationem & cognitionem confusam de praecipuo examinare. Ita Sanchez, lib. 1. Decalog. cap. 16. n. 21. Valquez 1. 2. disp. 107. cap. 3. n. 6. & disp. 123. cap. 2. Salas tract. 13. disp. 4. sect. 5. n. 8. latius tract. 13. disp. 8. sect. vlt. num. 87. ubi reputat supradictam sententiam improbabilem.

Argumenta in contrarium non obstant Ad primum dico, quamlibet legem obligare ad sui aduertentiam & considerationem, postquam tibi propolita est, non antea, proponitur tamen, cum dubitas vel scrupulum habes de illa.

Ad secundum concedo, idem esse quoad culpam scire praecipuum, ac debere scire. At nego te debere acta scire, quouique dubites de tali obligatione.

Ad tertium respondeo regulariter ignorantiam facti, non iuris excusate, facilius enim ignoratur factum, quam ius, si enim ius naturale sit à natura ipsa haberetur, si positum sit passim. Solemnique ritu promulgatur: eaque de causa in foro externo alleganti ignorantiam iuris incambit onus probandi, quia praesumptio est in contrarium, semper enim quis praesumitur scire quod publicum est, vt bene notant Doctores in cap. 1. de postulat. pralat. & cap. fin. §. alioqui qui matrimonium accus. 907. & tradit, gloss. cap. nulli, verbo verissimiliter, de elect. in 6. At si dixerimus (vt bene dari potest) ignorantiam iuris inuincibilem, eodem modo excusatur à peccato, ac excusatur ignorantia inuincibilis facti, ita tradit Sanchez lib. 1. cap. 16. num. 26. Valquez disp. 123. cap. 2. num. 5. Azor. lib. 1. cap. 1. quaest. 13. & cap. 16. q. 1. Quod autem in pluribus casibus ignorantia inuincibilis iuris dari possit, nemini esse potest dubium, aliis nullus est fidelis qui ignorare possit inculpabiliter, mysteria fidei, & praecipuum Ecclesiae, nullaque Confessarius, vel iudex esset, qui ignorantia inuincibilis laboraret eorum, quae ex officio scire tenetur, quod est profus à veritate alienum. Concedo tamen in foro externo raro praesumi, neque admitti ignorantiam inuincibilem iuris communis, esto admittatur ignorantia probabilis legis municipalis cap. vt animarum, de confit. in 6.

6 Sed inquires, quarum rerum ignorantiam inuincibilem habetas?

Respondeo illorum omnium, quorum neque scrupulus, neque dubitatio tibi occurrit: quia haec est prima radix veritatem inuestigandi, Azor. lib. 1. cap. 16. q. 5. Bonacio disp. 2. de pec. q. 3. p. 3. n. 3. Ex quo fit posse te ignorare plura, quae iure Ecclesiastico, diuino, & naturali prohibentur, late probat Salas multis telatis 1. 2. tr. 3. disp. 8. sect. 4. potes enim inuincibiliter ignorare percussorem clericum esse specialiter prohibitam, effusionem feminis vel sanguinis violare Ecclesiam, habere copulam cum affine esse incestum, & similia. Ex iure diuino ignorare potes plurima mysteria fidei integritatem confessionis receptionem Eucharistiae. Ex iure naturalis plurima possunt inuincibiliter ignorari, etiam toto vitae tempore vt bene docet Valq. disp. 122. cap. 2. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 16. n. 33. eo quod eorum malitia non ita clara sit & manifesta: hac enim ratione ignorare potes vsuras esse illicitas, & peritium honestati non posse ad defendendam propriam, vel alterius vitam pollutionem esse intrinsecè malam, & alia huiusmodi, quae passim vidi à multis inuincibiliter ignorari.

Dubitatio tamen laborata de prohibitione aliqua, non est ita facile concedendum te laborare ignorantia inuincibilis. Nam in primis debes diligentiam facere inuestigandi veritatem alias ignorantia affectata, diligentiam autem non summam, sed quae communiter fieri solet in re graui, & saluam animae spectante, colligitur ex l. regula ff. de iuris & facti ignorant. & l. lata culpa ff. de verborum signific. illa autem facta, si veritas non cognoscatur, inuincibilis ignorantia censetur: ita Valq. disp. 123. cap. 2. n. 5. Sanchez num. 14. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 8. num. 12. 16. & seqq. Azor. lib. 1. cap. 16. quaest. 6. Salas tract. 13. disp. 8. sect. 4. Bonacio supra n. 3. aduertit tamen & bene Valq. disp. 123. cap. 2. num. & Sanchez num. 17. Azor. cap. 19. quaest. 5. ignorantiam rerum propriam, officium, & statum spectantium raro esse inuincibilem, quia raro desinat quis aduertere se ratione officii aliquibus obligationibus teneri, quae cognitio sufficienter viam aperit inuestigandi obligationem stat legum, & praecipuum communium facilius ignorantiam inuincibilem concedi posse, quia non ita occurrit tibi dubitatio omnium praecipuum.

7 Ex his deducitur parochianum ignorantem ieiunia, & festa in illa hebdomada occurrentia excusati, si die Dominica Missae maiori adfuit neque Parochus, vt solet publicum, vel si absuit, alios interrogauit, neque monitus fuit, quia hic praesertim diligentiam inuestigandi veritatem quae communiter praestari solet sic Azor. lib. 1. cap. 13. q. 1. di. 3. Michiel. 1. tom. sum.

San. cap. 13. conclus. 7. n. 9. in fine. Sanchez lib. 2. cap. 16. num. 37. quod si neque inter. fuit. neque alios interrogavit. censendus est vincibili ignorantia laborare. quia non praestitit diligentiam. quae solet praestari. At hoc bene limitat Sanchez supra intelligendam esse. casu quo patochismus aliquem scrupulum. vel dubium habuerit illa hebdomada aliqua ignorantia. vel scita occurrere. Nam si nihil horum occurrit. censendus est ininvidibiliter ignorare. & tradit in simili salas tract. 13. disp. 8. sect. 4. n. 23. §. 6. regula. Bonacina disput. 2. de peccat. quast. 8. pun. 3. n. 28. Siquam autem efficac ad cognoscendam re laborasse in aliqua te ignorantia invidibili est. si summum propositum formale vel virtuale habes satisfaciendi tuae obligationi quia hoc propositum omnino excludit negligentiam mortaliter culpabilem. vt ex te constat. & tradit alius relatis salas 1. 2. tract. 13. disp. 8. sect. 4. n. 13. §. 1. regula.

PUNCTUM XVI.

An ignorantia, obliuio, vel inuertentia praecipri quando vincibilia sunt. minuant culpam, vel ab illa exculent.

- 1 Non excusat a culpa.
2 Minuit culpam si non sit affectata.
3 An ignorantia vincibilis possit ex mortali veniale facere.

Primo certum est ignorantiam illorum. quae ratione tui officij vel status tenentis scite, esse peccatum. Ea autem. quae tenent scire. in duplici sunt differentia, alia quorum cognitio per te imperatur. vt sunt mysteria fidei. alia quae solum ratione operis. vt est scientia Decalogi. & aliorum praceptorum. Si ignoras culpabiliter mysteria fidei. aduersus fidem peccas. si ignoras praecipra seruanda. & ob illorum ignorantiam aliqua transgredieris. vel te periculo transgressionis illorum exponis. peccas eadem specie peccati. ac si scieris illa praecipra violare: ita docet Valq. 1. 2. disp. 119. c. 2. §. 3. & Azor. t. 1. lib. 1. c. 12. §. 5. Sanchez lib. 1. in Decal. c. 17. n. 11. §. 12.

Secundo certum est ignorantiam culpabilem minuire culpam. quia minuit rationem voluntarii; minus enim voluntaria est transgressio praecipri ex ignorantia. quam ex scientia: nam ex scientia est transgressio directe voluntaria. ex ignorantia vero etiam affectata sit. est totum indirecte. quatenus negligit praeciprum investigare. Verum si huiusmodi negligentiam affectes. vt liberius. & sine remorsu praecipra transgrediaris. eto transgressio actualis illius praecipri. minus voluntaria sit. quam si ex scientia praecipri procederet. hoc non obstat quominus grauius delinquas: non quia illud peccatum multiplicem habeat circumstantiam. quod videtur infirmate Azor. lib. 1. cap. 14. quast. 1. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 17. num. 6. quatenus dicit peccatum adulterij. v. b. gratia scierit factam. solum adulterium esse: ac cum ignorantia affectata esse temerarium. & periculosum & aliis grauioribus peccatis inest scilicet. & facilligij expositum; hoc enim per se fallax est: nam etiam adulterium committum ignorantia solum crassa seu mortaliter culpabilis est temerarium: & periculosum. & illis criminibus committendum expositum. sed quia non est expositum mortaliter. eto quod illatum circumstantiarum ignorantiam probabilem habueris. ideo illud delictum non habet aliam malitiam praeter malitiam adulterij. Ergo ex hac parte non potest peccatum ex ignorantia peccatum scientiae superare. Ratio igitur efficac quare grauius delinquas. si ex ignorantia supradicta affectata libere peccandi pecces. quam si ex scientia ea est. quia in hoc affectu virtute omnia transgredieris praecipra ob animum deperitatum siquidem remouere a te vis impedimentum a Deo positum ne volentur tua praecipra: medio enim conscientiae remorsu derinet Deus peccatores. ne in peccata laborant; si igitur hoc affectu peccam a te exerceat. vis tacite vis liberet in peccata vagari.

Difficultas autem in eo sita est an ignorantia vincibilis quae non sit affectata. aut crassa. minuat culpam. vt quae alias debet esse mortalis. reddat venialem; Neque est controversia de culpa aduersus ius diuinum. & naturale; hoc enim si ab ignorante ignorantia culpabilis mortaliter violetur. mortale erit. Controversia est de violatione legis humanae quae non videtur. ita stricte obligare. vt eius violatio ignorantia non affectata. crassa. aut lapsina mortalis sit. etiam si ignorantia culpabilis mortaliter fuerit: sic docet Thom. Sanchez lib. 1. ca. 17. §. 17. n. 19. & adducit pro se Valent. Valquez. Armilla. Nauarrum. solum. & alios Doctores. contenditque explicari non posse de ignorantia venialiter culpabilis; haec enim culpam mortalem a cuiuslibet praecipri transgressione. excusat (secundum omnium sententiam: ita tenet Bonacina disput. 2. quast. 8. punct. 3. num. 11. videtur tamen loqui de ignorantia venialiter culpabili. sed fateor remouere ingenij mei: non enim percipere possim. quomodo detur ignorantia mortaliter culpabilis. & transgressio praecipri ex tali ignorantia mortalis non sit. Nam tota materia transgressionis consistit in negligentia cul-

Ferd. de Castro. Sum. Mor. Pays. 1.

pabili sciendi praeciprum. imo potius non est alia malitia omissionis. v. g. ieiunii. vel missae praecipra: quam est in illa culpabili negligentia. Si ergo illa negligentia est culpabilis mortaliter. omisso culpabilis mortaliter erit. Nequit ergo negligentia culpabilis mortaliter reddere violationem venialiter culpabilem: ita Suarez 3. tom in 3. p. disp. 82. sect. 3. col. pen.

Ex his infero peccatum ex ignorantia culpabilis. vel scientia commissum non ita variare naturam ipsius. vt necessario debeas in confessione explicare fuisse ex ignorantia culpabilis. vel scienter commissum. non enim notabiliter auget. aut minuit peccatum: ita Nauarr. summ. cap. 6. num. 11. Suarez 4. tom in 3. part. disput. 22. section 4. num. 14. At si forte procederet peccatum ex ignorantia affectata liberius peccandi & sine remorsu. ille enim affectus videtur necessario declarandus. quia non solum auget malitiam. vt dicit Sanchez lib. 1. cap. 17. fine. sed. meo iudicio aliam speciem constituit. aduersantem voluntati Deo seruicij.

PUNCTUM XVII.

An ignorantia legis. vel poenae impositae per legem excuset a poena.

- 1 Proponitur casus.
2 Ex ignorantia legis imponentis poenam poena non contrahitur.
3 Idem est si adest ignorantia facti.
4 Quid dicendum si solum ignores poenam a lege impositam.
5 Deciditur questio. & approbatur ignorantiam poenam in casibus excusare.
6 Probabile est ad irregularitatem extendi.
7 Probabile etiam est excusare ab aliis poenis delicti grauitatem secundum se excedentibus.
8 Aliqua inferuntur ex superiori doctrina.
9 Satis argumentis n. 4. positis.

Si nulla alia lege actus prohibitus est. nisi ab illa quae est poena imposita. ignorans inuincibiliter legem illam. poenam non contrahit. quia non peccat. Ergo non es a lege puniendus. ex res. sine culpa. 23. de regul. iur. in 6. cap. 2. de constit. & est res omnino manifesta. Difficultas autem est quando actus prohibitus est alia lege praeter illam quae poenam imponit. & ignotas legem imponentem poenam. cognoscas tamen actum alia lege prohiberi. & illum efficit. v. g. cognoscis. percussionem clericum esse prohibitam iure diuino & naturali: ignoras tamen adesse Ecclesiae prohibitionem sub excommunicatione; contrahisne si clericum percussis excommunicationem. vel irregularitatem. aliamve poenam?

Respondeo probabilis esse te nullo modo contrahere. quia non d. liquitur contra legem Ecclesiasticam v. p. te ignoras illius. Ergo non debes poenis illius puniri. Nec enim poena est vitium protrahenda. quam d. licetum fuerit. vt dicitur in cap. 2. de his qui sunt a maiore parte capiti. Et in cap. felicitis. v. s. illud autem. de poenis. in 6. iudex enim poenam metiri debet ex culpa. Confirmo: Grauius delinquit qui percussit clericum cognoscens percussorem illum non solum esse prohibitam iure naturali. & diuino. sed etiam Ecclesiastico. & sub censura. quam qui solum cognoscit prohibitionem iuris naturalis. Ergo non debet vtrique eisdem poenis puniri. Secundo in censuris est res meo iudicio manifesta. Non enim contrahit potest censura absque monitione. reprehensibilis. de appell. cap. Romana. cap. constitutum. de sentent. excomm. n. 6. atqui non censetur qui monitus quouque legem committentem censuram agnoscat. Ergo item censura influita est ad reprimendos rebelles. & inobedientes Ecclesiae. sed qui eius praecipra ignorat. nequit inobediens iudicari. Ergo non potest censura reprimi. Tandem censura est medicinalis poena. id est. poena non puniendi tantum delicti sed potius praeratiua committendi. cap. 1. de sent. excomm. in 6. praeratiua autem non alia ratione potest. nisi quatenus timore illius praeratiua a delicto committendo. Ergo necessario debes illius habere notitiam.

Haec rationes non solum probant ignorantiam legis municipalis. sed etiam Pontificiae. & cuiuscumque sit. a poena per ipsam imposita excusare. Quare cum in cap. vt animarum. 2. de constit. in 6. dicit Pontifex se nolle vt ignorantes ligentur. statuitis quouicumque ordinatorum. non inde inferitur legibus a se latis velle ignorantes ligare. imo ex ratione decidendi illius textus. quae est. vt animarum periculis obuietur. supponit contrarium. Grauius enim periculum animarum adellet si pontificis legibus ligentur ignorantes. quam si legibus municipalibus ligentur: tum quia grauius sunt: tum quia minus cognita. Quod si dicas cur ergo Pontifex de solis sententiis latis ab ordinario loquutus sit. & non absolute de omnibus statutis. Item si nouum ius concedere noluerat. sed an quum declarare. cur vras est verbo nolimus debebat enim vt verbo declaramus. Facile responderet. quia solum de statutis ordinariou poterat esse difficultas an ignorantes ligentur. Legem ergo culit

DE CASTRO PALACIO

tulit de difficultatibus, ex qua quod facilius erat colligi poterat: non autem rursus est verba declaramus, sed verba volumus quod indifferentes est ad novum ius statuendum, vel antiquum declarandum, ut sic daretur locus opinioni affirmanti ignorantiam censuræ ex se ab illa incurrenda non excusare, & ita tenet plures referens Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. n. 9. Nauarr. c. 27. n. 272. Suarez 1. 5. in 3. disp. 4. sect. 8. n. 20. Valq. de excomm. dub. 16. n. 6. Bonac. de censur. disp. 9. n. 1. p. 1. n. 7. Azot. lib. 1. in situ. mor. c. 15. q. 3. Coninch. disp. 13. de censur. dub. 10. n. 91. & alii.

3 Idem quod dictum est de ignorantia iuris, dicendum est à fortiori de ignorantia facti: si enim ignoras inuincibiliter hunc, quem peccatis, esse clericum, censuram percussiois clerici annexam non incurris: esto scias peccationem clericum censuram esse annexam, Ratio est eadem, & efficacior, quia talis ignorantia facti reddit actum illum, cui censura annectitur, omnino inuoluntarium: ac proinde incapax censuræ, vel aliter peccati, ideoque in c. si vero 2. de sent. excomm. excusatur ab excommunicatione occidens clericum, eo quod ignoratit clericum esse, quia gestabat eam, & docent Doctores supra relati. Salas de legib. disp. 15. sect. 9. n. 10. Valq. supra dub. 14. n. 2. & 7. Bonacina n. 8. Molina tom. 4. disp. 53. n. 1. Sanch. n. 23. Et hoc verum est, etiam si animum haberes percipiendi clericum, quia licet talis animus malus sit, ac percussio illa ex tali animo non proficit, quia semper intelligebas te non percute clericum, sed solum feram aut laicum, ergo percussio illa clericum, quatenus clericus est, tibi non fuit voluntaria nec peccaminosa, & consequenter nec censura puniendi, & ita docent Sanch. supra n. 26. Bonacina disp. 1. de censur. 2. p. 1. n. 24. Molina, to. 4. disp. 53. n. 1. Sanch. 6. tract. 5. d. p. 71. n. 8. Valq. 112. disp. 126. à n. 4. & de excomm. dub. 14. n. 4. & alii.

Sed quid si proiciens sagittam intendas occidere Petrum clericum, & calu occidas Franciscum similiter clericum, ensine excommunicatus, irregularis.

Respondeo te non esse excommunicatum, neque irregularem ob ignorantiam facti: excommunicatio enim, & irregularitas non ob intentionem, sed ob malum opus extrinsecum contrahi debet: ac occilio Francisci peccaminosa non fuit: intentio autem occidendi petrum inducere non potest excommunicationem, aut irregularitatem. Ergo excusaris ab illis, si secus vero dicendum est, si non casu, sed ex voluntate percussis Franciscum clericum, credens esse Petrum quia tunc percussis illa tibi est voluntaria, etiam si non sit voluntaria, quatenus Francisci est: ita alius relatis docet Sanch. disp. 32. n. 17. Bonac. disp. 1. q. 2. p. 1. n. 10.

4 Maior difficultas est, an ignorantia solius peccati à lege impostæ sufficiat ab ea excusari.

Et quidem non sufficere probatur. Quia tota ratio delicti merentis poenam, in transgressione legis sita est: hæc autem transgressio solum exposcitur notitiam legis non peccati. Ergo ignorantia peccati, à pena non excusat. Alias inuincibiliter ignorans esse poenam inferri positam peccato mortali, illam non incurretet, quod omnino est falsum. Nam ut dicitur in leg. 1. §. tit. 13. p. 2. *el que face el yerro el mesmo se mete en serui dambre de la pena*, secundo vel pena imposta est proportioata delicto, vel est illi improporcionata: si hoc secundum dicas, erit iniusta, & iniuste infligetur: si primum eo ipso quod committas delictum, tenentis lubire poenam proportionatam. Ergo cognitio peccati necessario non est à illam incurrendam, & ita tenet Matienzo, lib. 5. recop. tit. 12. l. 1. §. 1. num. 3. Julius Clarus lib. 5. recop. §. fin. q. 85. vers. 2. est casus, Couart. dicens oppositum esse errorem, cap. alma mater. l. p. §. 10. n. 9. Cordub. in quæst. lib. 1. q. 25. in princ. Le delin. 2. p. 4. qu. 24. art. 6. ad fin. Aulæ l. p. c. 5. disp. 5. dub. 10. concl. 2. & alii.

5 Verum etsi sapientia sententia probabilis sit, probabilis tamen existimo ignorantiam peccati à lege impostæ excusare ab illa incurrenda ipso iure, etsi per iudicis sententiam imponi possit. De peccatis, quæ medicinales vocantur, quales sunt excommunicatio, suspensio, & interdictum, est res clarior, quia nulla alia ratione dicuntur medicinales, nisi quatenus sui timore retrahunt homines à delictis committendis. Ergo necessario exposcunt cognosce, ut sui timore possint delinquentes detinere. Secundo ad incurrendam excommunicationem, & idem est de suspensione, & interdicto, quatenus censuræ sunt, requiritur competens monitio, ex cap. sacro de sentent. excomm. munitur, ac non consistit quis competenter monitus, quousque sub comminatione censuræ moratur. Ergo. Tertio censura non fertur, nisi quando alia via delinquentis corrigi non potest, ex cap. nemo Episcoporum 1. q. 3. ubi, *illis qui aliter non potuerunt corrigi, &c.* & satis colligitur ex Trident. sess. 25. cap. 3. de reform. Ergo quousque delinquentes corrigi noluit per monitionem censuræ, non debet censura affici.

Quarto violans legem Ecclesiasticam ignorando censuram annexam, non est contumax, & rebellis, quantum esse potest peccati Ecclesiasticæ, siquidem adhuc testat contumacia, & rebellio talis potestatis, sub comminatione, & notificatione peccati impostæ. Ergo quousque ei notificetur, ligari non potest tali peccati. Probo consequentiam, quia censura est vitium peccati vitium contumaciam puniens: non autem puniet vitium

nam contumaciam, sed potius primam, si non expectaret notitiam censuræ: quia in cap. 2. de consuet. in 6. dicitur ignorantem statuta ordinariolum ligandos non esse illorum poenis: quod decretum, cum in animatum fauorem statum sit, extendi debet ad ignorantem non solum statutum, sed & poenam per statutum appositam. Ergo ignorantem censuram excusantur ab illis, & ita de his poenis quæ censuræ sunt, docet Suar. 5. tom. in 3. p. disp. 4. sect. 9. n. 19. Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. n. 13. & 21. Bonacina disp. 1. de censuris q. 2. n. 13. Coninch. disp. 13. de censur. dub. 10. num. 90. Flamin. de confid. q. 21. n. 17.

6 Hanc doctrinam extendit Sanch. & Bonacina supra à Coninch. disp. 18. dub. 4. num. 31. & Suar. num. 21. ad irregularemque, ex illamque esse iatis probabile ignorantem à iuri actui impostam esse irregularitatem excusari illa, quia irregularitas, quæ est poena, similis valde est aliis censuris, tum in eo quod reus in se illam excipere debet, tum etiam, & præcipue, quia nunquam imponitur, nisi ad puniendam alicuius contumaciam, & singulare rebellionem aduersus potestatem Ecclesiasticam, vel ob grauissima crimina, qualis est irregularitas imposta exercenti actum ordinis censura ligato, violanti interdictionem occidenti hominem, & similia. Deique probati hoc potest ex cap. proposuisti 82. ubi venia conceditur clericis ignorantibus constitutionem Syricij Papæ, quæ deponbat clericos incontinentes. Ergo ignorantia peccati à pena per legem imposta excusat.

Neque obstat textus in cap. cum illorum, de sententia excommunicationis, ubi percipientes clericum, si postea ordines recipient sciener deponatur perpetuo si clerici saeculares sint: autem sint regulares, ab executione ordinis suspenduntur; ac si ignorant procederint, eo quod non recordentur, le in excommunicationem incidit, vel prolixius ignorasse impeditos esse ordines sic suscipere, cum eis potest dispensari: si ergo admittitur dispensatio, contrahitur impedimentum etiam ignorantem & ita motus hoc textu docet Azot. lib. in situ. moral. cap. 5. q. 7. Non, inquam, obstat supradictus textus, nam ibi loquitur Pontifex non de ignorantia inuincibili, sed vincibili, & crassa, loquebatur enim pro foro externo, ut dixit Hostiensis, & Abbas ibi n. 11. In foro autem externo nemo præsumi poterat laborare ignorantia inuincibili iuris ita clari, & muni est, & ita docet Nauarr. sum. cap. 27. n. 41. Suarez plures referens tom. 5. in 3. p. disp. 32. sect. 1. n. 59. & ceteris autem.

7 De aliis poenis à censuris, & irregularitate, sentit Nauarr. sum. cap. 23. num. 47. & latius cap. 27. num. 274. vers. 13. ignorantem non ligari, nisi forte poena fuerint ita leues, & delicto proportionata: ut nulla ratione videantur excedere. Idem tenet Sa. verbo ignorantia, num. unico, in editione Complutensi ubi dicit: ignorantia iuris, & facti excusat à pena legis humanæ etiam cum non excusat à peccato, ut cum quis peccat, sed ignorat ob id positam à lege poenam à eum enim contempserit legis, Probabile reputat, Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 9. n. 22. Sanchez lib. 9. de matr. disp. 32. num. 21. Bonacina disputat. 1. de censur. quæst. 2. punct. 1. num. 13. Ratio Nauarr. ea est, quia delinquentes obligari non possunt ad poenam subeundam, nisi aliquo modo in illam conscientia sit ex ipso delicto solum consistet contentere in poenam quæ delicto proportionata sit iuxta prudentem estimationem, non autem in poenam extraordinariam, exorbitantem, & auctam ob talis delicti frequentiam, vel alias circumstantias peccati, temporis, loci, &c. Ergo ad poenam extraordinariam non censetur delinquentes obligatus. Deinde violans legem grauissimam, & extraordinariam poenis munitam, ignorando illas probabiliter, minus peccat, quam si eas sciret, sicut minus peccat, qui causa futandam ingrediatur hortum nullo, vel leui capite septum, quam si alio pariete esset cinctus, sed qui sciens violat legem grauissimam poenis munitam, illas incurrit. Ergo cum violator ignorantem munitus est agendum. Hic dicitur Nauarr. probat non posse iudicem ignorantem poenam extraordinariam legis, illam ei imponere, si delinquat, sed solum cum illo est agendum, ac si nulla esset poena impostæ, quia ratione ignorantia non fuit formaliter illius transgressor. Deinde probat supradictus dicitur sic ignorantem non cogitare poenam, si debeat ipso poenam in seipso exequi, quia poena, cuius executio ab ipso delinquentem debet fieri, nullo modo est annexa delicto, ac proinde delinquentes in illam non consentit, non igitur lubire illam debet, Item illam executio est res grauis & extraordinaria, & tanquam à poena extraordinaria & exorbitante excusari debet: sic videtur sentire Coninch. disp. 18. de irregul. dub. 4. concl. 1. num. 29. in fine. Molina tom. 1. de in situ. disp. 2. §. obserua.

8 Ex hac doctrina inferitur primo ignorantem inuincibiliter delicto à se commisso annexam esse excommunicationem, suspensionem, interdictum, vel irregularitatem poenam non incurtere hæc poenis quia sunt poenis tum medicinales, tum grauissimæ, tum ab ipso delinquentem exequendæ. Poterit tamen iudex arbitrio prudentis delictum punire: consistat ex Doctores supra relatis.

Secundo infero reservationem ebullitionis fructum in odium alicuius peccati non contrahi ab ignorantem, sed vero si ob committit bonum Ecclesiæ, & rectam illius gubernationem referretur

& obligationes sui muneris scire. Ergo non est admittendus allegare in contrarium: hac enim ratione Episcopus allegans ignorantiam vacationem beneficij, repellitur, quia cum præiens dicere debeat esse, præsumitur omnia ibi suo muneri pertinentia scire, ex glossa in l. si tutor. super verbo ostenderit. C. de pericul. tutor. & ex cap. qui & huiusmodi. 2. quæst. 2. Quocirca Male. verbo ignorantia, concl. 879. n. 22. 23. & 24. probat multis allegatis nemini patrocinari ignorantiam decreti publici, edicti ordinarij publicati, & cuiuscumque statuti quoad homines loci illius.

2. Nihilominus certa sententia est, ignorantiam legis allegari, & probari posse tradit Abbas in c. cognoscentes, n. 9. de consi. & glossa ibi in fine. Sylvest. verbo l. x. q. 7. Menoch. de arbitrarij. in d. lib. 2. cent. 2. casu 186. & supponunt omnes. Et ratio est clara, quia notitia legis positivæ non est à natura infusa, sed diligentia cuiusque, & alterum disciplina haberi debet: hac autem possunt ex multis capitibus impediri, & impossibilia reddi. Ergo potest allegari, & probari.

3. Neque obstant rationes in contrarium. Fateor, inquam, aduersus ignorantem ius, statutumque commune esse præsumptionem, id est quod illi incumbere onus probandi, & præsumptionem elidendi.

Ad primum dico. Qui allegat ignorantiam legis, ut à transgressione legis excusetur, non allegat latam culpam, quia non allegat ignorantiam vincibilem, sed inuincibilem, & probabilem.

Ad secundum dico aduersus præsumptionem iuris & de iure debere non admitti probationem in simplici verbo, imò nec iuramento, ut dicemus, bene tamen si alia via ignorantiam probare contendat, scilicet allegando causas, ex quibus efficaciter præsumitur. Adde pro scientia legis solum esse præsumptionem iuris, non de iure; cum solum vetosimilitudo seu probabiliter, non necessario omnibus insit, in quo præsumptio iuris fit esse, ut optime dixit Alciat. de præsumpt. 3. p. in præiudic. n. 9. Præsumptio iuris (inquit) est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur; & multis exornat Flam. de consi. q. 77. n. 12. vbi n. 8. probat aduersus hanc præsumptionem admitti probationem.

Ad tertium eodem modo respondemus efficaciorum probationem ignorantiam requiri, quoties de scientia est ita vehemens præsumptio.

4. Modus autem probandi ignorantiam duplex est. Primus est ex coniecturis, iuxta textum in c. cum in tua, qui mater. accusare possunt. glossa ibi. & in c. præsumitur. vers. 3. quando probatur. de reg. iur. in 6. Bald. & Abbas in c. cognoscentes, de consi. n. 10. Felin. n. 19. Coniecturæ sunt, si probes absentiam tempore publicationis, si detinearis infirmitate, si in tenera ætate eras constitutus, & his similia, ex supra dicto c. cum in tua, & tradit alijs relictis doctissimus Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 2. casu 186. n. 16. Malecard. de probat. verb. ignorantia, concl. 880. vbi n. 1. aduertit hanc probationem ignorantiam per coniecturas non esse plenam, non enim de his quæ sunt in animo, constat certo potest; ac proinde iudicis arbitrio debet relinqui. Menoch. supra. Secundus modus probandi ignorantiam est iuramentum, cum enim ignorantia in mente consistat, solo videlicet testimonio ignorantis probari posse. Sic glossa in c. prop. i. tit. 82. dist. c. qui dicitur, verbo. & huiusmodi. 12. q. 2. c. si verò el. 2. de sentent. excomm. verbo. propria. Abbas d. c. cognoscentes, n. 9. Couar. 2. var. c. 10. n. 1. vers. tertio admittenda est. & alij plures, quos refert, & sequitur Male. de probat. concl. 881. n. 1. & 2. Menoch. supra n. 3. vers. primus est modus. Gregor. Lopez l. 12. tit. 1. p. 7. verb. que lo non supiera.

5. Difficultas autem est, an hoc iuramentum sufficiat ad probandam ignorantiam legis?

Et quidem quando alia via præter iuramentum ignorantia probari potest, omnes conueniunt iuramentum insufficientem esse, colligitur ex cap. presentium, de testibus, cap. existeris, de præf. & tradit alijs relictis Felin. cap. 2. n. 12. de consi. vers. fallit primò. Malecard. supra n. 23. Iuramentum enim in defectum alterius probationis subrogatur; est enim probatio hæc priuilegiata, cui locus est tantum cum alie probationes deficiunt, tradit Menoch. n. 7. ex l. 2. 2. §. diuus, el. 1. de iure iur. Secundo non sufficit iuramentum, si agatur tam de probanda ignorantia, quam de probanda ignorantia iustitia, ut si allegas ignorantiam ex causa absentie, vel infirmitatis, debes absentiam, vel infirmitatem legitimis probationibus probare. ita Felin. supra n. 19. Menoch. n. 15. Malecard. n. 15. plures referens. Rationes adducit Menoch. & Malecard. quia actus isti ignorantiam insufficientes non consistunt in animo allegantis, sed sensibus obiciuntur. Debent ergo alijs testimonijs probari. Tertio non probatur ignorantia solo iuramento ignorantis, quando aduersus eum esset maxima iuris præsumptio, vel ex publica fama, vel ex facti notorietate, vel ex longi temporis præscriptione aliòve similitudine Decius in supra dicto cap. cognoscentes, n. 18. vers. similitudine arbitrarij. Felin. n. 17. Couar. reg. possess. r. 3. p. 5. §. 3. n. 4. vers. 10. Gratian. reg. 270. n. 7. Menoch. supra n. 7. & 8. & tract. de reg. possess. rem. 16. n. 36. vbi probat legantem se ignorare sui antecessoris. Viuolam possessionem,

non esse audiendum, quando publicè notum est illum antecessorem suum vitiosè possedisse. Ignorantia enim illorum quæ publicè nota sunt, non præsumitur, imò præsumitur contrarium, & aduersus iuris præsumptionem solo iuramento non videtur standum.

Hinc oritur dubitatio, an ignorantia legis sufficienter promulgata probetur iuramento? Non enim videtur probari posse: nam aduersus iuramentum semper est iuris præsumptio, eo quod lex publica fit, & publicè omnibus nota post duos menses à publicatione. In contrarium autem est, quia non est præsumendus quis ita immemor suæ salutis, ut peccare velit. Item quia ea quæ sunt in animo latentia, non possunt efficere ori via probati, quam testimonio ipsius dicentis: illi est ergo fides adhibenda.

Vtraque sententia est probabilis, & quælibet plures habet patronos. Ac probabilior, & magis recepta sententia est in ignorantia legis, seu iuris non admittendam esse probationem iuramenti: ita docet Menoch. supra. & lib. 1. de præsumpt. præsumpt. 77. n. 3. Thom. Sanchez. lib. 9. de mar. disp. 32. n. 5. Malecard. conclus. 881. n. 27. & 26. & alij, in duplici casu hæc nostra sententia verius procedit. Primò, si lex aut statutum prohibeat ignorantiam allegari: tunc enim nullo modo admittenda est probatio ex iuramento, quia statutum valet, & aliquid debet operari, tradit Bald. l. 1. ff. de legib. num. 6. Felin. in cap. cognoscentes, n. 15. de consi. Menoch. num. 10. Malecard. num. 20.

6. Verum si alia via probari potest ignorantia inuincibilis legis admittenda est probatio, est lex prohibet ignorantiam allegare, quia intelligi debet prohibere ignorantiam culpabilem, crassam, & supinam, non tamen prohibere allegare ignorantiam iustam, & probabilem. Nam si prohiberet iustam, & probabilem ignorantiam allegare, prohiberet iustam innocentem defensionem, & incederet, innocenter, ac si esset nocens punire. Dices, ergo nihil speciale probatur: nam quælibet lex prohibet allegare ignorantiam vincibilem. Ergo huiusmodi statutum de inuincibili est intelligendum: & sic tenet Felin. dist. c. cognoscentes, num. 15. Farinac. plures referens 1. p. fragment. verbo. consi. num. 702.

Respondeo tamen quamlibet legem repellere ignorantiam vincibilem, & crassam, admittereque probationem ignorantiam probabilis, & iustæ: ac cum hac differentia. Quia, quando lex non repellit probationem ignorantiam, admitti potest eius probatio simplici iuramento ex probabilis sententia, cui se potest iudex conformare. At quando lex ignorantiam allegari prohibet, nullo modo admitti potest eius probatio simplici iuramento, sed aliunde petenda est, & sic iam lex aliquid operatur. Secundo dici potest statutum nihil in hac parte speciale operari, sed ad maiorem claritatem, & expressionem illius, quod ex natura rei incit, illa verba esse apposita: sic alijs relictis explicat Menochus à num. 12. Minus enim inconueniens est negare legem aliquid speciale operari, quam affirmare iniquitatem continere, contineret autem iniquitatem, si iustè ignorantem puniret. Ergo. Secundus casus, in quo nullo modo aduersus legem admittitur probatio per iuramentum, est, quando agitur de tertij præiudicio, non enim iustum est alterum præiudicari solo tuo dicto: cum pro illo sit legis præsumptio, ita Menoch. supra n. 9. Malecard. 11. qui limitant procedere in præiudicio graui non leui.

7. Rursus si loquamur de probanda ignorantia facti, censetur statuendum esse regulam generalem probari sufficienter iuramento ignorantis, quia ignorantia facti regulariter præsumitur: propterea dicitur Ignorantia facti, non iuris excusat. c. ignorantia, de regul. iur. in 6. Hæc regula colligitur ex c. si verò el. 2. de f. n. excomm. c. cum in tua, qui mater. de us. poss. & ibi glossa. & multis exornat Malecard. concl. 81. n. 4.

8. Ex qua regula infero primò, cum Malecard. num. 3. referente Abbate, Hyppolyt. & alios non solentem vetricialium impostum mercibus, quas refert, propter quod incidit in commissum, excusari sufficienter, si iuret se necesse impostum esse vetricialium, & tali iuramento facto absolendus est, neque res eius cadunt in commissum. Secundo infero, hæc dem alicuius non solentem canonem per biennium, ob cuius negligentiam cadit in commissum, purgari sufficienter, si iuret, se ignorasse emphyteuticam ita Accurs. in l. 2. glossa. ult. vers. sed quid si ille, qui soluere debuit C. de iure emphy. intro. Marfil. in rub. C. de probationib. numer. 137. vers. & dixit nullum egerit Malecard. plures referens num. 4. & 5. Tertio infero, si dominus recepit canonem, id est, pensionem, & censum ab emphyteuta, postquam eecidit à iure suo ob negligentiam solutionis, eam reintegrat, iuxta l. 2. C. de iure emphyteut. Hoc tamen intelligendum est, casu quo dominus sciuerit emphyteutam à iure suo cecidisse, nec si ignorauerit. Nam si ignorans recepit solutionem pensionis, non reintegrat. Hæc tamen ignorantia, cum sit ignorantia facti, & non iuris, iuramento domini probatur sufficienter, tradit Marfil. supra n. 137. vers. Adde quod ista probatio ignorantia, Malecard. num. 6. Quotid infero vasallum allegerem feudi vacantis ignorantiam, offerentemque iurare, debere admitti, quod si non admittatur, appellare potest, tanquam

graua

graciatas, sic aliis relatis Mascard, n.7. Infero quindò procura-

Ab hac regula excipi debet factum, pro cuius scientia est

DISPUTATIO II.

De peccatis. Vbi eorum natura, & essentia explicatur.

PECCATUM aliud est originale, aliud actuale, aliud habituale, aliud mortale, aliud veniale, de omnibus est sigillatim dicendum: sed quia à peccato originali omnia peccata originem trahunt, ideo de illo placet prius agere, & breviter inquirimus. An sit? Quid sit? & quas personas afficiat, & quos effectus habeat?

PUNCTUM I.

Quid sit peccatum originale.

- 1. Fide tenendum dari peccatum originale.
2. Prima sententia peccatum originale esse peccatum Adæ moraliter quemlibet denominans.
3. Resolvitur supradicta sententia. & asseritur esse privationem iustitiæ debitæ.
4. Proponuntur obiectiones aliquot, & solvuntur.
5. Quid sit privationem gratiæ debitam esse parvulis.

1. Neminem Catholicorum esse potest dubium dari peccatum originale, cum hæc veritas expresse definita sit à Trid. sess. 5. de peccat. origin. cap. 3. ex illo loco Pauli ad Romanos, Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Notanda enim sunt verba Pauli dicens ab Adam peccatum in hunc mundum intrasse, quod non potest intelligi de introitu per imitationem, quia parvuli non peccant imitando, ergo debet intelligi per realem propagationem. Nam eodem modo dicit intrasse peccatum, ac intravit mors comes illius, quæ certe non imitatione, sed veritate, omnes afficit. Deinde probatur ex Baptismo, qui institutus est ad parvulos in Christo regenerandos, iuxta Paulum ad Rom. 6. Signum ergo est mortuus esse ob peccatum, non quidem actuale, quod habere non possunt, sed originale. Item traditur ad Ephes. 2. Eramus natura filij iræ, & 1. Corin. 15. num. 22. Omnes in Adam moriuntur.

2. In quo autem hoc peccatum consistat. variant Doctores, eorum opiniones refert, & errores latè impugnat Azor. lib. 4. instit. moral. cap. 26. Valq. 1. 2. disp. 132. Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 1. sect. 1. illis tamen omnibus.

Duplex est sententia, quæ veritati accedit. Prima affirmat peccatum originale nihil aliud esse, quàm peccatum Adæ moraliter, & intrinsecè inherens, & denominans quemlibet hominem peccatorem. Cum enim peccatum originale debeat esse voluntarium, & nihil appareat, quod voluntarium sit præter Adæ peccatum, effici videtur in ipso, ut moraliter denominante peccatorem, sitam esse rationem peccati: quod exemplo peccati habitualis explicatur, peccatum enim habituale nihil aliud esse videtur, quàm peccatum actuale, dum non est sufficienter retractatum, aut à Deo condonatum, quia sic existens moraliter censetur perseverare, & intrinsecè peccatorem denominare: ita similiter in peccato Adæ, dum tale peccatum non est sufficienter retractatum, aut à Deo pro omnibus hominibus condonatum, censetur illis inesse moraliter, ita doctus Salmeron ad Rom. 1. disp. 45. & 46. & plures moderatè illi consentiunt. Fæcor tamen me non posse illi acquiescere, redole enim errorem Alberti Pighij controversæ 1. Catharini opusculo de casu hominis c. 8. & vlt. & lib. cui titulus est summa doctrinæ, ad sacros Theologos. de peccato orig. §. 3. qui incipit, Esi igitur mea propositio, qui asserunt peccatum originale solum esse peccatum Adæ nobis imputatum, ac proinde quid extrinsecum esse, non vnicuiquodlibet de Castro. Sum. Mor. Pars 1.

que proprium, contra Concilium sess. 5. can. 3. Sed probo non posse peccatum originale consistere in peccato Adæ moraliter, & intrinsecè denominante parvulum: quia peccatum Adæ tam actuale, quàm habituale est omnino remissum. Ergo non potest moraliter in parvulis perseverare, quia perseverantia moralis alicuius rei, tunc est, quando prudenter homines censent illam rem perseverare, & reputant, ac si physicè existeret, quod esse non potest, destructo totaliter fundamento huius denominationis: at quia totum fundamentum huius denominationis moralis, est peccatum actuale, & habituale Adami, quod per eius penitentiam, & gratiam animo fuit destructum. Ergo. Secundo per gratiam Christi in Baptismo collatam tollitur in parvulo totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet: ut dicit Concil. Trident. sess. 5. can. 5. sed non tollitur peccatum Adæ, hoc enim iam erat sublatum per eius penitentiam. Ergo aliquid aliud debet tolli, quod sit fundamentum illius moralis denominationis. Tertio nequit intelligi, quia ratione multipliciter peccatum originale in quolibet parvulo, si peccatum originale non sit aliud præter Adæ peccatum moraliter parvulo inherens: nam cum peccatum Adæ vnum sit, vnum debet reputari, & non multiplex formaliter, quod est contra Concil. sess. 5. can. 3.

3. Quapropter tenenda mihi videtur communis sententia, quæ affirmat peccatum originale consistere in privatione singulis debita iustitiæ, & sanctitatis, cuiuslibet enim debebatur iustitia Adamo non peccante: at quia ipse peccavit, & omnes in illo, quia in illius voluntatem nostræ erant refusa, ideo nobis debita est privatio gratiæ, & iustitiæ. In hac ergo privatione debita peccatum originale consistit, ita Azor cap. 2. de pecc. q. 1. p. 2. Ratio est, quia peccatum originale ita est vnicuique proprium, ut verè illum peccatorem constituat, sed nihil est, quod singulis insit, quod possit illos peccatores intrinsecè constituit, præter hanc privationem. Ergo in hac privatione peccatum originale consistit. Minorem probo, quia neque est peccatum Adæ, ut supra, probatum est, neque est aliqua qualitas, ut bene probat Azor, Salas, & Valq. supra, neque aliquis reatus ad peccatum, hic enim potius est effectus peccati quàm peccatum. Restat ergo, ut solum sit privatio debita gratiæ.

Dices hanc privationem non esse parvulis voluntariam, & liberam, quod est ad peccatum requisitum. Respondeo esse quidem liberam in Adamo; ibi enim omnes hominum voluntates refusa erant, ac proinde cum ipse peccavit, omnes nos peccavimus, & privationem gratiæ meruimus habere. Ergo in hac privatione debita peccatum originale consistit.

4. Verùm adversus hanc sententiam obstat, primò, quia privatio sanctitatis debita parvulis sit à Deo, Deus enim privat hominem gratia sua, & iure ad gloriam, quia peccator est. Ergo privatio gratiæ non est peccatum, sed est effectus peccati. Secundo, quilibet homo non solum est privatus iustitia originali, quatenus iustitia originalis est gratia sanctificans, sed quatenus est donum quoddam, virtute cuius passiones sensitivæ in Adamo subiectæ erant rationi, quia Deus Adamum condens, promisit illi, si mandatum servaret, omnibus eius posteris, non tantum gratiam, sed iustitiam originalem daturum. Ergo in utraque privatione consistit peccatum originale, ac proinde non remittitur integrè per Baptismum, Tertio ipsæmet Adamus, postquam peccavit, mansit privatus iustitia originali, & tamen non habuit originale peccatum. Ergo peccatum originale non potest in hac privatione consistere?

Hæc tamen argumenta non obstant, quomòdus firma debeat esse communis sententia.

Ad primum dico, privationem gratiæ fieri à Deo, sed non quatenus parvulis talis privatio est debita: peccatum enim originale non in privatione vicinque gratiæ consistit, sed in privatione debita, cuiuslibet enim homini per seminalem propagationem procreato, detur privatio gratiæ, & sanctitatis, ob peccatum, quod Adamus commisit, cui ipse homo virtualiter, & moraliter consentit.

5. Sed inquires. In quo consistit, privationem gratiæ esse cuiuslibet debitam, seu quemlibet mereri privari gratia. Nam in peccato Adami non videtur posse consistere, cum hoc vnum sit, & privatio debita multiplex. Item peccatum Adami est extrinsecum parvulis: deberi autem privari gratia illis est intrinsecum, aliàs præcipua ratio peccati originalis in extrinsecum sita esset. Quid ergo est in parvulis vitæ carentiam gratiæ debitam carendi illi.

Respondeo non esse facile explicatur. Dico tamen necessariò recurrendum esse ad moralitates, peccatum enim Adami non solum fuit peccatum ipsius, sed etiam peccatum omnium posterorum, in illo enim omnes posterè peccaverunt, iuxta Paul. ad Rom. 5. Quid ergo mirum, si singuli peccaverunt, singuli habebant debitum contrahendi privationem gratiæ? hoc tamen debitum esse ortum sit ex peccato Adæ, formaliter non est peccatum Adæ, sed ab illo quasi resultat moraliter, vel potest dici non esse peccatum Adæ, proptèr est peccatum ipsius, sed secundum quod est peccatum posterorum, & omnes in illo

DE CASTRO PALATINO CIVITATE